

1+1

Х Анна
КОМА

ПРОВІННА

ЛАУРЕАТ КОНКУРСУ «КОРОНАЦІЯ СЛОВА»

ЛІТЕРАТУРНА АГЕНЦІЯ
ПІРАМІДА

АННА ХОМА

Провина

**ЛІТЕРАТУРНА АГЕНЦІЯ
ПІРАМІДА**

ББК 84.4 УКР 6-44
X 76

Де пролягає межа між Добром і Злом? Куди поспішають, чи краще спитати, – від кого втікають двоє самотніх подорожніх, що випадково зустрілися на землі тисячоліть? Що принесе їм ця зустріч – довгожданий порятунок чи остаточну загибель?

Чи варто тривожити приспаних привидів і де взяти відвагу, щоб уціліти у боротьбі з ними?

Одвічні запитання. Одвічна війна між Світлом і Темрявою. Війна яка ніколи не завершується. І треба вирішити, під чиї знамена встати, і в цьому рішенні не можна помилитися, бо помилка може перерости в Провину, яка здатна перекреслити теперішнє і зруйнувати майбутнє, і яку не можна буде згладити навіть найбільшою ціною.

Видавець
Василь ГУТКОВСЬКИЙ

X 76 Хома Анна. Провина. – Львів: ЛА "ПІРАМІДА", 2003.
– 224с. з іл.

ISBN 966-7188-80-9

© Анна Хома, 2003.
© ЛА "ПІРАМІДА", 2003.

Літературна агенція "Піраміда" зберігає за собою всі права,
в тому числі і поза книжкові.
Будь-яке використання тексту чи уривків з нього,
а також художньо-технічного оформлення без письмової згоди
літературної агенції – заборонено!

**Частина
перша.**

**Mea
culpa... ***

** моя вина... (наві)*

Страшні слова, коли вони мовчать,
Коли вони зненацька причаїлись.
Ліна Костенко

І у призначений час усі речі
відшкоднують одне одному вчинені кривди.
Арістотель

Хто яму копає, той у неї впаде...

Вона не полінувалась і викопала глибоку яму, добротну, гарно приплескала краї лопатою, щоб одразу видно було, що яму цю копали з любов'ю... а тоді прикрила її зверху гіллям і притрусилася листям, щоб жодна жива душа не здогадалася, що тут викопана яма для ближнього.

І ось тепер вона сама лежить у цій ямі, на самісінькому дні, де немає нічого, окрім гупої порожнечі...

ЧОМУ ТИ НЕ ДОБИВ МЕНЕ?

Його нарекли Харитоном тридцять два роки тому під час підпільного обряду хрещення у хаті підпільного священика, котрий маскувався під кочегара настільки вміло, що поголеним, вимитим і чисто зодягненим його в селі майже не бачили; цю поважну змову проти атеїзму задумали, здійснили та обмили його бабуся на пару з сусідкою Микитихою, причому спочатку обмили, а потім почали радитись як дитинку назвати.

Радилися недовго, бо одна була глухувата на одне вухо, а друга – на обидва, тому тицьнули у священника й наказали подивитися у церковному календарі: «Там сті'ко ймен, що сам дідько ногу зломи».

11 жовтня було під опікою преподобного Харитона, і те, що в метриці стояло виплекане батьками мелодійне і княже Володимир, нікого не зупинило.

Батьки ж назвали цей обряд несанкціонованою містифікацією, яка вводить підростаюче покоління в оману, і порадили бабці брати під руку свою колежанку і йти лікуватися. Але сталося непередбачуване: підростаюче покоління – хоч бий, хоч плач – не хотіло озиватися на всіляких там Володів, Влодків і Ладиків і реагувало тільки на доросле й таємниче Харитон.

Соромитися даного Богом і бабцею ім'я він почав із дванадцяти років.

Озброста і небезпечна, вона сиділа біля цієї ями, чатуючи на найближчого свого ближнього й не підозрюючи, що через годину сама собі загадуватиме мертво зірку, довкола якої плюскотитиме космічний холод, і не буде від нього рятунку, тому що одяг її пошматованим дрантям валятиметься десь у протилежному кінці космосу.

Дно ями було таким твердим, ніби то було дно басейну з крижаною водою. Якби не ця твердість під лопатками і не цей холод довкола, можна було б і далі спокійно спостерігати за крахом світобудови.

Але холод і твердість не давали спокою, змушували до дії.

Вона згадала, як ретельно готувалася до зустрічі, як продумувала кожну дрібницю: від кольору волосся – обов'язково пшеничний, стиглоколосковий (час не стоїть на місці й змінює все, особливо колір волосся, від якого він так колись шаленів) – до жесту, яким вона запросить його до кімнати, жесту цариці, яка милостиво прощає свого блудного раба.

Тепер від її зачіски нічого не лишилося – брутальна рука зруйнувала її без найменшого жалю. Вилізти з цієї ями вона навіть і не мріяла, але довго лежати, не рухаючись, було нестерпно.

ЩОБ ТИ ТЕЖ ЛЕЖАВ ТАК ДОВГО-ДОВГО...

Його батьки працювали медиками у районній амбулаторії, і всі в районі розуміли, що дитина піде їхніми слідами. Ніхто не переймався тим, чого ця дитина хоче, а вона переймалася тим ще менше, поступово звикаючи до маминого мрійливо-риторичного: «А уявляєте, як йому пасуватимуть білий халат, біла шапочка і фендоскоп на шиї?»

У дванадцять років, як грім серед ясного неба, прозвучав його несамовитий протест проти медицини взагалі та своєї причетності до неї зокрема. Несамовитість протесту виявилася в тому, що хлопець перебрався з хати у «тарзанку», яку вони з друзями змайстрували на розлогій вербі над річкою, і в цій «тарзанці», незважаючи на всі мамині прохання і батькові погрози, ночував, їв і ховався від негоди, аж поки його оселя не спалахнула вогнем і не зникла з лиця землі разом з вербою.

Спалахнула від недопалка священика-кочегара, але, як плескала Микитиха по селу, навіть волосинка даремно з голови не падає, і той, хто посадив цю вербу, той її тепер і знищив, а хто посадив «бігме Боже не скажу, ножем ріжете ми – не скажу».

Він так ніколи й не запитав у неї, хто ж посадив цю вербу.

Бажання ворухнутися переросло у життєво важливу потребу – і вона повернулася на бік. У поле зору потрапила керамічна ваза для підлоги, яка лежала на боці і з горла якої стирчала зіпсута ікебана із засушених рослин.

Цій вазі пощастило більше: її кинули на килим, де не так твердо й холодно, як на голому лакованому паркеті.

Погляд зачепився за стіл, сервірований на три персони, і зупинився на ньому.

Вона планувала, насолодившись досхочу своїм тріумфом, запросити свого ближнього до столу. Але не так сталось, як гадалось.

Їжте моє тіло і пийте мою кров...

НЕ ДУРІЙ, ПРОШУ ТЕБЕ, НЕ ДУРІЙ

Його вселенський конфлікт зі світобудовою завершився компромісом: лікувати людей він не буде, а лікуватиме їхні зуби, що з медициною має зв'язок далекий і неістотний. Себто білий халат і шапочку вирішили залишити, а замість фонендоскопа дати до рук борувальну машину.

Але коли мама з татком всіма правдами і неправдами запхнули свого синочка до медичного інституту на найкрутіший стоматологічний факультет, студент, роззирившись і побачивши, як живуть люди у місті, вирішив, що житиме не гірше, а про село згадуватиме лише в страшних снах.

Зобов'язавши батьків нашкребти трохи грошенят – «продайте бика, а не вистачить, то й хату в селі, адже в райцентрі вам пропонували квартиру, от і переїдьте туди, навіщо вам господарка у селі?» – він безболісно пережив горезвісний розподіл: молодого спеціаліста направили на роботу не в якісь там задрипані Жаб'ячі Лапки, а в щойно-збудовану поліклініку в новому мікрорайоні міста.

Поступово він вибив собі повну ставку й окремий кабінет у поліклініці, з гуртожитка переселився до власного будинку, а головне – зарікся на віки вічні встрявати у конфлікти, чим заслужив славу куленепробивного флегматика.

Оглядаючись на себе дванадцятирічного, він дивувався своїй тодішній затятості, але вчасно згадував про перехідний вік і переставав дивуватися.

Щоб зрозуміти, наскільки вона була колись щасливою, треба було опинитись у ямі. Усі ці чотирнадцять років вона тримала руку на пульсі його життя, дивлячись крізь пальці на всіх його жінок, знаючи, що жодна з них ніколи не зітре з його пам'яті феєрично-яскравих спогадів про його Зірку. Була свято переконана, що варто поманити пальцем, як він прибіжить, немов пес на шнурку... просто він їй не потрібен, тому вона дозволяє йому жити, як заманеться. А насправді всі ці роки вона чекала на його повернення.

А він узяв і запропонував руку й серце іншій жінці. Це був дошкульний удар. Вона заспокоїлася тільки

тоді, коли побачила ту іншу: непоказна сіра мишка, настільки довірлива й наївна, аби повірити, що в неї може серйозно закохатися ТАКИЙ чоловік. Ця жінка не становила реальної загрози. Тільки треба було не лінуватись і викопати достатньо глибоку яму.

І вона взялася до роботи. Результат не забарився.

...З того місяця, де вона лежала, видавалося, ніби над столом палахкотить заграва, так яскраво виблискували у світлі люстри порцеляна і кришталь. Вона все життя любила блиск і вишуканість дорогих речей.

**ТИ Ж УСЕ МОЄ ЖИТТЯ СПАПЛЮЖИВ,
ВИРОДКУ!**

Одного разу його медсестра – поважна пані Ніна – сіла перед ним і поважно мовила:

– А чи не час вам, Григоровичу, зав'язувати з вашим холостяцьким існуванням?

– Невже надумали розлучитися, Ніно? А куди ваших дітей подінемо? Здамо в інтернат?

– Ні, я підшукала собі заміну.

– Ага! Два місяці тому ви вже приводили до мене на оглядини одну кралечку, з кроуфордськими ногами і бюстом Памели Андерсон. Але коли я за звичкою заглянув до неї у рот, що я там побачив, моя кохана Нінок? Глибокий, просто глибочезний карієс двох молярів. Чи ці кралечки ніколи не дивляться на свої зубки, чи вони вважають, що дірки можна заліпити «Орбітом», як думаєте?

– Ну і запломбували б їй ці моляри, подумаєш робота.

– І як я, по-вашому, міг би цілувати жінку, з кожною пломбою і коронкою якої мав щастя особисто ознайомитись?

– Вам, стоматологам, важко догодити. Але майте на увазі, за статистикою, – що старші батьки, то вища ймовірність народження у них неповноцінної дитини. Чого дивитесь? Гени – штука непроста. Вам уже тридцять два. Ось народиться у вас виродок, згадаєте і Мічуріна, і його горох, і мої слова...

– Менделя, Нінок, Менделя.

– Яка різниця? Але цього разу я подбала про вашу делікатну стоматологічну душу. Зубо-щелепний апарат у цієї дівчини ну просто ідеальний.

- Такий трапляється лише у викопних динозаврів.
- А от і ні. Б'ємось об заклад: якщо ви не знайдете у її ротовій порожнині жодного ганджу, то обіцяйте мені, що запросите її на каву.
- А якщо знайду?
- Тоді на каву поведете мене.
- Щось мені видається наша угода трохи однобокою.
- Хіба?

...Він кинув погляд на весільний костюм, який йому швиденько підібрали в модному салоні, почастувавши при цьому дармовою кавою і додавши, нібито безкоштовно, краватку. Правду мовлячи, ні костюм, ні краватка, ні кава йому не сподобались, але він нічим не виявив свого невдоволення, він вийшов із салону, сів за кермо і втопив педаль газу по саме нікуди... і зупинився аж біля КП при виїзді з міста.

Дорога вела в далечинь, і гадки не мала, що сьогодні п'ятниця, переддень його весілля, що він має приготуватися до завтрашнього дня, а не сидіти в машині при виїзді з міста, скоса позираючи на весільний костюм.

Як кажуть у народі, спочатку була кава.

А може, поки не пізно... Ні, мабуть, пізно.

Головне, що на видноколі не маячать ні батьки нареченої, ні діди з прадідами, – відомо, скільки з ними всіма мороки. І дуже добре, що він подбав, аби наречена пройшла всі необхідні обстеження, які дозволяють виявити захворювання й передбачити ризик спадкових відхилень у потомства.

Бо виродків, калік, недужих, недорозвинутих і т.ін. він не переносив органічно.

«Мене звати Зоряна Короленко, і в мене є важлива інформація про вашого майбутнього чоловіка. Можете проігнорувати мого листа, навіть можете показати листа йому, але якщо ви не хочете все життя страждати, прошу прийти в п'ятницю, у переддень вашого весілля, о восьмій годині за такою-то адресою. Поки не пізно».

Сьогодні була та сама п'ятниця. Її суперниця заковтнула наживку і прийшла. Її навіть суперницею

було важко назвати. Таке собі непорозуміннячко, яке треба якомога швидше залагодити.

Вона підвела гостю до люстра і сказала:

– Подивіться на мене і подивіться на себе. Будьмо відверті: ви не можете зі мною змагатися. Ми з ним не бачилися дуже давно, але це тому, що я так хотіла. Як гадаєте, якщо я зараз захочу, щоб він до мене повернувся, чи згадає він про вас і про те, що в нього завтра весілля? У вас є шанс переконатися в цьому і не зробити помилки. Він теж отримав від мене листа і з хвилини на хвилину повинен прийти. Почекаємо?

Задум був простий, як усе геніальне: щойно пролунає дзвінок, вона спровадить суперницю до сусідньої кімнати, а свого ближнього заманить у спальню, де змусить його забути про всіх і вся в обіймах своєї Зірки. Те, що він не встоїть перед золотоволосою спокусою, вона знала достеменно. І він це знав. І, мабуть, не знаходив собі зараз місця.

А суперниця... якщо вона розумна, то весілля не буде, якщо дурна, то так йому і треба.

...Вона отямилася, коли всі тарілки, келихи, столові прибори й серветки опинилися на підлозі. Потужний дзенькіт усе ще відлунював у квартирі.

Як вона встала і дійшла до столу, було важко сказати. Завтра прийде її дитина і...

ДИТИНА! ЩО Я ЇЙ СКАЖУ?

Двадцять століття доживало віку. Усі мас-медіа на-вперебій рахували дні до Міленіуму, підбивали підсумки вмираючого тисячоліття й робили прогнози на майбутнє.

Він не мав до цього століття, а тим більше до тисячоліття, жодних претензій. Усе в нього велося, все ладилося.

Однак інколи серед повного штилю неждано-негадано на нього навалювалася нудьга. Її обійми були подібними до легкого тополиного пуху, що сипався і сипався згори, здавалося – м'якого й безневинного, але то тільки на перший погляд, бо дихати ставало дедалі важче, і він був ладен віддати половину свого майна за ковток свіжого повітря. Тоді він телефонував заві-

дувачу, казав, що терміново йде на лікарняний, вимикав не дослухавши відповіді, мобільник, і зникав зі своєї сумирної планети днів на два-три.

– Пішов у запій, – висували версію співробітники.
– Або в загул, – припускали інші.

Повертаючись назад, він ніколи не намагався щось пояснити.

Але сьогодні ж п'ятниця, переддень його весілля, він не може зникнути, без попередження, без пояснень...

...Дивно: годину тому вона добряче випила, а тепер весь алкоголь кудись безслідно зник.

Швидко помилась і перевдягнулася. Тільки думка про дочку тримала її на ногах. Не можна, щоб вона побачила її такою. Є пригоди, які з мамами не повинні траплятися. Є тягарі, які не можна ділити зі своїми дітьми.

Спакувала речі й завмерла посеред кімнати.

Розуміла, що треба йти, але не могла зрушити з місця.

Відчувала себе мишкою, загіпнотизованою удавом, нездатною чинити йому опір, ні на що тепер не здатною.

Рука потягнулася до телефону. Батько її дитини – майор міліції, але хто сказав, що він її допоможе. «Якщо жінка сама не захоче, ніхто з нею нічого не зробить. Ну хіба якщо вдарити її по голові. Покажи мені сліди боротьби. Нема? Ти забагато випила? Он як. Свідків теж нема? Погано. Та ти ще й сама його впустила? Це вже зовсім зле. Якщо тобі потрібен був мужик, то при чому тут я?»

І друзям не розкажеш – соромно так, хоч вени собі ріж. Усі довкола – а найбільше вона сама – завжди вважали Зоряну Короленко жінкою вільною, незалежною, фантастично розумною і надзвичайно вродливою. А тепер на неї показуватимуть пальцями... Ні, треба втікати...

Взяла телефонну трубку до рук. Знала, кому подзвонити, просто відтягувала час. Зволікала. Складала молитву.

МОЖЕ, ЄДЕСЬ, ГОСПОДИ, ДОСТОЙНА ТЕБЕ ЛЮДИНА, ЗРЯЧА І НЕ ТАКА НАЇВНА, – МУСИТЬ БУТИ СЕРЕД НАС ХОЧ ОДНА ТАКА ЛЮДИНА! – ТО ТИ, БУДЬ ЛАСКА, ДАЙ ЇЙ ДО РУК НАЙБІЛЬШУ

*ЗБРОЮ, ЯКА ТІЛЬКИ Є НА ЗЕМЛІ, І НЕХАЙ ВОНА
РОЗМАЖЕ ЙОГО ПО СТІНІ...*

Він підніс запальничку до конверта з листом.

«Треба зустрітись. Приходь у п'ятницю о дев'ятій годині вечора. Моя адреса не змінилась. Сподіваюсь, ти її не забув.»

...Вогонь жухнув угору й за хвилину зник разом із папером.

Він глянув на годинник. Одинадцять. Вже через годину ця проклята п'ятниця закінчиться... через довгу годину.

А нудьга візьметься за нього по-справжньому. У перший день вона лише заточує кігті та обростає шерстю – ця нудьга з манерами вовкулаки. Допоки він опиратиметься їй, його дні тягтимуться нестерпно довго.

Знову клацнула запальничка, і дим цигарки поповз до вікна.

Дорога обіцяла врятувати його, але він їй більше не вірив.

Жив, поки живеться. Від одного нападу нудьги до іншого.

Спочатку було всеєдине неподільне Ніщо.

Воно просочувалося крізь тебе і ти просочувалася крізь нього, можна було вмерти від цієї цілісності й неперервності, але для того, щоб вмерти, треба було спочатку народитися.

Ти не квапилася, хоча якась незрозуміла тривога разом з рожевим світлом проникала у твій затишний всесвіт, збурювала хвилі у безмежному океані спокою і змушувала тебе боротися за твій мирний світ усіма доступними тобі на той час способами.

Та одного разу гігантська чорна тінь накрила твою неозору галактику, і ти відчула, як ця галактика стис-

кається, маліє, змикається довкола тебе, і запраглі перетворитися знову в зиготу – предтечу твого всесвіту, передісторію твого буття, де не існувало ні страху, ні блаженства. Ти тоді не знала, що твого тата забрали на операцію, а маму в пологове відділення із загрозою зриву вагітності.

Але ти вціліла, і надійшов день і час, коли нескінченні простори твоєї світобудови стали для тебе затісними, і ти вирішила подивитися, що ж є за межею безмежжя.

А може, тобі просто набридла твоя лагідна в'язниця?

Ти народилася легко і майже не завдавши мамі болю, ніби якимось двадцятим відчуттям здогадалася, що зараз мамі не до тебе, що вона хоче якомога швидше повернутися до лікарні, де лежав у той час твій тато і звідки ти її силоміць забрала, вимагаючи, щоб тебе випустили на волю.

Коли тобі показали цю волю, ти закричала.

Тебе майже одразу перевели на штучне вигодовування, бо у мами не було часу доглядати тебе, добре харчуватись, а тим більше годувати тебе по годинах. Вона лишала тебе на сусідку-семикласницю і бігла до невідомого тобі хворого чоловіка.

Нічого цього ти не знала і знати не хотіла, а хотіла ти молока, сухих пелюшок – про памперси тоді й не чули – і щоб біля тебе була твоя мама.

А мами частіше не було. І ти від неї потроху відвикала. Хоча й протестувала всіма можливими на той час способами.

Аж якось, в особливо неприємний для тебе день, коли ти тягнулась і ніяк не могла дотягтися до червоної цяцьки, а одержавши її, виявила, що вона холодна і тверда, хоча тобі хотілося чогось теплого і м'якого, і сусідка-семикласниця ніяк не могла зрозуміти, чому ти заходишся від плачу... в цю катастрофічну мить щось незрозуміло могутнє і надзвичайно ніжне одним махом виїняло тебе з колиски і притулило до себе – ця ніжність занурила тебе у призабутий океан спокою, ця могутність вселила в тобі впевненість, що ніякі чорні тіні більше до тебе не наблизяться, і ти одразу припинила верещати і солодко заснула на незнайомих, але таких рідних руках.

Відтоді для тебе почався рай.
Відколи тато вперше взяв тебе на руки.

Згодом рай почав набувати певних рис, і ти тільки тим і займалася, що безперестанку пробувала його на смак. Найбільше тобі подобалося смакувати нові слова: одні з них нагадували цукерки, інші – яблука, ще інші – ну зовсім несмачну манку. Одне слово, ти й на хвилику не змовкала, і всі, хто необачно траплявся тобі на шляху, ставали жертвами твоїх довгих, не по роках зрілих просторікувань.

Ні тобі, ні будь-кому іншому в той час не могло спасти на думку, що мовчання стане твоїм супутником на довгі роки.

Зіп'явшись на ноги, ти, не довго думаючи, вирушила на завоювання свого раю. І, нікого не питаючи, завоювала його.

Рай називався «четверта квартира», до нього можна було потрапити через великі-великі двері, які відчинялись, якщо стати навшпиньки і натиснути на чорний гудзик. Двері казали «чак-чак» і відкривалися.

До раю вели сходи, закручені, як... як завитка у вусі – так любила говорити тьотя Ніна з першого поверху, – і треба було дострибати на другий поверх раніше за Шашу, щоб тобі першій двері сказали «чак-чак».

Шаша – насправді Саша, але в два рочки ти ще не вимовляла звук «с».

Хто такий Шаша?

Це той, хто ледве не відібрав у тебе твій законний рай. Чорна тінь над неозорою галактикою щастя.

У раю, як заведено, жив бог.

Богом був тато. Він був набагато головнішим за дядю з «Вечірньої казки», тому що той дядя вмів тільки казки розповідати, а тато вмів... ой, стільки він усього вмів! Умів ходити лісом зі страшною-страшною назвою, яку ти навчишся вимовляти, тільки як підеш у другий клас, а облазиш уздовж і впоперек задовго до школи, і йому там зовсім не було страшно, чесно-чесно, і тобі з ним теж не було страшно, у тому Кайзервальді. Отже, загинаєм один палець.

Умів плавати, як чудо-юдо риба-кит, і пускати на тебе багато-багато бризок, а ти верещала на весь кар'єр, хоча тобі це дуже подобалося, і тому ти навіть не помітила, як сама навчилася плавати, залазючи у воду із залізною впевненістю, що тебе завжди встигне підтримати його дужа рука, – загинаємо другий палець.

Ще він умів видряпуватися на вершечок Високого Замку – є така висока-висока гора просто біля вашого дому, – але не бетонними сходами, як усі прості люди, а навпростець, там де земля, кущі й дерева, і ти дряпалася слідом за ним, і кожного-кожного ранку, крім неділі, чи в дощ, чи в сніг, а чи в спеку ви виходили разом «у розвідку», як казав тато, і поверталися захекані й щасливі. Загинаємо третій палець.

А що він умів іще, – не повірите! Він умів, – і тут ми загинаємо четвертий, п'ятий і... і решту, скільки їх там залишилося, пальців: він умів по-особливому брати тебе на руки, піднімати до самого-самого неба, бо над Високим Замком більше нічого, крім неба, нема, і тримаючи над всьнім містом, примовляти: «Ти у мене сильна, смілива і спритна. Не слухай, коли хтось скаже, що ти ще мала. Ті, з ким поводяться, як і малими дітьми, закутують, панькаються, хукають над ними, – ті до смерті залишаться малими дітьми. А ти виростеш і зможеш оборонити себе від біди... якщо я колись не зможу цього зробити».

Хіба не пророчі слова?

Мама і Шаша у цих вилазках участі не брали.

У раю, крім бога, жила також його дружина, бо як богові без дружини. Вона називалася дуже коротко і просто – мама, але бог кликав її Олечка, і чим одна назва відрізнялася від іншої – тобі було не зовсім зрозуміло. Мама – вона всюди мама, але богові видніше.

Мама приносила їсти, відносила брудний посуд, мила, прибирала, прала, але це роблять усі-всі мами, а твоя мама була особливою, бо дружина бога не може бути такою, як усі. Вона працювала у таємничій «ощадкасі», мала блискучі мешти на тонюсінських шпильках, в яких можна було втопитися, і знала багато-багато цікавих слів. От наприклад: рай мама називала «домом

вар'ятів», бога – «жебраком», свою роботу – «каторгою», тьотю Ніну з першого поверху – «шльондрою»...

Усі ці слова легко запам'ятовувались і їх можна було потім використовувати у дворі. Коли баба тьоті Ніни зачула, як її онучку кличуть діти, вона прийшла до вас у гості і... ой що було! Стільки нових слів можна було почути!

Але не подумайте, мама з нею не сварилася, вона ніколи ні з ким не сварилася, а тільки робила свій голос сухим і зморщеним, як осінні листя, яке ви з татом збирали у парках, і одразу хотілося зробити все, як вона каже; коли баба тьоті Ніни пішла, мама ходила, ходила квартирою і все витирала й витирала пилюку, а якщо придивитися, то пилюки зовсім не було.

– Йй треба заспокоїтися, – казав у таких випадках бог, притуливши пальця до рота, що означало: йдемо у розвідку, але тихенько.

Дуже важко, скажу вам, збиратися на вулицю тихенько, бо не можна стрибати і плескати в долоні, але богу видніше.

Дорогою бог часто роз'яснював деякі дивні мамині слова, але того дня прозвучало ще одне дивне слово, яке пахло бетонними сходами.

– Тат, а чому ти жебрак?

– Бо я живу на маминій шиї.

– А чому ти живеш на маминій шиї?

– Бо я... інвалід.

Але тоді ти так і не запитала, що це слово означає, бо вже підходив час ліпити сніжки.

Тьотя Ніна довго потім не віталася з мамою, аж поки її баба не послизнулася на бетонних сходах і не розбила голову. Тоді тьотя Ніна прибігла до мами вся заплакана-заплакана і просила, щоб мама викликала «Швидку». Мама зразу викликала, а потім і до лікарні поїхала... Там сказали, що баба лишитьсь інвалідом, тьотя Ніна знову сиділа у нас і плакала, і мама плакала разом з нею, і треба ж було якось їх втішити!

– А мій тато теж інвалід і це дуже-дуже добре!

Усі присутні тоді чомусь надовго замовкли.

А ще в раю жив Шаша. Нібито він був такий самий, як ти, але не мав спідничок, бантиків і косичок, а

мав »півника« – ще одне дивне нове слово – і коли пісяв, то цей «півник» чомусь піднімався догори. Стільки всього незрозумілого на світі!

Шаша завжди хворів, навіть коли народився, – а це було давно-давно, тобі було два рочки, і ти була мала й дурна, бо коли мама прийшла з Шашою на руках, то зібралось багато гостей і всі плювали на нього й казали, який він нездалий, і ти взяла його на руки і понесла на балкон – як навіщо, – викидати, ну кому потрібен нездалий братик.

Але так напавду, то ти хотіла його викинути, щоб він не зазіхав на твій рай. Тоді цього зробити не вдалося. Тебе відлупцювали і навіть бог не заступився.

А потім Шаша захворів, і його забрали у біле-біле місто до білих-білих людей, – тата й маму туди не пускали, а ти все зазірала у шпарку дверей, бо дуже хотіла побачити, яка у білому місті ніч: теж із зірками й ліхтарями, як всюди, чи ні, і все просилася, щоб тебе теж туди впустили.

Така велика дівчинка, а така дурна: ніч не завжди буває із зірками та ліхтарями, але тобі цього до пори, до часу не казали. Думали, мабуть, що ти ще маленька.

А коли Шаша повернувся, ти зрозуміла, що він не спроможний відібрати в тебе навіть іграшку, не те що весь рай. І милостиво дозволила йому залишитися.

Минув час – і ти більше не уявляла собі раю без Шаші.

У що ви тільки з ним не бавились (які ляльки, – ви що?): у війну і солдатиків, у лікарні й магазини, у літаючі тарілки і стріли, що мали здатність прилипати, які літали і присмоктувалися до найневдаліших місць, за що завжди карали тебе, бо ти старша, і ти не лежала у реанімації – слово, яке ти вивчила одразу, як тільки почула, так воно тобі сподобалося, – тому йди бавитися на вулицю, а брата не чіпай, і брат сидів і дивився у вікно, як ти йшла бавитися на вулицю, і тобі було так його шкода, що ти запровадила нову гру: Шаша нібито лежав у реанімації, а ти носила йому з пісочниці у червоному відерці палянички. Поки не потрапила на очі мамі й не опинилася в кутку.

Але Шаша сидів дома і дивився телевизор, навіть коли не кашляв і не чхав, на що тьотя Ніна з першого поверху,

яка вчилася на медсестру і тренувалася робити уколи на найвідважніших сусідах, якось сказала: «Як ваш Сашко знайде собі дівку, якщо він нос з хати не показує?»

Зачувши це, ти підійшла до брата і сказала: «Давай я буду твоєю дівкою.» І ви почали бавитись у наречених: водилися за руки, пили сік із високих фужерів, як у фільмах, а коли дома нікого не було, – вмикали магнітофон на повну гучність і починали танцювати: ти – падаючи з маминих високих обцасів і плутаючись у довжелезному тюлі, він – у татовій краватці і з намальованими чорним олівцем вусами.

Одного разу, коли ви в обнімку полягали на канапі, як і належить чоловікові й жінці, увійшов бог і в нього зробилося таке лице, яке ти побачиш знову через чотири роки: зморщене лице старця. Він уперше в житті накричав на вас, і цей крик був зовсім не схожий на крик мами.

Та найголовніше, що в тому раю, де столи були вищими за голову, а на лавках можна було лежати впоперек, де Миколай приходив так пізно, що хоч би як ти пильнувала, хоч би як терла всю ніч очі, на ранок усе одно знаходила під подушкою омріяний подарунок і жодного натяку на хитрого діда; де Баба-Яга, Бабай і Циган ходили тільки до неслухняних дітей, і щоб уникнути зустрічі з ними, достатньо було заплющити очі та проковтнути ложку манки; у тому незбагненно-безкрайньому світі щемливого остраху перед таємницями і постійного очікування дива жила-поживала ти, Маруся-Марічка-Марусенька, і думала, що житимеш там вічно.

Час тоді спливав так повільно, що ти не могла дочекатися дня, коли виростеш і зможеш зривати всі заборонені плоди з усіх заборонених дерев, але тоді ти й гадки не мала, що на сторожі біля них чагуватимуть змії...

Мама завше називала тебе Марією, тільки Марією, не інакше. Але ти звикла і вважала, що так і має бути. Зате у Саші було стільки імен, що й не перелічити: від «любий синочку» до «сонечко моє ясне». Та він теж звик і вважав, що так і має бути.

Чому б і ні? Навіть собаки звикають. Одні – до нашийників, інші – до «Педігрі палу».

Перші негаразди в раю, – ніби в раю бувають негаразди, скажете ви, але ти свідок: бувають, – оті найперші тріщини, які переростають у криголам (нове тріскучо-морозяне слово, яке сподобалось тобі тим, що його можна промовляти назад: ла-мо-криг, о!), ще невидимі, але вже вловимі вухом потріскування почалися одного сонячного дня, коли ти розмахуючи ранцем, ішла зі школи: нульовий клас шестирічок – це вам не дитячий садок, хоч шкільної форми ще нема, але букви знати треба, а що найгірше – треба вдень спати, а ти ж удень зроду-віку не спала, але коли ти це сказала виховательці, та поставила тебе в куток, – отже, ти йшла зі школи і, як завше, дорога твоя пролягала попід вікнами тьоті Ніни з першого поверху.

– Скажи, скажи мені, тільки чесно: ось ти особисто багато знаєш людей, які б жили з... цим?

Мамин голос скидався на сухий-пресухий листок, який хтось витяг із гербарію і розтирав у долонях, і тобі стало шкода тьоті Ніни: їй бідненькій, напевно, так само страшно, як тобі, коли мама починає «читати моралі» (останніх слів ти не розуміла, але віднедавна вони були улюбленими словами у твоєму класі і хоч-не-хоч, а мусиш їх повторяти, щоб не відстати від інших, хоча чомусь інших не ставлять так часто у куток, як тебе, – цікаво чому?). Але тут тьотя Ніна відповіла чітко, без запинок, як вискочка з першої парті, і згадавши про вискочку, ти автоматично знову згадала про ненависний куток:

– Я знаю таку людину, – сказала тьотя Ніна. – І ви її знаєте. Він живе у квартирі наді мною. Шість років – це дуже багато.

– А якщо я не хочу рахувати роки? Якщо для мене шість років – це мить? Якщо мені буде мало і сотні років з ним? Що мені робити?

– Радіти, поки... Я хотіла сказати...

– Я знаю, що ти хотіла сказати.

– Послухайте!..

Ну все, далі почалися зовсім-зовсім нудні «моралі» й навіть нові слова, які промовила тьотя Ніна, виявились зовсім-зовсім нецікавими, і ти їх одразу забула.

Проте оту вискочку з першої парти, яка пішла і нашептала виховательці, що ти розлила на її сукенку чорнило, ти не забудеш. Ну й що, що розлила, – сказали ти виховательці й гонорово пішла в куток, хоча і вискочка, і півкласу бачили, що тебе на перерві штурхнули, і ти впала на її парту й перевернула капосну чорнильницю випадково. Тому ти піднімаєшся зараз сходами і шепочеш, що завтра перевернеш оту чорнильницю їй на сукенку навмисне, хай знає!

А дома ти застала на дивані бога і потягла його бавитися у хованки, і твоя велика помста вмерла у зародку. Нічого немає кращого, ніж бавитись у хованки з богом.

...Оті нецікаві слова тьоті Нініні, які ти одразу забула, нагадували бридку темно-фіолетову пляму на білій сукенці вискочки з першої парти, пляму, що мов жива випускала навсібіч фіолетові щупальця й щоразу більше розповзалася, коли її пробували витерти.

Слова-тріщини, які ламають кригу, і кидають людей у нуртуючу воду.

Та поки ці тріщини невидимі, людям здається, що вони ходять по тверді і їм не цікаво, що там коїться під ногами. Так само, як ти не знайшла нічого цікавого у словах «кан-цер» і «ме-та-ста-зи» і спокійнісінько їх забула.

Несподівано рай закінчився. Почалося чистилище. Місце, де душі випробовуються на міцність.

Тата забрали в лікарню серед ночі, бо тато почав сильно кричати. Ти вибігла в коридор і зустріла там незнайомих людей у білих халатах, і маму зустріла, теж незнайому, заплакану... тільки Саші не було, і ти побігла в кімнату, де спав Саша, але там теж були незнайомі люди і тато, який кидався на ліжку, а його тримали і не могли втримати.

Сашу ти знайшла у ванні, у самісінькій ванні, куди він заліз і, засунувши клейончату завіску за собою, тремтів, мов цуцик. Ти залізла до нього, притулила його до себе й почала розказувати, як буде гарно, коли ви влітку поїдете на озеро і цього разу візьмете його з собою. Відніні, казала ти, ви завжди братимите його з собою, а він слухав, слухав і запитав: А маму? Ти не

встигла відповісти, бо завіску відсунули – і вас знайшли.

Був ранок. Тата не було. Довго. Аж два місяці.

Ти зрозуміла, що він повернувся, ще коли тьотя Ніна вибігла тобі назустріч і міцно-міцно притисла до себе, а ти все виривалася, бо як же так: тато повернувся, а тебе біля нього нема. Вона все повторювала: повернувся твій тато, Марусенько, – але ти ж і так це знала.

Коли ти нарешті вирвалася, вибігла на другий поверх і захекана влетіла до кімнати, передчуваючи, як повиснеш на дужих руках і полетиш разом із ними у небо... тоді ти зрозуміла, чому тебе так довго тримала тьотя Ніна, і дуже-дуже захотіла, щоб вона ще раз притисла тебе до грудей і більше не відпускала. Ніколи.

-Привіт... Марійчик.

Тато тебе так часто називав, але то дозволялося тільки татові, а не цьому... дядькові.

-Ходи до мене.

Це все-таки був тато, – тільки він умів так повести руками, що тобі одразу хотілось опинитись у його обіймах... але не сьогодні, сьогодні ти позадкувала до дверей.

-Не бійся. Це... я.

І в тата ніколи так не зривався голос.

– Поверніть мені мого татка! – закричала ти. – Чуєте, поверніть!

Дядько сидів-сидів, а тоді сховав обличчя у долонях і заплакав, голосно, надривно, здригаючись усім тілом... сухим, як тріска, з великою лисою головою, а над правим вухом був якийсь зелений квадрат, і все – геть чисто все було неправильне в ньому, незрозуміле.

-Що ти наробила?! – звідкілясь налетіла мама, і шарпаючи тебе, закричала: – Ану забирайся, поки не порозумнішаєш! Геть звідси!

Мама, яка ніколи не підвищувала голосу, кричала і штурхала тебе, витісняючи за двері, але ти опиралась і не хотіла повертатися спиною до того... дядька, а він сидів і хитався з боку в бік, не відриваючи рук від обличчя, сидів і хитався, і це хитання було набагато страшнішим і болючішим за мамин крик і стусани.

Ти вибігла на сходи, зашпорталась і впала. Підбігла тьотя Ніна, почала обмацувати тебе, питати, чи дуже забилася, покликала сусідів, тебе знесли донизу і вклали в квартирі тьоті Ніни. Ти розбила собі голову, і кров з ранки ніяк не хотіла зупинятися.

Усі довкола думали, що ти мовчиш, бо в тебе «щось тее з мозгами», – так сказав дурник із третього поверху, але тьотя Ніна вигнала всіх геть, перев'язала тобі голову і почала тихо розповідати казку.

Вона одна розуміла, чому ти мовчиш.

Забула сказати: Саша тоді сидів у коридорі й бавився екскаватором, водив його по колу і вдаряв у стіну: пройде одне коло – удар, друге коло – удар, – але тобі було не до нього.

Твій рай закінчився. Твій бог помер. Твоя душа потрапила в чистилище.

Почалося випробування на міцність.

Нічого не змінилося. Ти так само ходила до школи, бавилась у дворі з дітлахами, їла, спала, робила або не робила уроки... Тільки з'явилася одна невеличка, майже непомітна на перший погляд деталь: одна з кімнат у четвертій квартирі перестала для тебе існувати, – знаєш, як у цирку: але-оп – і під покривалом нічого нема.

Ти якнайшвидше минала цю кімнату, роблячи заклопотаний вигляд, як ті люди, що ходять базаром і ніяк не можуть вибрати, що б їм купити. При цьому ти так старанно відвертала голову до протилежної стіни, що аж шия боліла.

Мама і Саша заходили до цієї кімнати безперешкодно, а ти знизувала плечима: ну й дурні, як можна заходити до кімнати, якої нема.

Щоправда, там залишився телевізор, і час від часу ти чула, як по тому телевізорі крутять мультики, і навіть інколи вгадувала які, але мультики – це для маленьких, а ти вже велика, ти вже у третьому класі, і телевізор тобі до «фені», як говорили старші хлопці, класно спльовуючи при цьому на тротуар. Саша так не вмів.

Одного разу ти зачула, як двері кімнати, якої нема, рипнули, хтось вийшов звідти і пішов у туалет. Потім повернувся назад, повільно-повільно шаркаючи капця-

ми по підлозі. Ти була сама в хаті, бо Сашу мама повила на огляд до нерв... нерв... до якогось там патолога.

Ти визирнула зі своєї кімнати. Нікого. Хоч впасти і віджатися. Але задача про басейни, де вода то витікає, то назад натікає, ніби не можна викликати сантехніка і позаклеювати всі шпарки, – задача ця ніяк не хотіла вирішуватися. Треба буде списати у відмінниці з першої парти, – вирішила ти, закриваючи підручник, – недарма ж ви тепер сидите разом? Учителька на початку третього класу надумала собі, що двійчники наберуться розуму, коли посадити їх із відмінниками, але ж у тебе тільки одна двійка – з поведінки! І що тобі тепер – впасти і віджатися?

Ти повторила цей останній модний прикол кілька разів і залишилась задоволена собою і світом. Ти любила школу. Там, у 3-А, в тебе була своя компанія і, вгадайте, хто в цій компанії був заводієм?

Врешті-решт ти вийшла у коридор і, забувши, подивилася на двері неіснуючої кімнати. Вісім днів ти пам'ятала, що не можна дивитись у той бік, а на дев'ятий забула.

Двері були прочинені, неначе запрошували тебе: увійди.

Ти стояла і дивилася на вузьку шпарину, вужчу навіть від твоєї долоні, і не знала, кого кликати, куди бігти, де ховатися від кімнати, якої нема.

Тобі здавалося, що ти стоїш дуже-дуже тихо, але звідти почувся знайомий голос:

-Можеш зайти. Я не зроблю тобі нічого поганого.

У неіснуючій кімнаті жив неіснуючий Бог.

Ти увійшла. Міцно-міцно замружившись. Торкаючись долонями стін, щоб не впасти. Не бажаючи заходити, але як можна відмовити Богові, якого нема.

-А ти виросла.

Мовчання.

-І коси якими довгими стали.

Знову мовчання.

-Тобі пояснили, де я був?

Ти заперечно покрутила головою. Важко – скажу вам – крутити головою, коли нічого не видно: здасться, що зараз впадеш.

– Зрозуміло. Дітям зазвичай не говорять правди. Чомусь. А потім дивуються, звідки брехуни беруться.

Підступним був. Говорив так, як колись, – не швидко і не повільно, не серйозно і не глузуючи, не говорив, а казку розповідав. І ти, – шкода, що така велика, – піймалася у сіті його голосу, як дурна золота рибка.

У вітальні панував присмерк, а в ньому, в кріслі, обкладеному подушками, сидів...

Ти сердито тупнула ногою. Чому не може бути все, як колись?! Ти більше так не бавишся!

І, ображена, повернула до виходу. Але сіті його голосу знову обплутали тебе зусебіч – не видертися.

-Що б не сталося, Марічко, пам'ятай: я завжди буду з тобою.

-Як може хтось бути, якщо його нема?! – викрикнула ти, страшно злостивлячись: на нього, на себе, на всі казки на світі, в яких нічого не мовиться про темні вітальні та обкладені кріслами подушки.

-А ти заплющ очі, заплющ-заплющ, ти так гарно вмієш це робити... А тепер уяви собі... ну, скажімо, трамвай. Уявила?

-Шістку чи дев'ятку?

За спиною почувся тихий сміх.

-Ти неперевершена, Марусику. Який тобі більше подобається?

Хай би він сто разів назвав тебе на ім'я, – ти б слухала і слухала, бо ніхто у світі не вмів тебе називати так, як він... хай би називав тебе як хотів, ти б усе стерпіла, аби лиш казка закінчилася щасливо.

-Мені більше подобається дев'ятка. Вона зупиняється якраз біля кафе зі всілякими десертами й коктейлями. Ну, знаєш?..

-«Вишиванка»?

-Ага.

-Хай буде дев'ятка. А тепер розплющ очі. Що ти бачиш?

-Стіну.

-Трамвай зник, але ж він був. Він залишився у тебе в голові, і якщо захочеш, ти знову зможеш його викликати у своїй уяві... якщо тільки захочеш. Так і я: ти підеш у Королівський ліс – і згадаєш, як ми з тобою

там ходили, підеш до озера – і я там буду, підеш на Замок – я піду з тобою. Не обов'язково пам'я... пам'ятати мене постійно: найменша згадка – і я біля тебе.

– Але я не хочу тебе нікуди викликати. Я хочу, щоб ти був і ходив зі мною сам!

Голос позаду замовк. Тобі набридло стояти лицем до стіни, але зараз той голос усе залагодить – і ви махнете разом на коктейль. Або на десерти. Або на те й інше.

Чого ж він мовчить?

– Я теж, мабуть, винен: не показував тобі бруду та кіптяви, забирав тебе від цього всього подальше, думав, ще зарано, ще встигну... Але я ще маю час... трохи часу...

А от цього разу голос тобі не сподобався категорично.

– Я нічого не розумію!

– Давай зіграємо у гру.

– Я не хочу гри! Я хочу десерт. І коктейль. І щоб з тобою...

– Прошу тебе. Ця гра не займе багато часу.

– Ну... якщо небагато...

Чому золота рибка тричі потрапляла до рук рибалки, якщо вміла виконувати будь-які бажання? Невже не легше побажати, щоб невід розірвався і випустив її на волю?

А може, саме цього вона й не хотіла?

– Будемо гратися в сліпого. Ти обходитимеш усю кімнату із заплющеними очима, цур – не підглядати. Коли нашттовхнешся на якусь річ, спробуй відгадати, що це таке, детально опиши цю річ, а тоді розплющуй очі й дивися, чи правильно описала. Починаємо?

– А ти?

– А я буду зараховувати очки: за кожну правильну відповідь – одне очко.

– Як у футболі!

– На старт, футболістко, увага, марш. Тільки обережно.

Випроставши руки та обмацуючи ними простір, ти рушила вперед.

Диван ти описала точно, тумбочку більш-менш точно, вазу на тумбочці – ну, не зовсім точно, телевизор – смієтесь! що може бути простіше, – фотографію на телевізорі – ну, не відгадала, ну, забула, це було так

давно, ви тоді всі разом ходили в цирк, де фотографувалися разом із клоуном...

Підступна була гра, ти й не помітила, як дійшла до крісла, – того самого, з подушками, – і завмерла.

Так, напевно, завмирає в першу мить рибка, коли розуміє, що попалася.

Твою руку взяли і стиснули, ніби не вірили, що то справді твоя рука.

-Чому я так за тебе тривожуся?

І тут ти здалася, ти програла, ти... відкрила очі.

Довгі худі пальці, жовта суха шкіра, сині нігті; від кінчиків пальців до самого підборіддя – светер, сірий, кошлатий, обвислий, ніби під ним нічого немає; потріскані губи, на місці щік – ями, на голові – картуз, очі... а очі сміються!!!

-Закрий рот: ворона влетить.

Чужий дядько, що плаче, закривши лице руками, розхитуючись з боку в бік, – ця примара, що не давала тобі спати, їсти, вчитися, що переслідувала тебе у школі, вдома, у дворі, – раптом луснула, як велика мильна бульбашка, яку ти колись видула через соломку на подив малечі.

Мить – і ти вже видряпалася на його коліна, і вирішила, що не будеш злазити з них ніколи-ніколи, він же зойкав і бурчав, що ти вже занадто велика і важка, щоб тебе втримати, що ти сама можеш будь-кого перекинути, і що ж буде, як ви обоє попадаєте, і хто ж тоді вас підніматиме...

Ти серйозно гадала, що допоки сидітимеш на цих колінах і триматимешся за цю шию, – казка триватиме вічно.

Забула сказати: від тих очей вусебіч розходилися тоненькі гострі зморшки. Тобі хотілося їх розгладити, хотілося взяти чарівну паличку й одним помахом руки перенести молодого чоловіка з фотографії у це старе крісло, але ти розуміла, що так не можна, і відважно тримала очі розплющеними, бо такими були нові правила гри.

Бог не вмер. Він став людиною.

Тьотя Ніна тепер навідувалася до вас усе частіше й частіше. Ти постійно крутилася біля неї, бо вона зна-

ла багато цікавих слів і вміла таке, чого ні мама, ні тато не вміли.

Вона приносила з собою металеву коробочку – стерилізатор називається – де лежали скляний циліндр і металевий поршень, а також дві голки, ставила ту коробочку на вогонь, кип'ятила її сорок п'ять хвилин – ти засікала час, – потім вона складала всі детальки до купи і виходив шприц.

У тебе був іграшковий набір «Лікар Айболить», але там усі шприци були несправжні, пластмасові, й коли ти спробувала їх прокип'ятити – ой скільки смороду було!

А потім тьотя Ніна набирала з малесенької пляшечки ліки й виганяла тебе. Ти не ображалася, бо тато пояснив, що коли роблять укол, має бути якомога менше людей, щоб зберегти стерильність – гарне слово, світле.

Та були в тьоті Ніни такі ліки, які треба було розбавляти тільки при відкритому вікні й тебе виганяли ще до того, як ліки набирали у шприц.

Ти схопила якось тьотю Ніну за рукав і запитала, чому ці ліки такі особливі. Вона сказала, що вони отруйні. Ти спитала: а чому моєму татові вводять отруйні ліки? Вона відповіла, що ти своїми запитаннячками виведеш із себе і святого.

Тоді ти побігла запитати у татка. І він тобі пояснив, що ці ліки отруйні тільки для його хвороби, а на нього самого отрута не діє. Але ти бачила, що діє, ще й як!

Він схуднув ще більше, шкіра нагадувала тоненький папір, у який загортають вафлі, довкола очей почорніло, він часто дихав, інколи кашляв, але найстрашніше – коли він засинав на півслові, тоді ти довго чекала, поки він докінчить недокінчене слово, але марно.

Згодом він почав спати вдень, а вночі сидів у кріслі, і мама сиділа біля нього, і ти товклася у вітальні так довго, доки мама не виганяла тебе. А якось мама побігла уночі за тьотею Ніною і ти, пробравшись до татка, побачила, що половина його тіла сіпається, і вчепилася в нього, намагаючись припинити це, і запитувала, що сталося, але тато, мабуть, спав і не чув, хоча очі його були відкриті.

Тебе вигнали, і тьотя Ніна зробила укол. Але ти не пішла спати, ні, ти залишилася підслуховувати під дверима кухні, куди вони перебралися, коли тато заснув. Ти сиділа навпочіпки і не дихала, хоч підслуховувати й недобре, але хіба тато не казав, що діти теж мають право знати правду?

– Як довго це триватиме? – запитала мама.

– Як у кого, – відповідала тьотя Ніна.

– А в лікарні як це закінчується?

– Четверту стадію не реанімують.

– Але їм якось допомагають?

– Якщо ви маєте на увазі евтаназію... – повно нових слів і нема як спитати, що вони означають, – то ні, ніхто не бере на себе такої відповідальності. Апарат може качати кров давно мертвій людині, але спробуйте підійти і вимкнути його? Рука не підніметься. І нема таких законів. Хоча... трапляється всяке.

– Я сама навчуся робити уколи, не хочу піднімати тебе серед ночі.

– Мені не важко, ваш чоловік – дуже добра людина.

Тут ти усміхнулася: приємно чути, коли хвалять людей, яких ти любиш. І завмерла: мама застогнала, стиха застогнала, немов взяла одну високу-високу ноту й тягла її крізь себе, але той стогін дедалі більше наростав і наростав, і ти врешті затулила вуха, щоб не чути його. А коли відняла руки – говорила тьотя Ніна, і ти знову нічого не зрозуміла.

– У вас двоє дітей, подумайте про них. Та й ви ще молоді, ви ще...

– Про що ти? Я ТАКОГО ніколи не зустріну. Такого більше на світі немає. А навіщо мені гірший?

Мамин голос нагадував розтертий підощвами минулорічний листок, не придатний до жодного гербарію.

Забула сказати: Саша й далі ховався по закутках, але ні ти, ні мама не мали часу його звідти витягувати.

Ти могла справедливо пишатися собою: третій клас закінчила без трійок. Прибігши додому, найперше показала табель татові.

– Клас, – мовив на це тато, піднімаючи вгору великий палець.

Він більше не сидів у кріслі.

Ти добре пам'ятала, як іще два тижні тому тато казав до мами, коли вона намагалася вкласти його у ліжко: поки можу, підніматимуся, бо злягти найлегше. Тепер він уже не піднімався.

Ти набрала у груди повітря – багато-багато – і на одному видиху промовила:

– Розкажи мені про свою хворобу.

Тато відклав табель і ледь усміхнувся, – сонце, затягнуте хмарою, усміхається ясніше.

– Я вже думав, ти ніколи не спитаєш, – тихо відказав.

Вітер у безвітряну погоду дме гучніше.

– Сядь ближче, – він повернув голову набік, щоб краще тебе розгледіти.

Небо вночі не таке чорне, як провалля довкола його очей.

– Десять років тому... в мене забрали праву легеню... Легенями люди дихають, ти знаєш... А моя права легеня... була чорна... от як на чайнику, коли... необережно припалювати сірником... з'являється кіптява, так... і тут...

Щохвилі зупинявся перепочити. Ти вже звикла до цих перерв. І майже звикла до затемненої вітальні.

– Ніхто з лікарів... не гарантував мені тоді... стільки років життя... Але я не замкнувся вдома... я ходив, плавав, дерся на гори... ми з тобою багато кілометрів... подолали, і моя ліва легеня... вона збільшилася, стала працювати за двох...

Закашлявся. Ти подала йому води. Прибігла мама, та коли почула, про що ви говорите, вийшла, затуливши долонею рота.

– А недавно кіптява з'явилася знову... в мене в голові... а людина не має другої голови, щоб... одну забрати, чи не так, Марійчику?

Він ворухнув пальцями, і ти одразу подала йому свою руку. За три місяці ти навчилася вгадувати найменші його бажання. Одного ти не навчилася – спокійно чути своє ім'я в його вустах.

– Допоможи мамі, коли... я піду. Їй потрібна буде... твоя допомога.

Ти присіла коло ліжка і притулилася щокою до його руки – щоб на хвилюк дати очам перепочинок, бо хоч

би як ти старалася, твої очі тебе часом підводили: понад усе прагнули затулитися повіками, тільки щоб не бачити того, що бачили.

Мама навчилася робити уколи, і тьотя Ніна приходила до вас усе рідше, а коли в неї народилася маленька дитинка, майже перестала. І мама тоді сказала, що в біді люди зазвичай залишаються самі.

Тоді ти їй не повірила.

Твій тато помер у ніч на перше травня.

Усім класом треба було йти на демонстрацію, нести плакати, квіти й надувні кульки... а в тебе помер тато.

Усіх відмінників достроково приймали у піонери, чіпляли їм червоні-червоні галстуки, вчили віддавати салют і аплодували їм... а твій тато вирішив померти, і ти поважала його рішення, і визнавала за ним право піти з темної вітальні у ліс, на озеро, в гори, і тобі чимдуж хотілось опинитися там і зустрітися з ним, але тебе не пускали.

Після лінійки виступали шкільні колективи, і навіть грав справжній оркестр, і кожний клас накривав свій стіл із солодкими тістечками й солодкою водичкою, а потім усі сім'ями їхали за місто... а ти змушена була три дні безвилазно сидіти у квартирі з завішаними дзеркалами, де не можна було вмикати радіо, телевізор і магнітофон, і навіть розмовляти голосно не можна було; ти блукала серед людей у чорному – інколи знайомих, але більше незнайомих, які весь час витирали хустинками очі, жалібно дивилися на тебе й чомусь намагалися кожен погладити тебе по голові; ти ухилилася від їхніх рук, катуляла вуха, коли хтось дуже голосно починав тужити над твоїм татом, ніби йому це мало сподобатися, з жалем виглядала у двір, брала до рук якусь книжку, відкладала її убік, йшла на кухню й робила каву для тих, хто приходив попрощатися з татом...

А насправді ти терпляче чекала маму.

Маму, яка не помічала нікого і нічого, хоча правильно відповідала на всі запитання й навіть втішала тих, від кого приймала співчуття; маму, яка не плакала й не голосила, хоча всі навперебій пропонували їй

якісь краплі й таблетки; маму, яка спокійно дивилася на всіх і все, спокійно замовляла труну, домовлялася про автобус і місце на цвинтарі, але ти добре розуміла (татова хвороба навчила тебе розуміти багато речей), що твоя мама нікого не бачить і не чує, що її нема у цій квартирі з запнутими дзеркалами.

Ти чекала її повернення, щоб повідомити одну велику-превелику таємницю.

Тато пішов, щоб справдилася дивна казка про Бога, який помер від бруду й кіптяви, щоб назавжди воскреснути потім у чистих і світлих думках людей. І для того, щоб поховати його остаточно, достатньо просто про нього забути.

Цю казку розповіла тобі тьотя Ніна, коли ти з розпачу впала на бетонні сходи й розбила собі голову.

Тоді ти так і не змогла вирішити, чи можна назвати цю казку **КАЗКОЮ ЗІ ЩАСЛИВИМ ЗАКІНЧЕННЯМ**, але тепер ти знала, що кожен сам дописує в ній закінчення.

Тому ти збиралася сказати мамі, коли вона повернеться, що ви ніколи не забудете тата, а отже – бог ніколи не помре.

Забула сказати: коли труну з татом опускали до ями, Саша сіпнув тебе за край плаща і, піднявшись навшпиньки, зашепотів тобі до вуха:

– Я знаю одну велику-превелику таємницю. Поклянися, що нікому не скажеш.

– Я теж її знаю, – так само пошепки відповіла ти. – Зачекай. Ось тільки мама повернеться, і все буде добре.

– А якщо мама не повернеться?

На вас почали оглядатися, і ти скористалася цим, щоб промовчати.

Відповіді ти не знала, а запитати тепер не мала в кого. Навіть тьотя Ніна не прийшла на похорон. Чомусь.

Минуло півроку. Чистилище набирало обертів, перемелюючи все, що не було достатньо міцним. Душі ще тримались, але вже забули, як виглядає небо. Порожнеча поступово затягувала їх у тріщини в просторі й часі.

Щодня ви їздили на цвинтар.

Цвинтар був за містом і автобуси ходили туди не часто. Але ви щодня виходили на зупинку, ловили попутку і їхали до татової могили. Мама працювала на

двох роботах, тому ви затримувалися там не довше, ніж на п'ятнадцять хвилин. Стояли і мовчали.

А потім їхали додому, щоб на завтра знову сюди прийти. Щоденний ритуал. Щоденна екзекуція.

Через півроку такої їзди цвинтар почав тобі снитися.

А мама все не поверталася.

Коли ви сідали їсти, вона ставила на стіл ще одну тарілку, виделку і горнятко. Коли лягали спати, то мусили казати: «на добраніч, мамо, і на добраніч, тату». Коли вмикали радіо, телевізор чи магнітофон, мама попереджала, що музика не повинна бути гучною чи веселою.

Але як тільки мама виходила за поріг, ти одразу підкручувала всі регулятори звуку до найвищих позначок. За останні півроку ти відчула, що жити не можеш без гучної і веселої музики.

А мама неначе перебувала за межами вашої галактики. Вона витрушувала пилюку з татових речей, виносила їх на балкон провітрювати, чистила, прасувала і клала назад у шафу. Нікому не дозволялося чіпати їх, так само як ніхто не мав права розсувати завіси у вітальні. Там увесь час панував важкий, як хмара, присмерк.

І ти раптом відкрила в собі шалену любов до яскравих речей і сліпучого світла.

Батьки інколи навіть не здогадуються, до яких передбачуваних наслідків можуть призвести їхні категоричні заборони.

У 5-А класі у цей час дуже популярними були зошити-анкети, оформлені квіточками, бантиками, блискітками, солоденькими малюночками дівчаток і звіряток. Вони надзвичайно таємно переходили від одних рук до інших і пропонували відповісти на дурнуваті запитання на кшталт «який тобі подобається хлопець у нашому класі (Т. Б. чи А. П.), чи могла б ти поцілуватися з хлопцем на першому побаченні?» або «що б ти зробила, якби хлопець тебе зрадив, а потім прийшов просити пробачення?» Найважливішим завданням було вберегти підпільні записи від рук «цих придурків».

А тобі «ці придурки» подобалися. Не хтось конкретно, а ота їхня неслухняна «нація». З ними було набагато простіше.

Хлопці частіше мовчали, а коли говорили, то про речі серйозні, поважні: про літаки, пістолети, машини, новий удар Брюса Лі, і ти була допущена до їхніх чоловічих розмов на правах рівного, бо вміла стріляти жуйкою зі скрученої з паперу трубочки не гірше за них, і набагато краще за них вигадувала правдоподібні причини прогулів, – за кожну вдалу історію тобі ставили пачку вафлів (вдалою вважалась історія, коли вчителька переставала кричати, а, зітхаючи, примовляла: і треба ж такому статися, бідна дитина).

Хлопцеві можна було дати здачі, а за хвилину ганяти з ним м'яча, а якщо б ти дала здачі дівчині, ой, що було б! На тебе приндилися б сто років, а ще сто років з новою подружкою обговорювали б усі твої ненормальні звички.

Прізвисько «Ненормальна» приклеїлося до тебе мертво після того, як ти одного разу прийшла у клас із криваво-червоними нігтями, перламутрово-коричневими губами й фіолетовими очима... Чорна тінь висіла над твоїм всесвітом, і ти боронилася всіма доступними тобі методами. Якби в тебе була вибухівка, ти б підірвала її на центральному майдані міста, аби лиш про це дізналася мама і вийшла зі своєї глухої замкненості, хай навіть для того, щоб тебе покарати.

Але маму ніщо не зачіпало. Учителька завела тебе до порожнього класу і змила з тебе всю машкару, і попередила, щоб це було востаннє.

За ці півроку найближчою для тебе людиною став Саша. Ви майже не розлучалися. Задля нього ти забула про свою компанію.

Заради нього ти поступово перебирала на себе мамині обов'язки.

Мама повернулась у день твого народження.

Вона спекла торт, запалила на ньому дванадцять свічок, разом з тобою їх задула і дозволила увімкнути музику на повну катушку.

Вона прикрасила твою кімнату надувними кульками, подарувала тобі великого пухнастого ведмедика, налила тобі у келих шампанського – «у дванадцять років можна собі дозволити те, що було заборонено

рік тому» – сміялася, жартувала, по сто разів наказувала Саші, щоб він ніколи не кривдив свою сестру...

На закінчення свята тебе морозило, як при сильній застуді. Мама повернулася, але зовсім не такою, якою була раніше.

Вона НЕ ДИВИЛАСЯ тобі у вічі.

Спочатку ти вирішила, що помилилася, ти тішилася, що ви починаєте жити, як раніше, ти стрибала і плескала в долоні... у дванадцять років ти була така ж дурна, як і в два роки, бо все ще свято вірила, що всі ночі мають бути із зірками й ліхтарями: але мама, ледве стрівшись із тобою очима, одразу відводила їх убік, і це було так незрозуміло і так страшно, що ти завмирала, а твій всесвіт стискувався, малів, змикався довкола тебе. Чорного тунелю ще не було, але вже стрімко гасли зірки й ліхтарі.

І ти набрала у груди побільше повітря й відмовилась їхати на цвинтар.

Щоб зустрітись з татом, тобі не потрібно було щодень бачити довгі й мовчазні ряди могил. Твій тато був усюди, тільки не там.

– Як це зрозуміти?

– Я не хочу.

– Минуло лише два роки, а ти так легко про нього забула.

– Я не забула.

– А він тебе так любив.

– Ти не слухаєш мене, мам! Я думаю, це все неправильно – те, що ти робиш. Не можна поводитись з мертвою людиною так, ніби вона жива. Я не знаю чому, але це неправильно...

– Я нікого не тягну на ланцюгу. Можеш забавлятися далі, скільки хочеш, а ми поїхали. Поквапся, хлопчику мій. Ти один у мене залишився.

– Тато помер, невже ти цього не розумієш? По-мер!

– Замовкни.

– Його тіло, напевно, вже почало розкладатися!

– Що?

Ти не хотіла казати того, що сказала, але твої слова влучили в ціль: мама нарешті подивилася просто у вічі. Ти отримала можливість розказати їй правду. Про

безсмертного бога. Про людей, яких він ніколи не залишає у біді. Про добро, яке треба оберігати від бруду і кіптяви, щоб воно не перетворилось у зло.

Але тут втрутився Саша. Він стояв біля дверей, вбраний, взутий, готовий їхати, і раптом сказав, дивлячись собі під ноги:

– Коли тато був хворий, Маша казала, що було б добре, якби тато швидше помер. Вона так мені казала.

– Мам, я не... я просто... я не могла більше чути, як він стогне, але я не хотіла... Мам!

Вона вдарила тебе парасолею, яку щойно взяла до рук, бо надворі перісидив дощ. Потім ударила ще раз. І ще.

Вона біла тебе безупину, не дивлячись, куди влучає, не цілячись, навідліг, з розмаху, а ти чіплялася за неї руками, ридма ридуючи і повторюючи, мов молитву: «Я не хотіла, мам, я не хотіла того, що сказала, повір мені, будь ласка, я не хотіла...»

У якусь мить ти не втрималася на ногах і впала на підлогу, а в наступну мить лягла, затуливши голову руками, не змовкаючи ні на хвилину: «Вибач мені, мам, будь ласка, вибач, я не хотіла, мам...»

Тобі здавалося, що ці слова вросли в твою кров, і навіть постарівши, ти будеш шепотіти їх беззубим ротом; тобі було гаряче від усвідомлення того, що тебе б'ють. Тебе ще ніколи не били, тому, мабуть, ти почувалася так незвично. Не зупиняючись ні на мить, ти викрикувала і викрикувала рятівні слова: «Я не хотіла, щоб він помер, я не хотіла, повір мені, повір...»

Врешті-решт ти змучилася кричати й перейшла на шепіт. І настав момент, коли удари припинилися...

Серед дзвінкої тиші, серед гарячої, пульсуючої від краю до краю галактики, ти почула, як мама плаче. Вперше після смерті тата.

Немов прорвалася невидима бетонна барикада, і ти була в цьому винна: «...пробач мені, будь ласка, пробач...»

Це був відгомін твоєї молитви. А може, тобі причулося. Бо в цій тиші ти нарешті зрозуміла, що таке біль. І на цілу сходинку стала ближчою до розуміння татової біди.

Раптом до тебе хтось доторкнувся. Ти підняла голову. Мама не було. Присівши біля тебе, Саша дивився

сумними очима і гладив тебе по спині. Потім несміливо і тремтяче його рука опустилася нижче.

Ти була в коротенькій сукенці, яка тобі дуже подобалась, але зараз тобі чомусь дуже сильно захотілось одягнути штани. Негайно. Не зволікаючи.

Татові теж, напевно, хотілося встати зі свого ліжка, але він не міг. Як ти його тепер розуміла!

– Ніколи – чуєш? – ніколи більше я з тобою не розмовлятиму.

Саша відсмикнув руку, немов обпікся. Не дивно. Усе твоє тіло горіло вогнем. І очі, мабуть, також. Саша хотів був щось сказати, але не сказав, а встав і вийшов.

Тоді ти опустила голову і, намацавши рукою ведмежатко, яке мало необережність опинитися поруч, спробувала відкрутити йому голову. Але не вдалося.

Застогнала. Трохи полегшало.

– Як ти посмів нас покинути?.. – прошепотіла сухими гарячими губами. – Як... як... як?

Твоя душа не пройшла випробування чистилищем.

Ти скотилася в пекло. Ненадовго. Усього на десять років.

Нічна гроза не принесла полегшення: вся вода зі сходом сонця миттєво випарувалась і наситила собою кожний кубічний міліметр повітря; можна було спокійно вбивати в нього цвяхи – настільки загус простір між атомами кисню, водню й азоту, загус і зацементувався тридцятьма п'ятьма градусами тепла, утворивши пекельний коктейль. Погода підсовувала цей коктейль людям: дихайте, якщо зможете.

Марія спробувала зосередитись, але фотограф клацав так завзято, що вона ледве стримувалася, щоб не затулитися від сліпучих спалахів руками.

Не звикла вона фотографуватись. Останній раз робила знімки в шістнадцять років, на паспорт, – страшненька вийшла світлина, людям її краще не показувати.

Влад крадькома зиркнув на годинник, подумав, що треба було заплатити цьому священникові за скорочений варіант обряду, машинально облизав губи, які пошерхли від спеки, і здивувався несподіваному присмакові на язичі. Потім згадав, як у ЗАГСі пані у перуці, сяючи штучною усмішкою милостиво дозволила йому поцілувати дружину, і ледве стримався, щоб не сплюнути на рушник, який розстеляли перед молодою парою дружба з дружкою: «І що за гидоту додають у ці помади?»

...Вона з'явилася, коли попереду замайоріло довгоочікуване закінчення, і свіжозаручений чоловік подав руку своїй дружині, гадаючи про себе, чи завжди вона така повільна, чи тільки коли треба поквартитися. З'явилася у храмі, як на базарі, – в розтоптаних мештах, подертих капронах, спідниці, заціпнутій аграфкою, ситцевій блузці й хустині з ружами. Увійшла з клунками, які опустила просто посеред церкви, стала навпроти молодих, відхекалася, витерла кінчиком хустки лице, сплеснула в зашкарублі долоні й видихнула:

– Біда, Харитоне... біда. Григорє, Касуню, біда.

Біда мала червоні очі й висолоплений язик. Вона увесь цей час чатувала під церквою, як старець на мідики, як діти на цукерки, – чатувала на душі.

– Зайнялася ваша стодола. Ну, пам'ятаєш, Харитоне, на вашому обійсті була стара-престара стодола, ви все поривались її знести, та руки не доходили? Гроза вночі була, блискавка як ударить, а вона ж уся геть мохом поросла, от і тліла покрівля, поки не зайнялася. Ну, сусіди збіглися та й погасили, але ж це недобрий знак. Біда. Той, хто збудував стодолу, гнівається, що ти не приїхав і не попросив благословення. Не можна одружуватися без благословення, синку. Я все кину-

ла, побігла на поїзд, думала – встигну. Шкода, не встигла. Не буде вам життя у цьому шлюбі, ой не буде, це вам стара Микитиха каже. Касуню, Григоре, хоч ви йому скажіть. А-а, ви нігде ні в що не вірили...

Незважаючи на повідкривані навстіж вікна, у салоні «Опеля» задуха стояла – хоч бритвою ріж.

Лінійний протяг, мов розвідник, закинтий у тил ворога, тихенько, по-пластунському пересувався від одного вікна до іншого, намагаючись нічим не виявити свого існування, а стрічки, кокарди й надувні кульки, що мали б прикрашати автомобіль, надавали йому дурнуватою вигляду солідного академіка, якого забаглося серед міста побавитися цяцьками...

Марія відчувала, як піт стікає між лопатками, а нижня спідниця сплутує ноги: «Громи б побили цю тафту!»

Про зачіску вона боялася навіть згадувати.

Поки вона пробивалася крізь затор, що утворився на порозі церкви, коли батьки нареченого ледве не з кулаками кинулися на свою сусідку, і всі запрошені дружно посунули за ними, щоб бува чого цікавого не пропустити, а в цей час гості нової, щойноприбулої пари молодих, голосно протестуючи, намагалися пробитися всередину, бо кудись там не встигали і щось там у них збілося у напруженому графіку церемонії одруження; поки вона пробиралася поміж двох течій із протилежними векторами руху, опинившись далеко позаду молодого, котрий схопив непрохану гостю за лікоть і, не звертаючи уваги на батьків, з кам'яним обличчям повів її геть; поки вона, сподіваючись, що про неї от-от згадають, торувала собі шлях назовні, фата разів з десять за щось чіплялася, об нижню канву сукні двісті разів хтось витер підшви, а довгі, по лікті, рукавички, якими вона необережно взялася за кам'яне поруччя, що оточувало церкву, виявилися геть у голубиному посліді.

Однак усе-таки вона встигла наздогнати весільний кортеж, який у поспіху залишав церковне подвір'я, встигла заскочити на ходу в потрібну машину, і якщо врахувати, що на ній була пишна, навмисне зроблена непридатною для бігу і стрибків сукня, у руках – пишний, ось-ось готовий випасти з грандіозної упаковки

букет, а на ногах – туфлі, які вона б із задоволенням натягнула на ніс продавцю, котрий гарантував, що її ногам у них буде так класно, як у раю; якщо приплюсувати до повного рахунку абсолютну безхмарність на небі й безсоння у ніч на сьогодні, якщо все це зібрати воедино, то можна починати складати сценарій до трилера з нею у головній ролі. «Як я почала вбивати» називається.

Автомобіль підскочив на вибоїні й колюча діадема з'їхала набік. Марія підняла руки, щоб поправити її, і знову вжахнулась від вигляду своїх рукавичок. Швидко стягнула їх і жбурнула за вікно.

Грушевський на своєму кріслі-троні вдавав, що нічого не помітив.

Чоловік, який сидів поруч, не мусив нічого вдавати, бо справді нічого не помітив. Звичайний чоловік, без особливих прикмет, не повний, але й не худий, тільки волосся помережене сивиною. Мовчить, дивиться у вікно... насуплений незнайомиць.

«Чоловік, – виправила вона себе. – Законний чоловік. Мій законний чоловік».

Але нічого не змінилося. Далі хотілося завити не своїм голосом, щоб усі, хто почує це виття, не змогли його довго забути.

Втім, це почалося не сьогодні. І не вчора. Це почалося...

«Годі! Я починаю нове життя. А минуле нехай залишиться у минулому.»

І тут згадалося пророцтво дивної сільської жінки: «Не буде вам життя...» І Марія зрозуміла, що її минуле зібралось чвалати за нею слідом, а дорогу в майбутнє зорали й засіяли блекотою...

Вона спробувала знайти серветки, щоб витерти лице від поту, потім спробувала згадати, чи взагалі брала їх у машину, не згадала і не знайшла, облишила згадки і знахідки до кращих часів і, притулившись щоголю до сидіння водія, стала свідком, як спиною до неї повернувся Шевченко, не бажаючи бути свідком її ганьби.

«Громи б побили це весілля!»

Володимир-Харитон Бармак – Влад, як називали його друзі й недруги, – відкинувся на спинку сидіння,

відчужено подумав, що є і у нього нарешті штамп у паспорті і є жінка, яку віднині всі називатимуть його дружиною, але навіщо люди здіймають довкола цієї події стільки галасу, чим конкретно він повинен тішитися і що від цього змінилося – він не розумів і тому одразу припинив про все це думати і склепив повіки.

Учорашня п'ятниця настирливо лізла в думки.

«...Моя адреса... Сподіваюсь, ти її не забув... не забув... не забув.»

Біда бігла за ними, як пес із висолопленим язиком.

Від грому задеренчали вікна й увімкнулася сигналізація на кількох автомобілях.

Під це пронизливе верещання дощ навалився на землю по-хижацьки пожадливо, як гвалтівник, своїм холодним, мокрим, могутнім тілом. Земля заплакала-заголосила, але струмені-батоги били й били її без спочину, безжально перетворюючи на брудне, розгасле місиво.

Марія відсахнулася од вікна, обійшла по широкій дузі розпластану на килимі геть прив'ялу сукню, поламану корону і подертий вельон, згадала, як годину тому зривала з себе це осоружне вбрання, і, немов до останнього причастя побрела до ванни, до омивання, до спасіння.

Спасіння, як вона й очікувала, не настало. І не скоро настане. Он і світанок теж сьогодні забарився.

Черговий удар грому заскочив її з паперами в руках, які невідомо чому першими витяглися з поважних розмірів сумеги, де були складені її пожитки з дому. Витягнулися з-під споду, з потаємної кишеньки, стрибнули їй до рук, неначе тільки й чекали, коли вона почне розпаковувати валізу, коли розсуне замок-змійку...

Краще б учорашньої п'ятниці ніколи не було. Чи вже позавчорашньої?

Зігнувши нічну піжаму, Марія забарикадувалась у перший-ліпший спортивний костюм, позастібала всі «змійки» – на кишеньці, торбі й куртці – й відважно лягла на нерозстелене ліжко.

Святкування не вийшло. Орендована шкільна їдальня, навіть прибрана гірляндами й паперовими сніжинками, відгонила совковим харчоблоком для малолітніх злочинців. Нецензурні написи на стінах чомусь уперто потрапляли на очі, розлізле від спеки олів'є викликало стійкий блювотний рефлекс, а музики крутили саму попсу, намагаючись сфальшивити на кожній ноті.

Безперервні усмішки до незнайомих людей, танці з партнерами з пітними долонями й незграбними ногами, вислуховування банальних вітань і п'яних тостів, споглядання за процесом відривання від серця і кидання на тарілку кровних доларів, позування перед камерами й фотооб'єктивами, вимушені поцілунки під масенькі вигуки «гірко», пошуки тверезого шофера, котрий би міг довести її до нового дому...

Не лягайте відважно на чуже нерозстелене ліжко, бо можете несподівано пошкодувати за своїм рідним, звичним, ненависним.

Поки грім розстрілював досвітню планету, Влад пив. Теж заняття, – відповідав би він, якби був тверезим.

Нудьга витинала довкола нього гопки, шкірячись гнилими пеньками, а він сидів і заливав у себе первак. І чесно намагався не згадувати. І коли від цих чесних намагань ставало зовсім кепсько, брав і перехийляв келишок. А нудьга, радіючи, шкварила перед ним вихилися.

Тієї ночі дім чекав світанку, як месії. І він прийшов. Світанок.

Марія зірвалася на рівні ноги, повернула ліворуч і... не знайшла дверей, які знаходила на тому місці двадцять два роки поспіль.

Вона потерла долонями очі. Стіна, обклеєна шорсткими сріблястими шпалерами, була щільовито чужою стіною.

Сіла на застелене білим ворсом ліжко. Заставлена громіздкими меблями кімната, яку від світу відгороджували білі двері й білі жалюзі, була цілком чужою, але Марія вже все згадала. Від цього кімната не перестала бути чужою. І холоднющою, як підвал.

Вікно прочинене. Мабуть, вітер... Боже, та це ж хтось дзвонить у двері!

Хтось поторсав клямку дверей. Від нетерпіння свербіли кінчики пальців. Від нетерпіння і щемливого очікування.

Біда сиділа біля його ніг і з цікавістю роззиралася довкола.

Це й не дивно, – їй тут жити.

Вона спала півтори години. Краще було б не лягати зовсім. Важко було не те що рухатися, важко було дивитися на білий світ, який перебував нині в чорній смузі. І не тільки нині.

Знову зачувши настирливе «день», вона застогнала й полізла під покривало: «Спати я хочу... спати... і гарячого вина, чуєте?!»

Але ні того, ні другого їй не випало скуштувати.

Втім, усе як завжди.

За третім дзвінком вона піднялась і попленталася до дверей, ще до пуття не знаючи, де вони і як до них дістатись. У коридорі вона необережно натрапила на дзеркало і мимохідь глянула на себе.

Жах! Терміново потрібні ромашка, пудра і багато-багато води. Якщо не допоможе, то й не зашкодить... утопитись.

Відведена для неї кімната містилась у торці коридору, оббитого рельєфними бежевими шпалерами, з протилежного боку виднілося вікно, також закрите жалюзіями, у коридор виходили ще кілька строгих білих дверей, ліворуч – білі дерев'яні сходи, що вели на другий поверх.

Цього разу дзвінок угвинтився в мозок і просвердлив його наскрізь. Вихід був десь зовсім поруч. Та ось же він!

Марія здивувалась, як вона відразу його не помітила. Ліворуч за сходами були ще одні сходи, які вели вниз, до передпокою, спустившись якими, треба було знову йти повз дзеркало, а потім розбиратися з чужими дверними замками.

Може, все-таки гукнути господаря?

Їй стало смішно. Ненадовго, звісно.

Коли вона спустилась у передпокій, то помітила ще одні сходи, що, певно, вели до підвалу, – ну не звикла вона, щоб у хаті були сходи, все життя жила у квартирі, котра вміщалася на одній горизонтальній площині, тому, мабуть, помічає їх із запізненням...

Марія побачила, як ручка підвальних дверей крутиться в різні боки: мабуть, хтось ніяк не міг звідти вибратися.

А тут при вході знову сердито задзвонили.

Які двері слід відчинити першими? А яка їй різниця?

Відкривши білі дерев'яні двері, вона поморгала, звикаючи до зміни освітлення, автоматично відступила назад, щоб пропустити того, хто був за дверима, зібралася щось сказати, ПРОЗРІЛА, із силою грюкнула дверима, повільно, немов раптово розтратила всю свою силу, посунула нагору, дорогою схопилася за квадратне, в плетеній оправі дзеркало, – знову дзеркало, вона ж мала обминати дзеркала і десятому заказувати, щоб обминали, але хто ж її послухає, якщо вона сама себе не слухається, якщо до одуріння вдивляється в блискучу каламуть і бачить там темну вітальню без вікон...

Дзеркало зірвалося зі стіни і впало на підлогу.

Дзенькнуло, розколося, бризнуло каламуттю.

Стихло.

Біда встигла проскочити в двері й тепер діловито принохувалася, обживаючись на новому місці.

Влад зрозумів, що поспати йому не дадуть. Застреляться, а не дадуть.

То видзвонюють, мов на пожежу, то товчуться гірше від землетрусу. О, знову дзеленькають!

Скільки ж він спав? Скільки ж він випив? І як звідси вибратися, скаже йому хтось, чи ні?

Коли він нарешті відчинив білі дерев'яні двері підвалу й побачив за ними сходи, теж білі й теж дерев'яні, й уявив, як він тими сходами зараз підніматиметься, а потім на п'яну голову порпатиметься у замку, то гірко пошкодував, що не завів служницю саме для таких випадків. Або дружину. Як завжди, все довелося робити самому.

Світло лезом шаргнуло по очах. Він автоматично відступив назад і швидше відчув, ніж побачив свого друга, котрий боляче тицьнув у нього мобількою.

– Чому твоя «Моторола» завжди в інтерфазі, коли тебе найтерміновіше потрібно знайти? Викинь і купи «Сіменс».

– Тс-с...

– Що тс-с? Я стільки часу дзвоню, а тут неподалік вештається якийсь підозрілий хлопчак, думаю, зараз як дасть чимось по голові... О-о-он воно що, привіт телепузикам! Допилися до білих конячок із гривками-косичками...

– Я в підвалі... був... не брало...

– А я бачу, що взяло, ще й як! Ні-ні, тільки не треба йти назад до підвалу, там темно, шурі... І падати не треба, боронь Боже поріжешся, тут у тебе море скла під ногами...

– Зем-ле-трус.

– Гониш!

– За базар... ну, ти мене знаєш.

– От тому, що я тебе знаю, я зараз стану заїкою. Від здивування. Ти ніколи за моєї пам'яті не напивався до свинського стану, а я тебе знаю бозна-стільки. Пам'ятаєш, як ми в гуртожитку... та де пам'ятаєш... тоді на заклад кожен випив по... м-м... точно, по літру оковитої, – і що? Ти ще нас усіх розштурхував, бо треба було йти на футбол. Ми... обережно, поріг. Ми потім вирішили, що твій організм... Ну куди!.. Що він виробляє надлишок алкогольдегідрогенази і...

– Які шурі?..

– Що?

– У мене в підвалі... нема шурів...

– Телепузики поступаються місцем пікемонам. Це моя дитина просто втрачає голову від них. Надіюся до осені пік їхньої популярності спаде, і вона перестане канючити гроші на цих чудиськ. До речі, коли я повернуся з пивом...

– М-м...

– Так ось, коли я повернуся, раджу тобі знайти розумну відповідь на одне запитання...

– Не кричи... Де пиво?..

– Я кричу тільки у двох випадках: коли м'яч після класної передачі пролітає повз ворота і коли бачу свого друга на килимку при вході, хоча він мав би в цей час допомагати своїй красуні прокинутись. А взагалі я спокійний, як труп.

– Якій до біса красуні?.. Пиво... де?

– У неділю зранку? Яке пиво, прокинься і співай!

-Паскуда...

-Вже несу, несу, не плакай, як каже моя дитина. Беру ключі, щоб тебе не тривожити, бачиш, який я чуйний...

Нарешті стихло. Влад обережно зітхнув і спробував прилаштувати свою голову так, щоб вона йому не заважала. Перед очима послужливо з'явилася невеличка, але цілком вправна сокирка.

Нарешті стихло. Марія прислухалася, тоді вибралася з-за шафи, стала посеред спальні, подивилася на свої порізані пальці, роззирнулася за бинтом, згадала, що він у все ще не розпакованій валізі, уявила, як видає кров'ю, якщо полізе туди, нікуди не полізла, а залишилася розгублено стояти посеред спальні... згадуючи, не вірячи і жахаючись своєї реакції.

Вона сховалася за шафу...

Це кінець!

Знову їй на очі потрапило дзеркало і знову зазирнуло їй у вічі. І віддзеркалило там осколки.

Ні, брешеш, дзеркало, і ви брешете, незвана госте на моєму весіллі! Нема добрих чи поганих прикмет, е те, у що ми хочемо вірити, а віра гори верне.

Знаю, що не буде мені щастя, несамовита бабо з клунками, дивна сільська віщунко, але не тому, що

розбилось якесь скло, покрите сріблом, щастя не буде, бо воно не може з'явитися там, де його поховали.

Тому більше жодних пророцтв, дзеркало. Я сама собі провидиця віднині, не треба мені ворожити, жінко у хустці з мальовничими ружами, я сама кому хочете поворожу... якщо вцілю. Але мене більше ніхто не зажене за шафу... сподіваюся.

Змивши з рук кров, Марія вийшла з ванни, побачила, що двері навпроти прочинені, хотіла закрити їх, але почула, як повертається ключ у вхідному замку, і забігла до кімнати.

Дзеркальний піднос, поставлений сторчма у нішу чорної, захарашеної кришталем меблевої стінки, з готовністю вловив її відображення.

Вона зрозуміла, що хоче стерти це відображення з лиця землі раз і назавжди, віддавна хоче, але нічого в неї не виходить.

«А ще я хочу заплющити очі й повірити, що моєю єдиною проблемою в цьому житті є шалено вродлива жінка з пшеничним волоссям, а моїм єдиним бажанням є бажання видряпати їй очі... Як просто живеться героям телесеріалів і як шкода, що декому так важко заплющити очі й повірити у дурні вигадки».

Чоловік, що лежав на дивані і тримався за голову, скосив очі в її бік і одразу перевів погляд назад у стелю. І все.

Ніщо не міняється із заміжжям, – ті самі сни, ті самі передчуття, і дім... такий самий, чужий і холодний, як той, звідкіля вона прийшла. І тут їй теж доведеться боронитися самій.

Влад скривився і, якщо б не тримався за голову, то зараз мав би привід за неї схопитися.

Він цілком про неї забув!

У перший же день після весілля! Щоб цю горілку шляк трафив! І Микитиху туди ж!

Влад чесно пошкодував, що не впився до смерті. Але ніхто не скаже, що він не старався.

«Ну скажіть, куме, чому вона вирячилася на нас і мовчить? Прочищає горло перед скандалом? Бідна моя голівонько, зараз на тебе посипляться каменюки».

Марія повернула до дверей, але коридором уже лунало:

– Ну то як там поживає твоя красуня? Де вона і чому ти її не будиш, як належить справжнім чоловікам? Бо пива не дістанеш, не че...

І вона відчула, як шарпнулося серце, хоч як його тренували, хоч як його вчили не шарпатися. Прохід загородив могутніми плечима чоловік класичної породи вікінгів, – такі обожають геройствувати на сторінках романів і так рідко трапляються в житті, – і сконфужено втупився у неї, не знаючи, що робити з трьома пляшками «Львівського». У погляді – нічого, крім дитячої наївності.

Боже, як часто він приходив до неї у сні! А коли прийшов наяву, вона вже виявилася заміжною. Та й у нього обручка на пальці. Але хіба від цього щось змінюється?

У всьому світі – тільки вони двоє, сам на сам...

– Доброго дня вам... Гм... Ми тут зібралися з Владом...

– Бачу.

Що ж, біда може мати різні личини, у тому числі потужньощелепне лице білявого вікінга.

– То хто вам сказав, що вона гарна? – клацнув, вмикаючись найдревніший захисний механізм – агресія – і дозволивши йому врештгі-решт увімкнутись, Марія відчула полегшення. Недовготривале, певна річ.

– Не зрозумів.

– Вас не було на весіллі і в мене немає фотографій, щоб ви могли мене бачити. То хто вам сказав, що я красуня? А раптом я горбата, крива і кульгава?

– ...Ну... Влад сказав. Знаєте, чоловіки люблять хвалитися своїми жінками, от і він не виняток. Не бачу нічого поганого в цьому...

– І тому ви у неділю з самого ранку вирішили переконатися, чи Влад вам не збрехав?

Розуміла, що не може зупинитись, і раділа з цього. Право знімати сутички – найдревніше право гомо сапієнс. Обмеження цього права породило в'язниці.

А що таке в'язниця – знала не з чуток.

– Скажімо, у мене є певна приватна справа до вашого чоловіка...

– ...у яку я не повинна втручатися? Так би одразу і сказали. У мене теж є одна приватна справа до мого чоловіка, але що ж, вона почекає. Ви ж гість.

Гість ніяк не міг второпати, за що впав у немилість, і Марія, розминаючись з ним у дверях, нутром відчула це нерозуміння, але не збиралася нічого пояснювати.

Як пояснити тому, хто не знає рабства, оте почуття, що примушує вас рватися з ланцюга й кидатися на огорожу, за якою ходять собі, куди хочуть, вільні створіння?

Як це пояснити? Треба спитати у прикутих до будпсів, – у кварталі, де вона від учора мешкає, їх повно, вони різних мастей і порід, та все більше непородисті, – може, пси знають відповідь?

– ...Давай сюди це пиво... але якщо воно тепле...

– Спочатку скажи мені, що тут сталося?

– Викладачі анатомії всі такі... курватурні*?

Олег засміявся.

Влад розумів чому. Студентами вони затіяли гру, яка тривала до сьогодні: у ній матюки в обов'язковому порядку замінялись латинськими термінами. Хто забував це правило, платив до спільної каси п'ять копійок. Виходило смішно.

У теперішній ситуації він нічого смішного не бачив. Алкоголь поступово вивітрювався, а нудьга займала його місце у кровоносній системі... і як від неї звільнитися – він не знав.

Марія швидко переодягнулась і, набравши у груди повітря, вийшла за поріг. Неділя – законний вихідний, і вона не для того колись відвойовувала право на цей день, щоб сьогодні від нього відмовитися. Навіть якщо понад усе хочеться впасти в ліжко і проспати все життя.

Але їй конче треба забратися з цієї хати. У неї ще є надія, що вона помилилась.

*Curvatura (лат.) – кривизна.

Брат чекав на неї біля помпезного триповерхового будинку з великочарунковою огорожею, чекав, поглядаючи на скаженого від люті вовкодава на товстому ланцюгу, який стрибав і стрибав на сітку, намагаючись дістати людину з того боку.

Марія згадала слова зі старого доброго мультика: «Ми з тобою однієї крові, – ти і я».

Слова-цеглинки, з яких вона вибудувала довкола себе потужні барикади. І все одно залишилася беззахисною, мов немовля.

– Я йду до ванни.

– Бачу. Візьми трохи правіше.

– Олежику, я сказав: я йду до ванни, а не ми йдемо... Б..! Понароблювали кутів...

– Я ж казав, правіше треба брати. З тебе п'ять копійок штрафу.

– Мій дім: де хочу, там і розбиваю лоба. Я тобі цілих десять заплачу, тільки заберися звідси.

– Вже не твій.

– Що?

– Півтора метра за тридцять дві секунди. Б'єш рекорди, як дурний.

– Я думав, я один тут з глузду зсунувся. Бр-р! Ненавиджу холодну воду.

– А ще кого ненавидиш?

Влад перестав пирхати, оперся руками на чорний умивальник і, не повертаючись до гостя, прохрипів:

– Ненавиджу причепливих.

– Не причепливих, а в'їдливих.

Влад кивнув головою і вирішив, що коли протверезіє, обов'язково розіб'є оте дзеркало над умивальником, бо воно вперто транслює якусь пожмакану набряклу фізіюномію замість людського обличчя. Та раптом, ставши добрим, як пінгвін, він припав до нього щочокою.

Надворі потроху відкривала свою пашечку задуха, і він зрозумів, що коли протверезіє і детально пригадає, що витворяв учора, – доведеться терміново напитися знову.

А як отій дівчині у спортивному костюмі – яким їй видається вчорашній день?

Владові почало здаватися, що він перетворюється на кригу.

– Олежику, дай мені трохи часу.

– Тридцять дві секунди. Вистачить?

– Мені не до жартів.

– Мені теж. У тебе вчора було весілля. Чому в мене враження, що сьогодні когось ховають? Може, я помилився дверима?

– Не гагадуй, я потім усе поясню, – Влад запхав голову під кран.

– Кому, мені? І що ти мені поясниш, не смію питати? Що затятий холостяк налякався одруження до такої міри, що зарився під землю, напхав у вуха вати і влив у себе неміряну кількість це-два-аш-п'ять-о-аш? Навіщо ж було ламати комедію з одруженням? Знайшов би собі якусь красуню, та й жив би собі з нею, поки не набридне.

– А ця тобі не сподобалася, – вирішив уточнити Влад, випроставшись і спостерігаючи за дзюмрінням води з крана.

– Тобі треба було познайомити нас перед весіллям, друг називається... «Навіщо обтяжувати себе якимись серйозними стосунками» – твої слова? Коли я прочитав твоє запрошення на весілля, то сторопів. Питання на засипку: ти всю шлюбну ніч провів у підвалі, чи тільки частину?

– ...Я покинув її біля порога... А вона тобі, бачу, серйозно не сподобалася.

– Жінка, яку в шлюбну ніч кидають біля порога, якщо вона хоч трохи тебе любить, обов'язково образиться. А ця – абсолютно паралельна. По-моєму в неї є свій інтерес у цьому заміжжі. Але я щось не второпаю, який твій інтерес?

Замерзати набридло, і Влад взявся розтирати голову рушником.

– Зрозуміло. Так і запишемо: пункт перший: кашляв я на вас, кашляю і буду кашляти, – мовив Олег.

Не можна сказати, щоб голові подобалося таке з нею поводження, але треба було на комусь вимістити свою злість, а тут якраз і потрапила під руки одна за-туманена, не надто розумна...

– Ти – дура матер спіналіс*, але я не для того прийшов, щоб тобі це сказати, – знову спробував нагадати про себе Олег.

Влад – як був, з рушником, що звисав із голови, з патьоками води на весільній сорочці – обернувся і подивився в ясні блакитні очі свого друга.

– Може людина раз у житті напитися без того, щоб її звинуватили в усіх гріхах?

– Людина – може, ти – ні.

– Я вже й не людина для вас?

– Слухай, припини руки заламувати. Коли я зайшов до твого дому, ти виглядав...

– Препаскудно.

– Не перебивай. Ти виглядав препаскудно. Цікаво, як ти з підвалу тими східцями видряпався: рачки чи як?.. Ти диви, вгадав.

– Пункт другий?

– Я ще з першим не розібрався.

– Валяй, розбирайся і не дуже переймайся, якщо з кимось поруч трапиться невеличкий екзитулс леталіс**. Його проблеми.

– Смішно.

– Дуже смішно. Ось тільки закінчу прочищати собі мізки, одразу почну сміятися.

– Чекаю – не дочекаюся.

Влад завмер із рушником у руках.

– Здається, таксист вивантажив посуд... я брав на прокат... вивантажив просто на дорогу та й поїхав.

– Ніякого посуду я на дорозі не бачив. А багато його було?

– На п'ятдесят осіб. Три коробки.

– Не турбуйся так, може, хто вкрав.

Влад кинув рушник і присів на край ванни. Було холодно, як буває тільки в спекотний літній день.

– Добре, пане викладачу, добивайте.

– А як щодо різних трафунків зі смертельним кінцем?

– Не дочекаєшся.

– Сам напросився. Знаєш, Владе, хто мені у п'ятницю подзвонив?

*Тверда оболонка спинного мозку (лат.)

** Смертельний кінець (лат.)

– Мені теж багато хто у п'ятницю телефонував, але ж я не біжу і не піднімаю нікого в неділю вдосвіта, бо мені, бачте, телефонували аж у п'ятницю...

– Дванадцята година, яке удосвіта!

– До речі, учора ти мав бути в мене на весіллі.

– Я мав чергування. На ставку викладача коледжа сьогодні далеко не заїдеш. Я навіть додому ще не заходив, одразу примчав до тебе. Але ти мене не перебивай. Вгадай, на яку букву починається ім'я?

– Що?

– Мала моя надивиться теле-шоу-вікторин, а потім до мене так сікається. Угадай, каже, тату, букву, на яку починається моя оцінка з алгебри...

– А не подався б ти... на ці букви?

– Не дочекаєшся.

– Можна, я прийму душ, а потім ми побавимось у загадки і відгадки? Гукнеш сюди свою малу, вона в тебе спец із...

– Пам'ятаєш Зоряну Короленко? Зірку?

Десь далеко-далеко зашурхотів червоногарячий шовк. А по ньому покотились агатово-чорні маслини. Шовк і маслини. І жінка, яка любила ці дві речі понад усе.

– Олежику... ти про що?

Назустріч – по-дитячому наївні очі. І наївне запитання:

– Пам'ятаєш?

Страшно захотілося ще раз засунути голову у воду, краще – в крижану, але підозрював, що й це не врятує. Учорашній день так нахабно і недобре тривав у сьогоднішньому. Хоча... все почалося ще в п'ятницю.

А якщо серйозно – багато років тому.

– У п'ятницю ввечері, близько одинадцятої Зоряна подзвонила мені і сказала, що ти... латини не вистачить, щоб повторити все те, що вона казала. І голос її мені не сподобався...

– Я не розумію, чому вона раптом тобі подзвонила?

– Зовсім не раптом. Ми часто телефонуємо одне одному. Хіба я тобі не казав?

Влад потер око.

– Ні, ти мені не казав. І часто ви... про мене говорите?

– Днями й ночами. Не маємо про що говорити, тільки про тебе. Ти в нас дуже популярний, півміста тільки про тебе й говорить, а друга половина розвісила вуха і слухає, хіба ти не знав?

– Так, я пішов у душ. Прошу зачинити двері з другого боку.

– Ти не хочеш запитати, що її так знервувало?

– Відчуваю, що ти мені зараз це скажеш.

– Я не знаю. Думав у тебе спитати ще тоді, у п'ятницю ввечері, але не міг тебе розшукати.

– Може, я був у підвалі, туди неможливо додзвонитися...

– Ти не зрозумів. Я приходив сюди, тебе не було, у Людмили – теж.

– Стільки зусиль, щоб мене розшукати...

– Владе, вона полетіла до своїх родичів у Владивосток. Сказала, що назавжди. Я думав, ти захочеш попрощатися.

Маслини і шовк. Сонце і ніч. І не дочекається відповідей.

– Я помилився?..

Влад опустився на підлогу і притулився щокою до кахлів. Студених кахлів.

Обсмалило холодом до кісток.

– Владе, ти її направду... любив?

– Пункт тринадцятий і останній?

– Вибач.

Біда замахала хвостом. Обождувала запитання під номером тринадцять. Слиною захлиналася від радощів.

Колись, у сиву давнину, Марія любила прогулюватися пішки, і тепер, пригадавши забуте хобі, проблукала містом стільки, що повернулася додому – ні, до білого будинку з терасою, виноградником і гаражем, будинку, де вона від учора мешкає, а дім – це зовсім інше слово, – повернулася, коли смеркло. Не інакше – одинадцять година вечора.

Чому так відтягувала час – не знала. А точніше – не хотіла собі признатися.

Може, це в неї вроджене? Повертатися туди, де не чекають?

Ключів їй не довірили, тому змушена була дзвонити, потерпаючи від чекання на сходах, вмовляючи себе заспокоїтися, картаючи себе за зухвалість, а сходи – бетоновані, міцні, з металевою сіткою для зчищення бруду з підшов, байдуже дивилися на неї знизу, готові витримати не один удар.

Не відчиняють.

Подзвонила ще раз.

Влад відклав пульт і незадоволено рушив до дверей.

Та що це за дні такі почалися, дзвонять і дзвонять безупину? Може, господаря нема вдома, або він спить, або відходить від зайвого келишка, або... у нього траур?

Ніколи ні по кому не носив трауру, не знав, як це робиться, не розумів, чому такого значення надають чорному кольору, сумовито-протяжним мелодіям і повільним процесіям, якщо він зараз ладен одягнутись у багряню барву, ладен співати і танцювати ламбаду в натовпі тубільців і тільки сльози його чорні і терпкі, як плід маслинового дерева.

Очевидно, він справді нічого не тямив у траурах...

Боже, що ж це таке? Він знову про неї забув!

Чоловік у картатій сорочці й джинсових шортах, замислено-похмурий, неголений і стомлений, відкривши їй двері, чомусь завмер, для чогось кивнув головою і дещо запізнило відступив, пропускаючи її до хати.

Марія увійшла, очікуючи закономірного продовження.

– Треба буде зробити дублікат ключів, – звертаючись до бетонованих порогів, пробурмотів він і замкнув двері.

Вона напружилась. Оберти ключа нічим хорошим не можуть закінчуватися. І не тільки оберти ключа.

– Ну і... мабуть, треба буде купити тобі мобілку, – промовив він до підставки для взуття.

А тоді, обмінявшись поглядами з килимком під дверима, пішов у коридор.

Марія притулилася спиною до зеленолистих шпалер і сказала йому навздогін:

– Як щодо грошей? Тих, що подарували нам на весіллі?

Планувала ще зранку запитати, та «вікінг» завадив.

Чоловік її, схоже, не чекав такого запитання, і довгу хвилину згадував, про які гроші йдеться, а згадавши, подивився нарешті прямо їй у вічі і, здається, надумав щось сказати, та тільки кивнув головою і пішов нагору.

Хіба він не знав, що в неї свій інтерес у цьому заміжжі? Тепер знатиме.

Влад витяг із піджака пачку зелених купюр, полегшено зітхнув і кинув піджак на долівку.

Мабуть, він уже на весіллі був добряче вмазаний, якщо забув, куди поклав ці гроші?

«Таке лікується тільки у морзі», – потішився б із цього Олег.

«Ну, я вам завтра випишу, Нінок, ну ви в мене дістанете! Не мала баба клопоту, вирішила одружитися! Попадіться ви мені тільки на очі, Нінок!..»

У вуха вдарив такий страшний гуркіт, неначе завалилося півхати.

Добре, що в нього нема проблем із серцем.

...Влетівши до кухні, Влад наштовхнувся на купу баняків, що попадали з горішньої полиці пеналу, і на жінку, яка ці баняки намагалася повернути на їхнє законне місце.

– Я не знала... я тільки відкрила дверцята...

Вона не знала! Він із такими зусиллями втискував цей непотріб на цю полицю, а вона легким помахом руки...

Коли він спробував повторити свій подвиг, баняки не захотіли чемно шикуватися, випирали своїми круглими боками, відсували один одного, вислизали, нарешті всі дружно попадали і на radoщах набили йому, узурпатору, ноги.

«Ой, Нінок, що завтра буде...»

– Залиш їх... тут... чи отут. Хай стоять... де хочуть.

Кинувши гроші на кухонний стіл, він мов огню вхопивши вилетів з кухні.

Марія підставила горня під кран, трьома ковтками випила гидку хлоровану воду, озирнулася довкруг, дивуючись, як вона не посивіла у свої двадцять два роки, і заходилася наводити лад серед баянкового гармидеру.

Коли вона нарешті усамітнілась – і самотнім треба інколи усамітнюватися, – коли відкрила свій скарб... вхопила за вуздечку змиленого коня, почула рохкання свиней у канаві під мурами, вдихнула запах пожежі у Краківському передмісті, ковзнула поглядом над в'язницею у Низькому Замку, ступила на шойно бруковану вулицю середмістя, відчула вологий західний вітер із боліт за рікою Полтвою, що приносив вогкість і сухоти... коли стала щасливою, було далеко за північ.

Далеко за північ Влад вимкнув телевізор пультом, потім підійшов і вимкнув кнопку на панелі, вирішив, що цього замало, і висмикнув шнур із розетки.

«У-ух, який я злий!» – подумав він, серйозно примірюючись телевізором до вікна.

Але, пожалівши псувати вікно, сів, хильнув пива, котре залишилося від ранку, скривився, бо таке давнє пиво ніяк не могло залишатися смачним, і запитав у себе, чому він такий злий.

Відповідь заскочила його зненацька, здивувала, приголомшила і залишила сидіти в кріслі перед вимкнутим телевізором. А коли всередині і навкруги все стихло, червоно-вугільна ламбада наблизилася до нього з п'ятнадцятирічної давнини.

Незадовго до ранку Марія потерла очі, запакувала свій скарб на горішню полицку шафи, впала на ліжко, подумала, що хтось може запросто увірватися, поки вона спить, не мала сили додумати цієї думки, а не те що встати і забарикадувати двері. Та все ж устала і забарикадувала двері і заснула вже на ходу, забувши подумати, що хтось може рознести її барикаду й оком не зморгнувши...

Хтось, лежачи у ліжку і дивлячись у стелю, подумав всоте за сьогоднішній день про неї, про те, як було б добре зараз увірватись у її кімнату й нагадати їй про ніч, що стала переломною у їхньому житті, і про те, що вона даремно вдає, що тієї ночі ніколи не існувало.

Але як їй, тварюці, вдалося втекти?

Марія викрутила ганчірку і аж підскочила від лункого, як постріл, дзвінка у двері. А мала б уже звикнути...

Вона поклала ганчірку біля відра, витерла руки й пішла відчиняти.

Будинок уже не видавався їй таким великим, як того ранку після весілля, коли чоловік уперше привів її до свого порога, і вони разом із подарунками, зайвим ящиком горілки, караваєм, тортом і її сумогою ввалилися у передпокій...

Тоді вона спитала, куди йти, чоловік показав нагору і праворуч, вона піднялася білими сходишками, потрапила у коридор, слухняно повернула праворуч, на півдорозі прислухалася, завернула назад до входу, але чоловіка і слід згинув... разом із ящиком горілки. Постоявши так, вона спустилася, вийшла до воріт, перенесла коробки з посудом до хати, поскладала їх попід сходами, самотужки розшукала ванну і залізла туди на годину.

Тоді їй на мить здалося, що будинок величезний, і вона загубилася й вийшла не до того входу, яким увійшла, а чоловік увесь цей час її шукає.

Тепер вона знала, що він просто-напросто спустився іншими білими сходишками у підвал. І не захотів звідти виходити...

Марія вдихнула в себе повітря й цілу хвилину відчиняла вхідні двері.

Ноги за цю хвилину стали ватяними, і – як назло – поруч не маячило дзеркало, яке можна було б розбити, щоб заспокоїтись. А коли відчинила – зрозуміла, що дзеркало зайве.

Вузькі чорні сонячні окуляри, стріха дрібн'юсінких косичок із різнокольоровими гумками на кінчиках, клаптик червоного стрейчу на грудях, чорна зі звабливим запахом спідничка, босоніжки на височезних підборах із тоненькими ремінцями, маленький через плече рюкзачок і жуйка, як завершальний штрих композиції...

Ховатися можна і таким способом, – погодилася Марія, відчуваючи, як її відвага – завжди така слабецька, безсила – міцніє, і ноги вже не тремтять. Страх – і той здивувався цій несподіваній переміні.

На бетонних сходах стояла п'ятнадцятирічна краля і більше ні душі довкола. Але якщо хтось ховається – отже, є від кого.

– Бармак Володимир Григорович тут живе? – глянула краля на Марію, знявши окуляри.

Такий погляд найкраще вдається саме у п'ятнадцять років: треба задерти підборіддя, важко опустити повіки і не моргаючи та обов'язково монотонно рухаючи щелепами, просочити його, як туман, крізь вій. І коли такий погляд досягне адресата, бідоласі почне здаватися, що його зараз почнуть бити.

– Перепрошую, але хто його питає?

Тільки ввічливість здатна врятувати в такі моменти від надмірного потовиділення.

– Я питаю, а що?

Якщо до цього погляду додати млявий, неживий голос, – то противник рятуватиметься від вас втечею.

– Я передам йому, що ви заходили...

Краля переступила поріг і ходою манекенниці рушила углиб будинку. Марія хвилину постояла біля порога, потім зачинила двері й рушила слідом.

Вона не помилилася.

Більшість добропорядних громадян боїться їх. Вони тусуються у підозрілих місцях, лаються через слово,

чвиркають крізь зуби, вештаються без діла, голосно регочуть, цілуються привселюдно, нюхають, коліються, чіпляються до самотніх перехожих, гвалтують, грабують, убивають...

Більшість громадян, які захищають добро й порядок, насправді із задоволенням придушила б усю цю погань. Те саме зробила б і друга сторона. Якби їх не поєднували вутлі, ледь зримі пута наступності поколінь.

Дві окремішні раси, що заважають одне одному жити так, як вони хочуть.

Дорослі і підлітки.

Так було і так буде.

Крاليا тим часом просувалась углиб будинку, з виглядом міжнародного експерта оглядаючи кожную дрібницю.

– А тут що?

– Санвузол.

– А там?

– Не знаю.

– Як так? Ти що, новенька?

– Можна і так сказати.

– А як бос? Не дуже утискує?

– Та ніби... не дуже.

– Угу... А це... це спальня. Дуже добре. Нагорі?..

– Кімнати для гостей.

– Добре. Мені підходить це місце. Я тут залишаюся.

Марія йшла слідом, та зачувши останні слова, зупинилась і здивовано озирнулася: невже комусь підходить таке місце? Невже і їй воно підходить, бо інакше чому вона тут?

Фраза-пароль, фраза-перепустка. Усі гнані, голодні і спрагли у своїх думках і помислах напевно не раз уявляють місце, про яке вони впевнено могли б сказати: я тут залишаюся.

Хтозна, може, першою проказала ці слова ще ота, найперша Марія, коли стомлено увійшла до стаєньки і відчула: **ОСЬ ВОНО. ДЛЯ МЕНЕ. ДЛЯ УСІХ ГНАНИХ, ГОЛОДНИХ І СПРАГЛИХ.**

«Але Сина свого Ти так і не змогла врятувати від біди...» – подумала Марія, намагаючись утамувати бажання піти і ще раз перевірити замки.

– Перепрошую, але я не розчула, як вас звати?

– Ілона Богданівна, – не обертаючись, відповіла дівчина.

– Дуже приємно, – пробурмотіла Марія, гадаючи, чи повинна вона й собі відрекомендуватися, чи обійдеться, як є?

Зупинились у кухні, схожій на решту кімнат білими жалюзі, кутовим вікном, білими дверима й постельними тонами шпалер.

– Щодо боса, то буде добре, якщо ти й далі не пхатимешся до нього. – Краля виглянула через двері з кухні на терасу і тоном принцеси на вакаціях поблажливо мовила: – Я віддам його тобі пізніше, а поки що він зайнятий, зрозуміло?

– Відколи? – не втрималася Марія.

– Від Миколи. Менше знатимеш, довше тут працюватимеш. Чого стоїш? Я його тут зачекаю. А ти, бачу, ще підлоги не домила, то йди мий. Рухай мештами, як таких тільки приймають на роботу. Стій, спершу йди прибери у спальні. Щоб була готова, поки бос повернеться з роботи. А я його тут почекаю.

Жестом Джулії Робертс припалали сигарету й випустила під стелю довгу цівку диму, а потім сіла на м'який диванчик, майстерно схрестила ноги і струсила попіл у сільничку.

Сіль і попіл, як піт довгих годин праці і згарище замість урожаю... Жорстоке поєднання.

Перш ніж бігти виконувати наказ, Марія ввічливо поцікавилася:

– Може, вам подати чаю, кави... Ілоно Богданівно?

– Можна кави, – милостиво кивнула і косички кивнули також:

– Цукор, вершки? – гнула Марія свою лінію далі, наливаючи воду в кавоварку і намагаючись вгадати, на якій полиці кава, не кажучи вже про цукор і вершки.

– І те, й інше.

Кому піт і згарище, кому солодощі і сметанка, але в прошарку між вершками і цукром занадто часто приховується чорна гірка кава, – особливо в ту ледь вловиму мить, коли цукор ще не розтанув, а вершки ще не осіли, – можливо, тому люди одразу хапаються

за ложечку й усе це змішують до купи, щоб не дай Бог не помітити, яка чорна й гірка насправді істина.

Щодо Марії, то вона кави не вживала. Чаю теж. Пила лише воду.

– Ти завжди так повільно рухаєшся? – обірвало її дівча, яке сиділо й мислило собі, що воно зійшло з обкладинки журналу і своїм зішестям безмежно втішило всіх. – Тебе Володя взяв за рекомендацією, чи просто з вулиці?

– Мене?

– Тебе, тебе, не мене ж. У мене такі рекомендації, що тобі й не снилися. То як?

– Гм... За рекомендацією. Мабуть.

– Ну дивись, бо я злодійок не люблю. У мене гроші завжди розкидані де попало, січеш? Коли щось пропаде, буду знати, з кого питати.

– Прошу, ваша кава, Ілоно Богданівно.

Оте «Ілоно Богданівно» подобалося найбільше. У житті так рідко випадає нагода по-справжньому побавитись.

– Щось іще? – уважно і серйозно запитала Марія. – Я можу зробити каналки, підлогу помію пізніше.

– Ти хочеш, щоб я стала такою ж грубою, як ти? І взагалі, – гордо тріпнула дівчина головою, – щось ти забагато розп'якалась. Я розпитаю Володю, за якими такими рекомендаціями він тебе брав.

А ложечка стукала об стінки філіжанки, гарячково змішуючи чорне й гірке з білим і солодким, правду з брехнею, а поряд лежала сіль, змішана з попелом, – і що робити з прихованою істиною – Марія не знала.

Витягати її на світ Божий – чи дати собі і їй спокій?

– Ну то я йду мити підлоги... Ілоно Богданівно.

– Йди-йди.

Марія подумала і... залишилася.

Є зуби, яких не можна врятувати, хоч лягай і вмирай біля бормащини. А є клієнти, які воліють бачити радше труп стоматолога, аніж свій коханий зуб у його обценьках.

І за законом Мерфі, саме ці клієнти бояться знеболюючого уколу більше, ніж тонни мікробчиків, які

живуть у їхньому роті, як у себе вдома, бояться маці-пусінької голочки...

Як дехто боїться тополиного пуху.

– Підіть до іншого стоматолога, – припинив умовляти клієнта Влад і розвернувся до столу з паперами.

– Ну й піду, раз ви нічого не вмієте! За гроші пови-вчалися, за гроші лікуєте! Банда! Усі лікарі – одна велика банда!

Влад пропустив був що знайому до зубного болю формулу повз вуха, але в останню мить нагодився в думки давній знайомий його вовкулака і торгнув його за рукав.

– Усі? – обертаючись до лікаренависника, який мстив йому за пережитий страх і сором, перепитав Влад, розуміючи, що не слід було запитувати, але вовкулака є вовкулака, і одного разу з'явившись, він не щезне з його думок просто так, – цей вовкулака на прізвисько Нудьга.

– Усі-усі, догробите людину ні за що, ні про що, та ще й гроші здерете, як за бісову маму!

– Ну то вмирайте, – якомога спокійніше порадив Влад. – Помирайте самі. Чому ви приходите до нас, витрачаєте гроші, чи вас хтось сюди насильно тягне, якщо ви хворі – то вмирайте, і не забирайте у тих, хто насправді хоче жити, дорогоцінного часу?

– Я... я плачу податки і маю право вимагати...

– Я теж маю право вимагати, щоб моя зарплатня була більшою, ніж зарплатня прибиральниці у банку, і якщо ви гадаєте, що мені дуже приємно, коли ви тицяєте мені ваші гроші, а подумки бажаєте, бодай він подавився ними, а чи носите оберемками пляшки і коробки, ніби всі лікарі алкоголіки й закушують виключно цукерками, то ви глибоко помиляєтеся?

– Ви... ви ще почуєте про мене, я цього так не залишу!

– Прошу звільнити кабінет.

Тиша набрала пишних форм пані Ніни і присіла перед ним на кріселко.

– І що тепер, Григоровичу?

– А тепер, Нінок, я вас укатруплю, як казали моя...

– Що то за тип бризкає слиною у тебе під кабінетом? Радий вас бачити, пані Ніно.

Олег, як завжди, увійшов не стукаючи.

– Який тип? А-а, той тип. Ніндзя-черепашка, як сказала б твоя мала.

– Моя мала сказала б конкретно: Донателло або Мікеланджело, вона їх усіх знає в обличчя, а ви що знаєте, докторе Бармак, окрім зубей і вставних щелеп? Отож бо й воно. Неромантична в тебе професія.

– Не те що в тебе. Постав коронки, звідки взяв.

– Ставлю. Які плани після роботи?

– А ти чому не на роботі?

– Взяв відпустку. До речі, тобі як щойноодруженому чоловікові теж належиться відпустка. Медовий місяць називається, чув про такий?

– Не чіпайте його, інструмента теж не чіпайте, і взагалі, я йду запрошувати наступного відвідувача.

– Чому твоя медсестра так мене не любить?

– Бо вона однолюбка і любить тільки мене.

– Я все чую, Григоровичу!.. Так, хто сюди?

– Як же ти без своїх студентів і своєї «анатомки» проживеш?

– Нічого, я свиснув додому пару печінок, нирочок, мозок недавно свіженький надійшов: ось ти знаєш, як готувати мозок, – ні? А моя жінка знає, на вечерю буде шикарна страва, пальчики оближеш. Чому твоя медсестра так на мене дивиться?

– Бо вона, окрім зубей і щелеп, нічого готувати не вміє. Не той профіль.

– Щоб вам язики повсихали таке верзти.

– Кожна професія накладає свої відбитки на психіку, підтверди, Владе.

– Я вас слухаю.

Новий пацієнт переминався з ноги на ногу. Не люблять у народі стоматологів, а за що їх любити?

– Взагалі- то я хотів із вами познайомитись.

– ?..

– Я Марійчин брат. Олександр. Учора повернувся з Києва. Не встиг на весілля.

Та-ак...

Влад потер око. Брата йому ще не вистачало до повного щастя, от усе має, тільки її брата бракувало.

– Точно, а я думаю, звідки я цього юнака знаю! А ти мене пам'ятаєш, Сашко?

– Ви жили під нами, пані Ніно. Звісно, пам'ятаю.

– Звідки, ти ж ніколи не виходив із дому, а тепер он до Києва поїхав. Дивіться, дивіться яким став легінем, не впізнати. Як мама поїхала до Іспанії, так ти одразу змужнів.

– Вибачте, але мама в Італії.

– Як час сплива. Скільки тобі вже?

– Двадцять.

– Саме смак. Жартую я, все жартую. Сама такого виховую. А як це ви, Григоровичу, досі ще не познайомилися з родичами вашої жінки?

А навіщо? Ні, він знайомився, звичайно, але заочно, – поговорив з тещею по телефону... А от про брата нічого не чув.

– Це не тебе я бачив учора навпроти будинку Влада? – запитав Олег, не спускаючи очей з хлопця.

– Мене. Я одразу з вокзалу поїхав до вас, Володимире Григоровичу, хотів побачити сестру, привітати, подзвонив, але ніхто не відчинив дверей.

– Вибач, але до мене черга...

– Я зайду після роботи.

– Ми зайдемо після роботи, а поки що підемо перекусимо, – втрутився Олег, простягаючи руку до... як там його звати?

Була б його жінка круглою сиротою, – от було б добре... Цікаво, чим там вона займається у його домі?

Зачиняючи вікно, Марія вразила порізани пальці. Від води порізи розмокли і де-не-де знову виступили краплі крові.

Вона обернулася і сіла, сховавши руки під фартухом.

Стіни ще хоч трохи втримували прохолоду. Знадвору пуховою периною лізла до хати божевільна задуха.

«А в нас свого божевілья вистачає».

– Ось... ось і ось!

Марія спробувала пригадати, в якому фільмі вона це вже бачила. Гори розбитого посуду валялися на підлозі. На полицках ще кілька горняток чекало своєї черги.

От що буває, коли не погоджуєшся мити підлогу. І це ще не найбільше покарання за таку велику провину.

– Тобі доведеться все це прибирати, – з усмішкою, яку напевно вважала невимовно вбивчою, Ілона Богданівна розбила глечик. І усміхнулася ще ширше. – І платити за все будеш ти, усекла? Я вже подбаю про це, не переживай.

– Твоя кава вистигне, – коротко відповіла Марія і рефлекторно відсахнулася, коли порцелянова філіжанка бризнула осколками і кавовою гущею їй під ноги.

– А коли за все розплатишся, – дівча страхотливо зашипіло, – тоді можеш забиратися звідси хоч – до Жаб'ячолопівки, а хоч – іще далі. А ні, то можеш себе на «стометрівці» нашій випробувати: а раптом якогось старого хруня підчепиш, він тебе на машині покатає, морозиво в стаканчику купить...

– Гарний хрестик, – відповіла Марія.

Хрестик справді був гарний – з гематиту, масивний, висів на чорній шнурівці й так не в'язався з усім образом ляльки Барбі, що Марія тільки тепер його помітила. І не втримала язика за зубами.

Мала б уже знати, що за необережне вламуння в чужу серцевину – а дівчина, немов капустяний качан, була обгорнута ззовні тисячами листків, лише цей хрестик був якимось чином пов'язаний з серцевиною, – за будь-яке гвалтовне втручання всіх сторонніх чекала кара. Мала б здогадатися.

Панна моментально затулила хрестик долонею, нахилилася, схопила вільною рукою уламок глечика – широкий, замашний, із тонким зазубреним краєм, саме такий, як треба, – і піднесла його до Маріїного ока. Війнуло холодом облеченої глини. Вії затремтіли, несподівано доторкнувшись до реальної загрози для об'єкта, який вони покликані охороняти.

Марія стиснула кулаки, намагаючись не моргати, але відстань в один міліметр безмежно жажала око, – захищаючись, воно наповнилося сльозою.

– Побережи очиці, вони тобі ще пригодяться.

Стрімко розвернувшись на підборах, панна вийшла з кухні. Невдовзі з ванни почувся плюскіт увімкненого душу.

Сівши за стіл, Марія схилила чоло на долоні.

Невже не простіше тріснути дверима ще там, при вході, повісивши перед носом усіх просящих табличку: «Віфлеєм зачинено»? А за цей час обжитися, стати на ноги, народити й виростити дітей, вивести їх у світ – і лише тоді зняти замок і впустити тих, хто стукає?

Простіше. Легше. Безпечніше.

Але через півстоліття може статися, що допомогу надавати буде нікому: під порогом стоятимуть із простягненими долонями лише привиди.

Марія тріпнула головою. Є час робити погроми, є час прибирати.

Кав'ярня на Академічній, у невеличкому дворикі, майже порожня у понеділок, ідеально надавалася до «поправин» – звичаю святкувати весілля після весілля. Щоб можна було випити, закусити й на тверезу голову помізкувати: а кому, власне, потрібне було оте весілля?

«Та ні, куме, ми молодята, нам і без весілля класно... або не зовсім класно, це вже який кому номер випаде у лототроні, весілля тут ні до чого. Витрати шалені, – раз, задоволення... особливо, коли ще раз перерахуєш витрати... і подумаєш, як було б добре ці грошенята та й на щось корисне витратити – нову машину купити, наприклад...

Про що ми говорили, куме, – про задоволення? Про яке задоволення?»

Ні, наступного разу, коли його батьки знову захочуть, щоб усе було як у людей, – з танцюльками, бавульками і випивульками – треба буде їх послати у найближчий нічний клуб, на всю ніч, до ранку, щоб знали!

Олег, у майці і бейсболці, – «засмагає перед морем» – саме виголошував енний тост.

– За те, щоб ви побували в усіх чудових крапках нашої чудової планети!

– Оголосить весь список, будь ласка!

Олександр – «називайте мене Сашком» – весь якийсь неяскравий, кольору кави з молоком – ледве язиком рухав, але келишок тримав міцно, складалося враження, що він дещо переграє у своєму сп'янінні.

– Без проблем! Канари, Багами, Гаваї... Хто з вас має вільні пальці? – повів Олег порожньою виделкою по колу. Салат із цієї виделки вже давно обсипався йому на штани. – Ти?

Виделка, танцюючи, націлилася на Влада.

– Я питаю, хто має вільні пальці? Треба загинати.

– Навіщо? – відказав на те Влад. Вовкулака – він добре його вивчив – був нечутливий до алкоголю. Навпаки, похмілля вдесьтеро зміцнювало його.

– Видно, що ти тверезий. Скільки можна квасити ці п'ятдесят грамів? Що ми в нього хотіли, нагадай? – виделка перемістила приціл на Олек...

«Сашка, Сашка, взявся звідкись на мою голову. Добре, хоч теща на заробітках».

– Пам'ятаю, ми хотіли випити... – втупився в Олега посоловілими очима... «А, мускулюс біцепс брахії*, чому я не можу називати когось так, як мені хочеться? Олександр – отже, Олександр».

– А за що ми хотіли випити? – виделка зробила викрутас, ніби збиралася намотати на себе спагетті.

– За любов?

– Пили!

– За тих, хто не з нами?

– Було!

– А... за тих, хто з нами?

– Цікавий гост! – знову викрутас виделкою. Цього разу Олег неначе встромляв її у відбивну.

Влад зітхнув. Чіпляння до дрібниць – улюблена забава його вовкулаки, який спокійно міг би довести цим людину до шаленства, якби не був такий занудний.

– Агов, не спати! Ми п'ємо за наших ближніх!

– А хто наші ближні? – запитав Влад.

Олег, уже піднісши келишок до рота, завмер, опустив руку і переглянувся з Олександром. Той... той ставив на стіл уже порожній келишок.

– Він хоче, щоб ми перерахували всіх його ближніх!

Олександр витер рукою губи, подумав і собі запитав:

– А хто його ближні?

«Стоп, я б помітив, якби він щось пив».

– Ну-у, не знаю. Стоматолог, хто твої ближні?

«Вилив. Точно вилив».

– Тут ніхто нікого не примушує пити, – рівно промовив Влад, розуміючи, що не його це справа, що кожен має право розпоряджатися вмістом своїх склянок, горнят і кувалд, як побажає, але нудьга вже почала затоплювати його, як повинь затоплює будинки край річки, невидима й нечутна тополинка повинь. – У нашій компанії кожен скільки хоче, стільки п'є. Але не виливає.

Олександр напружився, глянув Владу в очі – «і очі якісь невиразні, – зелені, коричневі?» – раптом усміхнувся і набагато тверезішим тоном мовив:

– Я до цього часу в інших компаніях обертався, там скільки наливають, стільки мусиш випити. Вибачте. Отже, мені вже час іти?..

– Та ні, у нас ніхто нікого не виганяє.

– Хто скільки хоче, стільки й сидить? – докінчив, сміючись, Олександр. Далі він почав подобатися Владу.

– Гаразд, – несподівано для себе погодився Влад. – П'ю за вас і ваших ближніх.

– Ну нарешті, – Олег перекинув келишок, закусив чорним хлібом і видихнув: – А то в мене вже рука стерпла.

– А чому за своїх ближніх не п'єте, Володимире Григоровичу? – Олександр нарешті розслабився і навіть почав придивлятися до тутешніх офіціанток, одне слово, став схожий на людину.

– Можеш перейти на «ти». У нашій компанії...

– Я зрозумів, зрозумів! Що я можу на це сказати, Володимире Григоровичу? Мені починає подобатися твоя компанія!

Олег підняв очі від тарілки:

– О, за компанію ми ще не пили... Що, не хочете випити?.. Навіть зі мною за компанію?

«А справді, хто мої ближні? – відповів Влад на запитання, котре лишилося без відповіді. – Може, ти знаєш?»

Але вовкулака не мав схильності до різних мудрагельських висловів. Йому б дістатися серця і вгризтися в нього зубами, – от і вся розмова.

Битої кераміки назбиралося повне відро. Марія ви-несла його у передпокій, натомість взяла відро з водою і пішла перемивати кухню – білу від дрібних часточок розбитого посуду. Йдучи повз ванну, постукала.

– Можеш узяти білий рушник, – він новий, я його зранку повісила.

За хвилину рушник вилетів із дверей ванної кімнати:

– Вдавися ним!

Поки що ніби ніхто не збирався перерізати собі вени. І на тому спасибі.

Біда із задоволенням потерлася б спиною об махровий рушник, але його хутко підняли з підлоги. Не довго журячись, вона знайшла собі інше місце і вляглася килимку перед дверима хазяйчиної спальні.

Влад відчинив двері й ледве не нашттовхнувся на відро.

– А це що таке?

Він збентежено обійшов перепону і прислухався. Ніби тихо. Може, вернутися на Академічну, поки не пізно?

Двері ванної відчинилися, зачулись кроки... Якесь напівголе дівчисько в косичках побачило його, стрепенулося, виструнчилось і заясніло сонячним усміхом.

– Володимире Григоровичу... – ступило на одну сходинку вниз.

– ...Я дуже рада вас бачити...– ще на одну сходинку.

– ...Мені так багато про вас розповідали...– ще на одну.

Влад збагнув, що ось-ось усі сходинки закінчаться, а він усе ще не змінив виразу свого обличчя із збентеженого на... на суворий.

Клявікулю* вам у печінки, панове! Але звідки він її знає?

* ключиця(лат.)

Раптом дівчисько опинилося зовсім поруч, пригорнулося до нього, обняло за шию і гаряче зашепотіло йому на вухо:

– Тобі привіт від Зірки...

Він спробував спокійно вдихнути. От на кого вона схожа! Її дочка.

Нагорі у коридорі з'явилася його дружина.

Він спробував спокійно видихнути.

Дівчисько повернуло голову і, не відриваючись від нього, мовило:

– Ти і в спальні будеш за нами підглядати?

А тоді до нього, до Влада:

– Ми ж зараз ідемо до спальні, чи не так?

Влад застряг десь між вдихом і видихом.

Марія сіла на ліжко і хвилину сиділа, не рухаючись. Потім не стрималась і впала на нього горілиць. З очей бризнули сльози.

Якби її чоловік подивився на себе збоку, він би, напевно, вмер на місці. Добре, що вона встигла добігти сюди. Якось негречно було б розсміятися їм в обличчя.

Марія лежала на ліжку, затискаючи обома долонями рот, але нічого не могла з собою вдіяти. Останній раз вона так сміялася ще в далекому дитинстві. Тато називав її найбільшою реготухою в місті Львові.

Тато... Це було в іншому столітті.

Марія замовкла і втупилася поглядом у стелю. Лежала так, не рухаючись, довгий час. Але дивна думка вже визріла у слова – затискай, не затискай рот, – вже оформилась, намітила собі шпаринку у барикадах, приготувалася випірнути з глибини на поверхню...

Дивна, дика, неймовірна думка.

Невже їй судилося прийти у цей дім, щоб віднайти тут свою загублену душу?

Марія рвучко встала. Гм... досить непоганий пролог вийшов би... для низькопробного роману. Вітаю.

От і голова закрутилася. Так тобі й треба.

Марія відважно прочинила двері спальні і...

– А я вас чекаю.

П'ятнадцятирічна монна ліза чарівно усміхнулася і переступила з ноги на ногу. Дитина на таких височеч-

зних підборах мала б давно впасти, або хоча б утомитися за день настільки, щоб під вечір із задоволенням спалити ці підбори, але ця дитина чомусь не падала і не виглядала стомленою, лише збентежено кліпала віями, – «Макс-Фактор», не інакше, – і ніяковіючи, смикала на шиї хрестик із гематиту.

Не відчиняйте відважно двері спальні в чужому домі, якщо не посадили заздалегідь на килимок із того боку свого особистого охоронця.

– Навіщо я вам потрібна?

– Як навіщо? Нас не встигли познайомити, але Володимир Григорович розтлумачив мені, хто ви насправді... і що ви для нього означаєте... виходить так, що я... я страшенно помилилася...

Затинаючись на кожній букві, червоніючи і топлячись від власної мармеладності, вона белькотіла і белькотіла:

– Я хочу вибачитись... Чесно-чесно, я одразу помітила, що ви чудова, фантастична людина, я цілу годину стояла тут і думала, як вам краще про це сказати...

Марія зрозуміла, що звички стискати кулаки вона не скоро позбудеться.

– Цілу годину? Постукали б.

– Що ви, я не сміла. Я думала, що ви... ну що ви хочете побути на самоті...

«Поплакати, себто».

– Я, напевно, дуже вас засмутила... повірте, це все ненавмисно...

«І вирішила глянути, наскільки сильно ти мене ненавмисне засмутила».

– Ось, візьміть, будь ласка, я знайшла його під сходами... Він, правда, трішки прив'яв...

Вона витягла руку з-за спини...

Весільний букет!

Її загублений весільний букет!

Геть зів'ялий. У руці з довжелезними червоними нігтями... її загублена зів'яла душа.

– Наступного разу стукайте, не соромтеся, – стиснула Марія букет у долонях і зойкнула, хапаючись зубами за палець. Букет складався з величезних білих троянд і навіть такий, зів'ялий, зберіг свої колючки.

«Завтра... ні, сьогодні ж сідаю за роман. Всі аналогії – як на замовлення. Треба лишень додумати фінал...»

Біль допоміг упоратися з виринулим зі споду несподівано яскравим бажанням.

Дівчина присунулася ближче й ангеликом зазирнула їй у вічі, а охоронець десь забарився, не видно було охоронця на видноколі, не чути... ні втікати не пасувало, ні кликати на поміч.

– Я не помилилася, – зашепотіла захоплено... обіцяла, припрошувала, заманювала. – Я думала, якщо у Володимира Григоровича є жінка, вона неодмінно така, як ви, така ніжна, чутлива, така... самотня. Можна я буду вашим другом?

Щось загрозливо клацнуло усередині.

– Ви не пошкодуєте... обіцяю...

І мова яка правильна раптом стала.

– Ви мені вибачили?

Скільки ж на ній оцих капустяних листків навішано?

– Скажіть, що ви пробачили мою ганебну поведінку...

Господи, на кого ж вона схожа?!!

– Бачите, я стаю перед вами на коліна...

Вона гупнула на килимок і склала рученята, як для молитви. Косички зворушливо обвисли.

Момент істини обірвався.

Марія уявила собі, який вигляд вони мають збоку, – і запобіжники акуратно стали назад на свої місця.

– Рекомендую зазирнути до вітальні: там багато кришталю, порцеляни, є де розвернутися.

П'ятнадцятилітнє ягня миттєво показало свої вовчі ікла:

– А я планувала до спальні...

І затрясла від сміху на килимку.

Агов, охоронці, де ви ходите, коли вас нема?

– Може, зайдеш? – запропонувала Марія відступаючи.

Панна здмухнула з чола косички, сіла на п'яти і глянула на неї з-під лоба.

– Ти мені все зіпсувала, уродка. Засохни, як цей букетик.

Марія подивилася на букет, а потім на панну, яка, блазнюючи, валялася перед нею на колінах.

– Ти навіть не уявляєш, як мені хочеться вперіщити тебе цим букетом межі очі...

Панна презирливо скривила ядучо-червоні, чітко окреслені чорним олівцем губи. Мабуть, уявляла.

– Але я не можу цього зробити. Спитай чому. Давай, запитай.

– ...Ну?

Марія повільно усміхнулася, точніше – усмішка сама розтягнула її уста до вух.

– Поговоримо про це завтра. На добраніч.

І акуратно зачинила двері.

Коли в тебе просять допомоги на колінах, хай навіть блазнюючи, – важко відмовити.

Марія пройшлася від дверей до вікна.

Треба зіштовхнути цю панну з тонкого леза бритви, по якому вона зараз ходить, бо такий спосіб пересування – не найкращий.

Треба здерти з неї чорні окуляри й показати, що обіч леза не провалля, а висока м'яка трава, в яку можна падати і падати досхочу.

Треба тицьнути її носом у бінокль і сказати: дивись, які неосяжні горизонти на цій паланеті, а ти бачиш перед собою лише вузький чорний тунель.

А для початку її треба заінтригувати.

...Марія повільно перетнула кімнату назад від вікна до дверей.

Вузьке лезо бритви вигиналося під її ходюю, а праворуч і ліворуч чорніли провалля і щось не видно було високих м'яких трав, в які можна падати і падати досхочу, і горизонти чомусь не хотіли розширюватися за межі чорного вузького тунелю.

Тож нехай її ворогам поталанить більше. Хоч їм.

Її ворог із жалістю згадав про кав'ярню на Академічній, зігнув і хитнув головою: не будемо прискорювати подій. Подивимося, подумаємо, обміркуємо.

Біда розляглася на спорожнілому килимку. Правильне вона все-таки вибрала місце. Тепле-е-еньке.

Нарешті остаточно розпакувавши і поскладавши свої домашні пожитки, Марія зачинила дзеркальну шафу й вирішила, що стільки дзеркал для одного дому вочевидь забагато. Одне вона вже розбила. Добре, що ніхто не помітив.

Марія ойкнула і прикрила долонею рот.

Вона забула винести сміття!

За частку секунди опинившись у передпокої, вона побачила, що сміття зникло. Постоявши, вона повільно пішла до себе.

Влад поставив відро на місце і, відкривши підвісну шафу, – просто задля цікавості, – ознайомився з масштабами завданого йому збитку.

Масштаби – чого гріха таїти – вражали.

З усього посуду, що надавався до биття, залишилась одна-єдина горнятка. Підозрюючи, що без закону Мерфі тут не обійшлося, Влад узяв його до рук – і невесело всміхнувся: так і є.

Коли у вас перебили весь посуд, окрім одного горнятка, придивіться до нього уважніше: воно обов'язково виявиться надщербленим, тріснутим і без ручки...

Він дивився на нього і дивився, аж поки воно не вислизнуло з рук, і не розколослося в мийці навпіл.

Чорне горнятка з червоними полуницями.

Нудьга знайомо обняла за плечі, нагадуючи про тягар, який не можна скинути порухом рамена.

Зоряна Короленко носила лише чорну білизну, а спальне ліжко застеляла червоним шовкквим покривалом. А тепер її дочка одягається й малюється в червоно-чорні тони. Вдалася в матусю і тілом, і душею?

«Закони Менделя, щоб йому там викривило... його мандібулю*».

Влад затулив очі рукою. Ой, як смішно він напевно виглядав із цією... малолітньою на шиї, – дивно, що дружина не розсміялася, коли їх побачила.

Але дружин такі ситуації зазвичай не тішать.

* нижня щелепа (лат.)

А потім, потім що він робить? Лишає дитину у вітальні, хапає відро зі сміттям і прожогом кидається на вулицю, буцім то світа Божого не бачить через домашні обов'язки?

До речі, про обов'язки.

Влад відняв руку від очей.

Поглянемо з іншого боку. Хіба не повинна була його жінка приготувати йому вечерю, га? Отож бо.

Чоловік прийшов із роботи, – чи з бару, яка різниця? – змучений, згорьований, – коханка його виїхала світ за очі, хіба не горе? – а жінка на це що? Ні, щоб лагідно до столу запросити, сто грамів налити – дзуськи! Побила всі тарілки з горнятками – крім одного, але будемо вважати, що й це теж вона розбила, – поскидала все у відро і виставила до дверей, щоб ти, чоловіче, – змучений, згорьований, з висячою на шиї напівголою дочкою тієї самої коханки, – щоб ти ще й сміття виносив? Повбивав би.

Врешті-решт розсміявшись із того всього, Влад відчув, як трішки, на міліметр, попустила свої обійми нудьга.

Відтак, постоявши над розбитим горням, пригадав, що ще з весілля нічого путнього не їв: то похмілля заважало, то траур, – ще з весілля, гм, це ж усього два дні минуло, а здається бозна-скільки, – відчинив для очистки совісті холодильник – а ти в нього щось клав? – і... остовпів.

Прозора гусятниця доверху повна... Влад розгледів шматки м'яса, помідорів, картоплі, щедро политі соусом... Чекай-чекай, а тутечки що? Ага, налисники. Покуштувати, чи що? А це? Квас?! Справжній хлібний **ХОЛОДНИЙ** квас?!!

Та ні, куме, нам наснилося.

Схопив обома руками дзбан, крутнувся, зачинаючи плечем дверцята холодильника, потягнувся до шафки... Ага-а. «Ну і нащо, куме, ми того ската палили? Останнє горня навіщо розтовк, питається?»

Без паніки. У вітальні є бар, а де бар – там скляночки.

...У вітальні, у м'якому фотелі, випрямившись і склавши руки на колінах, як зразкова учениця, сиділа Зорянина дочка – це виразне лице, відкрите чоло, рівний ніс, ця шкіра без єдиного ганджу, ці очі, великі,

нереальні, ці пухкі, ідеально правильні губи... у його вітальні, у м'якому фотелі сиділа Зоряна, Зірка, тільки на десять років молодша від тої, яку він знав.

Олег – а він звідки взявся? – стояв позаду неї, тримаючись за спинку фотеля, і дивився на нього невинними очима.

– А я злодійку спіймав.

– Скажіть йому, що я не злодійка! – викрикнула дівчина.

– Це... це Зорянина дочка, Олежику.

Олег обійшов дівчину, ступаючи твердо, як кожен чоловік, що трішки випив, упав у вільний фотель, склепив повіки й запитав:

– А що тут робить Зорянина дочка?

– Скажіть йому, що я не злодійка!

Олег, не розплющуючи очей, махнув у її бік рукою:

– А ти йди погуляй. Давай-давай.

Дівчина встала й пішла.

– Двері зачини.

Зачинила.

Влад здивовано втупився у дзбан, який продовжував тримати обома руками. Із Зоряною такий номер не пройшов би. Вона могла сама будь-кого будь-куди послати, навіть пальцем не поворухнувши при цьому.

– То що тут робить її дочка?

– Квасу хочеш?

– Квасу? – Олег широко розкрив очі. – Холодного?

– Щойно з холодильника.

– Питаєш.

Влад відчинив двері бару, вирішив, що фужери для шампанського не образяться, якщо в них розіллють квас, виставив їх на журнальний столик, професійно наповнив золотистою рідиною. «Відчуваєте, куме, смак раю?..»

– Чому вона взагалі тут залишилася?

– Хто залишився? Де?

– Я не розумію, Владе, хто тут п'яний: ти чи я? Зоряна Короленко поїхала до Владивостока... Чому вона залишила тут свою дочку?

...Червоне вино, в якому плавають чорні маслини.

Плавають і тонуть.

– Звідки я знаю. – Влад вибив із пачки цигарку й поквапливо припалив. Руки чомусь тремтіли. – Вона ще щось тобі казала, коли дзвонила... у п'ятницю?

– Чому ти сам не приїхав і не запитав про все... що хотів знати?

– Чому я мав до неї їхати?

– Хоча б у пам'ять про минуле. Вона мені сказала, що послала тобі запрошення.

– Тебе вона теж запрошувала?

– З якої радості? Я не мав честі бути її коханцем. Я тільки інколи виконував роль посередника – між вами. Але я її поважав.

– А я – ні?

– Любити і поважати – це різні речі. Амор ут лякрима – окуліс орітур, ун пектус кадїт*. А повага виникає отут, – Олег постукав себе по голові й знову склепив повіки. – Мало є жінок, яких можна поважати.

Влад жадібно затягувався біля відчиненого у вечір вікна, і смак цигарки чимось нагадував смак утраченого п'ятнадцять років тому раю.

– Вона... вона часто просила мене, щоб я повіз її до себе в село.

– У?

– Знаєш, навіщо?

– Е-а.

– Вона хотіла побачити, як курям відрубують голови. Вона ніколи цього не бачила.

– От бачиш, тебе це вражає, а якщо б ти її поважав, ти б поважав і її бажання. Ох, як добре лежати після бездіяльного дня... Тепер ти розумієш, чому я запитав, що тут робить її дочка?

– Тепер я нічого не розумію. Я думав, то вона її сюди прислала. Навіщось.

– Слухай, Владе, ти бачив, який вигляд мають легені курця? І я бачив. Препаскудно.

Докуривши, Влад викинув недопалок у вікно і вибив з пачки нову цигарку.

– Як знаєш. Квас – це добре, але другові міг запропонувати щось міцніше. На честь нашої міцної дружби.

– Що саме?

*Любов, як сльоза – виникає в очах, а потрапляє в серце (лат.)

– От за це я тебе й люблю: ти нікому не заважаєш жити. М-м... А моя красуня вічно про своє: скільки можна пити і скільки можна пити? Попрацювала б на моєму місці.

– Ти у відпустці.

– А вона мені знаєш що видала: я мала такі плани на твою відпустку. Уявляєш, на мою відпустку?.. Ніколи не одружуйся... А... я забув...

– ...Ти щось сказав?

– Я тут посиджу... поки моя красуня заспокоїться...

– Сиди.

– А може... й посплю...

Влад мимоволі прислухався.

Десь ледь чутно гудів вітер у високовольтних дротах, гудів сердито, неначе намагався розірвати пута, що заважали вільному польотові.

Ілона відкрутила всі чотири конфорки газової плити і хвилину споглядала, як невидима смерть безмовно вилазить із труб на волю.

Потім зі злістю позакручувала вентиля і, затиснувши в руці хрестик, прошепотіла: ще не зараз, мам...

І вибігла у теплий літній вечір.

Марія прокинулася за хвилину до сьомої. Як в останні... шість, так, шість років. Завжди о сьомій плюс-мінус п'ятнадцять хвилин.

Іноколи вона порівнювала себе з механізмом, час якого чітко розподілений, обов'язки чітко визначені, він не має права збитися з ритму чи втнути щось своє, не передбачене інструкцією з експлуатації.

Одягнулась у спортивний костюм, зв'язала волосся в пучок. Рухи відпрацьовані до автоматизму. Тепер – ранковий туалет і зарядка.

Ось вам зразковий початок робочого дня, відомий усім із підручників іноземної мови. Я встаю о сьомій нуль-нуль, застеляю ліжко, вмиваюся, тещу зуби, зачісуюсь, роблю ранкову зарядку і т.ін. – і все це по-нашому.

Яким дітям цікаво читати про ідеального школяра, якому їсти не дай, а дай встати о сьомій нуль-нуль? Та не вірять діти в таких школярів! Але зазубрюють те, у що не вірять, і старанно відтарабанюють на уроці. А дорослі потім дивуються, звідки брехуни беруться.

Вона теж колись не вірила в зразкових учнів, і їй теж було б нецікаво читати про себе теперішню, якби хтось узяв і з якогось дива написав про неї книжку.

Сіра мишка, забарикадована у чотирьох стінах, зранку до вечора порастється по господарству... Нудьга чорна.

А книжки пишуть про гордих, волелюбних, незалежних, фантастично вродливих і нечувано розумних жінок. Амінь.

Згадавши, що жодної тарілки в кухні не лишилося, та й з горнятками дефіцит, Марія завернула до вітальні.

У фотелі, розкинувши руки і привідкривши рота, у майці, парусинових штанах і бейсболці спав... як же його звати? А навіщо їй це?

Треба. У кожного є ім'я. Ім'я – закодований ключ до людини, без імені людина ніхто, інколи, окрім імені, у людини нічого не залишається, а коли ім'я не пасує людині, його замінюють прізвиськом...

У нього, напевно, гарне ім'я, – коротке, як поворот голови, і ритмічне, як...

Мужчина у фотелі відкрив очі й повернув до неї голову.

– Бачу, у вас знову термінові справи до мого чоловіка, – промовила вона, прямуючи до модерної меблевої стінки і запізнило згадуючи, що спочатку пасувало б привітатися. А, хай там... – Навіть іще терміновіші, бо тепер ви прийшли ще раніше, ніж у неділю.

– І вам доброго ранку, – видихнув він, розминаючи рамена після сну. – Ви читаєте мої думки: справи дуже серйозні... одна справа. А прийшов я ще вчора.

– Настільки термінова справа? Вибачте, що розбудила.

Він розсміявся.

– Ви нікому не робите поблажок?

– Тільки вам.

Марія знайшла те, що потрібно, і рушила у зворотному напрямку. Тарілки й келихи дзеленчали в її руках. Його дитячий погляд і усмішка зрілого чоловіка не відступали від неї ні на йоту.

– Допомогти?

– Ні, дякую. До серйозної справи треба серйозно готуватися, не можна відволікатися на дрібниці.

– Зранку я не здатен відбиватися від нападів крадунь, ваша взяла.

Бувають розмови, у яких слова не мають значення.

Влад вилив каву з кавоварки у фужер. «Ну, вибач, шампанське зранку п'ють тільки аристократи і дегенерати, а прості стоматологи – гірку чорну каву».

Увійшла жінка, яка не пила ні кави, ні чаю.

– Доброго ранку, – привіталася, розставляючи тарілки й келихи.

Темне волосся на прямиий проділ, райдужка майже зливається кольором із зіницею, у шкірі мало меланіну й капіляри залягають глибоко, тому, мабуть, така бліда. Але ж до червня місяця могла трохи засмагнути. Або хоча б підмалюватися!

А під цим мішкуватим костюмом ні регіонес пекторалес*, ні регіонес абдоминалес** не побачиш.

– Кава, – мовила вона.

– Що?

– Каву розливаєш.

На столі розтікалася брунатна пляма. «Йдіть ви, куме, зі своєю латиною знаєте куди?..»

Поки він роззирався за губкою, вона вже все витерла, відчинила холодильник, повитягувала якісь огірки, помідори, зелень, усе помила, нарізала... так швидко він навіть пальця собі не вірже... поставила на

* Ділянка грудей (лат.)

** Ділянка живота (лат.)

стіл, тоді накраяла хліб, повклала у тостер – подарунок колег, але навіщо хліб смажити, коли можна з'їсти так? – одне слово, він сів, поставив кавоварку собі на коліна і лише тоді згадав, що забув відповісти на привітання.

Коли живеш сам, якось відвикаєш зранку вітатися.

– Гм... Як спалося? Тобто, я хотів спитати, як самопочуття?

Але що сказано, те сказано. Був би живий Фрейд, – знайомий психотерапевт час від часу його просвіщає, – втішився б із його обмовки.

За Фрейдом – він хотів запитати саме те, що спитав, і нема чого викручуватися.

– Дякую, добре.

Цікаво, на яке запитання вона йому відповіла?

– Почекай. Ти куди?

Вона зупинилася на порозі і здивовано озирнулася.

– Я? До себе.

– А-а сніданок?

– Я потім поснідаю.

– Тобто як потім?

– Ти йдеш на роботу, а я цілий день удома...

– Тому ти не хочеш зі мною поснідати?

– Та ні, не в тому річ.

– А в чому?

«Або нас не розуміють, куме, або не розуміємо ми».

– Я б хотіла ще поспати.

Вона нагадала йому школярку на іспитах, відповідала швидко, коротко і стримано. Що думала – невідомо.

– Тоді не треба було вставати, я обійшовся б кавою з бутербродом. А якщо ти вже тут, можна й перекусити. Для снання в тебе цілий день.

– Ні-ні, я не збираюся спати цілий день, – поспішила заперечити вона.

– Чому б і ні?

Вона спантеличено втупилася в нього. Зуби лагодити значно легше, ніж розмовляти з жінками.

– Я на твоєму місці так би й зробив, весілля здорово вибиває людину з колії. Але поїсти ніколи не завадить. Ну то як, домовилися?

– Про що?

Є така естрадна мініатюра: «Авас» називається, де тупий доцент і студент заплутуються в трьох словах. От у них виходило щось подібне. Хто з них був тупим доцентом – неважко здогадатися.

Влад підвівся, підійшов до неї і жестом запросив до столу.

– Прошу скласти мені компанію.

...Вона сиділа навпроти нього, не піднімаючи очей, і про що вона там думала, невідомо.

Олег навідався якраз вчасно: вони з'їли всі тости й увесь салат.

– Смачного.

– Дякую, – це жінка відповіла, беручись до миття посуду. У нього з Олегом набагато простіші стосунки.

– Почувайся як дома, але не забувай, що ти в гостях.

– Підкинеш мене до перехрестя?

– На Стрийській? Гарзд.

...Зупинившись перед світлофором, Влад укотре подумав, що треба купити авто з кондиціонером.

– Владе, якщо так моя красуня й сьогодні буде не в гуморі, можна я знову прийду на ночівлю?

– Признайся, що тебе вигнали.

– Ми вирішили взяти відпустку одне від одного – так звучить набагато краще.

– А як море?

– А ніяк. Самому їхати нема бажання... Ну то як – домовилися? Буквально на кілька ночей.

– Питаєш.

– А твоя жінка що на це скаже?

– А чому б вона мала бути проти? Ти мій друг.

– Ти все-таки запитай її, ніколи не відомо, що вони собі там думають...

Марія ходила колами по кімнаті й думала про мишоловки для сірих мишок.

На вечерю був борщ, плов, салат і компот.

– Я стільки всього нараз зроду не їв, – проказав Влад, розглядаючи накритий стіл.

Його жінка витерла руки й рушила до дверей. Добре, що він передбачливо зайняв там позицію.

– Як на рахунок вечері?

Вона дивилася кудись убік.

– Я недавно їла.

– Тоді посидиш за компанію.

– Мені ще треба прибрати нагорі.

Влад роззирнувся. Кухня не просто виблискувала, вона лускалася від чистоти. Ця ж сама біда сталася з коридором, вітальнею, ванною і спальнею. Він у такій хаті зроду не жив.

Ні, про «Доместос» і «Комет» він, як людина освічена, чув, звісно, але від теорії до практики дорога, як відомо, ого-го яка далека.

– А може, я не хочу плову.

– Тоді що тобі приготувати?

– М-м... деруни.

Вона одразу, не роздумуючи, повернулась і витягла з-під мийки мішок з картоплею.

«Це хто ж її отак вимуштрував?»

Влад спритно відібрав у неї ніж і підштовхнув до столу.

– Прошу сідати негайно, бо я зараз умру з голоду поряд із такими смаколиками.

Сівши, вона насторожено провела його поглядом до диванчика. Сама сідала винятково на стілець. Усе найкраще – чоловікові. І де він тільки таку дружину вискіпав?

– У мене є кілька правил, з якими я хотів би тебе ознайомити, – почав Влад, беручи окраєць хліба і намащуючи його маслом.

Вона напружилась і приготувалась уважно слухати.

«Погомоніти б з отим її... учителем щиросердно».

– Перше правило, – він відкусив шматок хліба і зачерпнув ложкою борщ. – Не існує жодних правил.

Вона все ще зосереджено дивилася йому в тарілку.

– І друге правило: коли хтось пробує встановлювати правила, дивися перше правило. Шикарний борщ.

Минула секунда, друга... різко спершись ліктями на стіл, вона сховала чоло в долонях. І знову розпочали свій відлік довгі німі секунди.

– Мені здається, я такою була завжди. Але це неправда.

Слова нагадали обвал, раз – і секунди посипалися з кручі.

Відповіді вона не вимагала, тому Влад промовчав, не забуваючи вправно орудувати ложкою.

Вовкулака на прізвисько Нудьга вимагав байдужості до всього, – і до цих слів, і до цього схиленого обличчя, але борщ – холодний літній борщ із кваском – несподівано тепло ліг на груди. Захотілося щось зробити, щось таке, чого ніколи досі не робив... Стрибнути з парашутом, пірнути з аквалангом... розгромити барикади, які ця дівчина набудувала довкола себе.

Чомусь згадалася Людмила. От вона нічого не вимагала. І чому він із нею не одружився?

– Як я виглядаю збоку?

Влад якраз зібрався перейти до другої страви, але це запитання на секунду його зупинило.

– Ну... непогано...

Вона зблиснула на нього чорним оком.

– Так зле?

Він закашлявся. Рис потрапив у гортань... Але Фрейд, якби дожив, втішився б незрівнянно.

Вона схопилася і почала бити його по спині. Ні, щоб по писку...

– Гарзд... уже все гарзд.

– Коли їси, говорити не можна.

Він підняв догори вказівний палець.

– Нагадаємо пункт перший.

– Пункт перший?

– Ну-ну?

– Правил не існує.

– О!

– Ліпше вдаватися?

Її обличчя почало роз'яснюватися.

– Ліпше – не ліпше, але що доброго сидіти в мовчанці?

Вона шарпнулася і завмерла. Усі барикади стали на свої звичні місця.

– Я піду... приберу нагорі.

Вечерю він доїдав на самоті...

Лункий дзвінок прокотився будинком.

Влад устав із ліжка й відчинив. На порозі стояв хтось у новорічній масці зайця і простягував до нього долоню: «Пода-а-айте бідному закарпатцю...»

Влад хряснув дверима.

Знову дзвінок. Треба буде викинути цей дзвінок геть! Хай стукають.

Знову заець із простягнутою долонею: «Після наводне-є-є-нія ми... хати нема, їсти нема...»

Влад знову грюкнув дверима.

Третій дзвінок. От зараз ви в мене дістанете... чого просите!

На порозі, простягаючи руку, стояв хтось із вишкіреною, всіяною гострими зубами пащею.

...Ось так. Вовкулака вже добрався і до його снів.

Хтось дзвонив у двері. А бодай йому... як там латинською краще сказати?

– Ти знаєш, котра година?

Олег стояв на порозі з винуватими очима.

– У мене є ключ, але я не наважився серед ночі залізти до тебе в хату.

– Тому ти вирішив усіх побудити... О Господи, третя година ночі. Мені ж завтра на роботу.

– А мені – ні.

– Я знаю. Егоїст ти. Довго ще там стирчатимеш?

– Ти мене не запрошуєш.

– Може, до тебе ще з короваєм і оркестром вийти??!

– Не сердься, Владе. Може, твоїй жінці не сподобається, що ти серед ночі якогось мужика запрошуєш до хати? Скінчилося твоє вільне життя.

– Поки що я ніяких утисків не помітив.

– Поки що. Ти запитував її?

– Про що? А-а, ні. Не було як.

– Обов'язково запитай. Якщо я знову розміщу своє тіло отут...

– Тільки залиш язика за порогом.

– А я сподівався, що ми у шахи зіграємо... Одну партію. Чого дивишся? Хочеш дві? Хіба людина не може мати настрої о третій годині ночі?

– Ні.

– Ти не романтик.

– Що питимеш, романтику?

– Ти подивися, подивися мені у вічі: хіба там є хоч крапля етанолу? Сьогодні я щасливий без вина.

– Ну?

– Звідки такі чорні думки. Ось. Виграв у казино.

На журнальний столик лягли зелені купюри.

– Лікарям теж інколи гроші не зашкодять. Я маю на увазі звичайних лікарів. Стоматологи – окрема привілейована секта.

– Бачу, хочеш ночувати на сходах.

– Тільки три партії, поки мій азарт не вистиг. На всі ці гроші. У друга і виграти не шкода. Та випишся ти, ми швиденько.

Хтось легенько покрутив ручку дверей. У хаті було темно й тихо, тільки біда несамовито терлась об ноги.

Двері були чимось підперті зсередини.

– Мені тільки каву, – заявив її чоловік з порога, прикриваючи рукою очі. – Міцну-міцну. Три літри бажано.

Марія залила кавоварку.

– У тебе буває відчуття, що ти автомат, який виконує програму, але нічого в ній не петрає?

– Буває.

Марія приготувала фужери. І тільки потім зауважила, що їх два. Вона починає звикати їсти й пити удвох.

– Нагадай мені, що я повинен був у тебе запитати, – він відсморбнув каву. – З кристалю кава теж п'ється непогано. У-у, як я хочу спати... і як добре, що мені самому не довелося робити цю каву. Але що я, – він широко позіхнув, прикриваючи рота, – що я робитиму на роботі?

– Те, що завжди.

– Точно. Ти що п'єш? Воду? Правильно, ін віпо верітас, ін аква санітас*. Щось я мав у тебе... Ого, я вже запізнівся. І хто повірить, що вночі в мене була партія в шахи?

Допивши каву і прикриваючись рукою від світла, Влад вийшов із-за столу, а проходячи повз неї, звичним жестом скуйовдив їй волосся... Тобто зібрався це зробити... Тобто він цілком забув, що це не Людмила... безсонна ніч... якось так вийшло...

Його жінка рвучко відхилилась... А потім... потім подивилася на його руку, немов на волохату лапу звіра, схопила мітлу й заходилася підмити абсолютно чисту підлогу.

Влад моргнув і остаточно розгубився. Навіть латина не допомогла.

– Сідай, будь ласка, я маю в тебе щось запитати, – повільно, немов дитині, сказав він і собі сів. Цього разу на стілець. Вона змушена була сісти на диванчику, стискаючи мітлу, аж пальці поблідли.

Щоб то таке її спитати... мудре?

– Чому ти... не любиш каву?

Мудрішого не можна було вигадати.

– А за що її любити?

Слушно.

– І чай нема за що любити, – здогадався він.

– Нема.

– А воду?

Вона знову зблиснула на нього чорним оком. Певно, із захопленням перед мудрістю його думок.

– Людина мусить щось пити.

Он як. Не придерешся.

Влад печінкою відчув, що запізнівся добряче. Може, взяти відгул?

Ні, ще не сьогодні.

Не за горами день і час, коли все існуюче затопить одна остання хвиля нудьги і він більше не здатний буде пручатися, і зануриться в цю хвилю з головою, а в його

серце вгризеться вовкулака, – і дарма він у п'ятницю не послухався своєї спраги, а повернув додому, дарма-дарма-дарма, ну і що, що весілля, – відклав би, знав же, що однієї п'ятниці вочевидь замало, – щоб зійшла повинь, потрібно два-три дні, – п'ятниця ж тільки роз'ятрила рану, субота посипала її сіллю, а неділя залила спиртом. Але рана досі залишалася відкритою...

Дарма вона вийшла за нього заміж...

Шкода її.

Чоловік пішов, не попросившись. Не мав звички ні вітатися, ні прощатися, як вона не мала звички дозволяти гладити себе по голові.

Голову треба захищати перш за все, – цього їх навчав фізкультурник, хоч і давно було – пам'ятає.

– Доброго вам ранку.

Багаторічна звичка пригодилася й зараз.

– А чоловік щойно пішов, ви ще застанете його в гаражі – термінові справи не люблять зволікань.

– Що це ви пили з самого ранку? Каву?

– Ви завжди говорите натяками?

– Тільки з вами.

– Радійте, я сьогодні добра. Сідайте, не соромтеся, я теж, мабуть, вип'ю. Вам яку?

– Чорну й без цукру.

– А я люблю солодку і з вершками.

– Ви завжди подаєте каву у фужерах?

– А ваша жінка хіба ні? Дивно, всі п'ють каву з фужерів.

– А ми п'ємо з філіжанок, уявляєте?

– Та що ви кажете? Та не може такого бути.

– ...

– Ви щось хочете сказати?

– Тільки те, що ви знову виграли! Вранішні баталії з чужими красунями стопудово не для мене, – це моя мала так каже: тату, а я завтра сто пудів не піду до школи, навіть якщо не буде температури!

– І що ви відповідаєте?

– Якщо буде температура, сто пудів не підеш. Щось не чути голосу знайомого «Опеля» – треба йти перевірити, що там до чого.

- Термінову справу заодно залагодити.
- Її так з ходу не залагодиш...
- Особливо зранку.
- Я вже здався п'ять хвилин тому, нечесно мене добивати. Дякую за каву. Ні, нічого не говоріть, здатися тричі – це поганий знак.

На роботі пані Ніна одразу ж направила його до завідувача:

– Ідіть-ідіть, казав, що терміново, а я збрехала, що у вас блатний клієнт.

– Хто б мене прикривав, якби не ви, Нінок.

У завідувача – набурмосеного, але спритного чоловіка, який не вантажив надмірно, але й не попускав віжок – сиділи відвідувачі.

«Блатні клієнти...» – подумав було Влад і вкляк.

– От бачите-бачите, він її впізнав!

У кабінеті завідувача сиділа парочка років за шістьдесят: дідуля – сухорлявий, верткий, коли викрикнув свою фразу – спурхнув з крісла, тепер крутився на ньому навсібіч, не опускаючи спрямованого в бік Влада вказівного пальця, і бабуля – хоч і сутула, але виріз у сукні досить відкритий, та й прикрас багато, а на голові стародавній капелюшок із малесенькою вуаллю, – таких бабуль не зустрінеш у селі, там, у селі, бабусям не до капелюшків з вуалями, але чого він раптом згадав про село? З нудьги, чи що?

– Володимире, – завідувач усіх називав на ім'я, – ти її знаєш?

Він показав рукою на третю особу.

Поміж двох дорослих, як поміж стражів, сиділо тихеньке дівча в панамці, футболці в горошок, джинсовому сарафанчику поза коліна, біленьких шкарпеточках і пласких босоніжках, – сиділо зіщулено, вклавши долоні між коліна, схиливши набік голову з дрібнохвилястим волоссячком і виглядаючи років на дванадцять.

– Котру з них?

– Не викручуйся: справа серйозна.

Певно, що серйозна, останнім часом у нього не буває несерйозних справ. То весілля, то траур...

– Нехай зізнається, нехай... – знову дідуюля. Бабуля нахилилася поза спиною дівчинки і щось їй прошепотіла. – Бо ми подамо заяву в міліцію.

– Володимире, ти краще сядь. Е ні, курити я тобі тут не дозволю. Панове Єрмоленки звинувачують тебе у... ти сидиш, Володимире, добре сидиш? – у розбещенні їхньої малолітньої онуки. І в них є докази.

Завідувач кинув Владові пачку фотографій.

– Так-так, докази надійні, надійніших не буває, ми були б одразу подали заяву...

Влад одним ударом вибив цигарку, припалив і затягнувся.

– Ти оглух? Тут не можна курити, – нагадав завідувач, підсуваючи до нього попільничку. – Я теж, поки тебе чекав, не втримався.

– А дитина? Про дитину ви подумали?

– Спокійно, панове, зараз ми з усім розберемося.

Галинко, принеси нам кави.

– Ви нас кавою не годуйте, ми...

– Я сказав – спокійно.

Вони нарешті замовкли. Влад струсив попіл у попільничку і взявся за фотки.

На них – професійних, цифрових, п'ятнадцять на двадцять один, з позначенням дати й часу зйомок – були зафіксовані оголені ділянки тіла: окремо плечі, зап'ястя, шия, груди, сідниці, стегна з внутрішнього боку, – і на кожній ділянці цього тіла – синці, де більші, де менші...

Влад відклав фотки і струсив попіл просто на килим.

– Ти мені не нароби тут дір. Килим дорогий.

– У нас іще є висновок від лікаря, так-так...

Бабуля знову нахилилася до діда – одразу видно, хто керує парадом, – вислухавши її, дідуюля знову почав підскакувати:

– У нас є все, що потрібно, щоб засадити його за статтею, не подумайте, ми теж спочатку не повірили, але лікар підтвердила, що синці з'явилися у понеділок, і все зафіксувала...

У понеділок. А сьогодні що? Середа.

– Де ти був у понеділок між п'ятою і шостою, – не раджу тобі викручуватися, Бармак?

- Тут, у своєму кабінеті.
- Усе сходиться, бачите-бачите?..
- Панове, давайте по порядку. Де була твоя медсе-стра у цей час?
- Я її відпустив. Відвідувачів не було...
- Зрозуміло. Чому ж ти сам залишився, тільки не кажи про робочий час?
- Чекав. До мене мали прийти... під кінець дня.
- Хтось ще був із тобою?
- Ні.
- Бреше, вона там була, наша онучка!
- Дякую, Галинко, прошу пригощайтесь, я лише хочу все перевірити. Ніхто не підходив, не заглядав, ні прибиральниця, ні..?
- Він замкнувся у кабінеті разом із нею! Ми посила-ємо дитину до зубного, а вона приходять із плачем! А ви його тут ще кавою пригощаєте!

Дідуля був природженим промовцем, дати б йому ще трибуну, пару слухачів і бабулю під трибуну поса-дити – такий би мітинг вийшов, пальчики оближеш...

– Володимире, скажи мені щось утішне.

– Не хочеш, тоді я тобі скажу. Панове Єрмоленки стверджують, що ти запросив їхню онуку до кабінету, замкнув двері на ключ, посадив її у крісло і почав по-яснювати деякі особливості функціонування жіночого тіла, – ось тут написано конкретніше, якщо бажаєш, можеш ознайомитись, якими ти поясненнями там займа-вся, – це тривало півгодини, потім за дверима почулися кроки, дівчинка вирвалася, підбігла під двері й сказа-ла, що буде кричати, якщо ти її зараз же не випустиш... Попереджу твоє цілком закономірне запитання: увесь цей час вона не кричала, тому що ти її залякав...

– Він сказав, що повириває їй зуби, якщо вона за-кричить!

Влад відставив каву – досить йому чорноти й гір-коти на сьогодні – і вибив із пачки наступну цигарку.

Казав йому вовкулака: зникни на пару днів, – тепер у нього були б свіжі сили й бажання щось доводити. А так...

– Ти хоч вираз обличчя можеш зробити іншим, Во-лодимире? Не таким жалібним.

– Проти правди не попреш! І хай він припинить стільки диміти!

– Віддай пачку, не виводь мене... Молодець. А тепер скажи, як було насправді. Чи бачив ти цю дитину, що ти їй казав, що робив? Ну?

«Ця дитина» за весь час не вимовила ні звуку, не змінила пози, ніяк не відреагувала на те, що діялося довкола.

Шкода її...

– Скільки? – видихнув Влад, гасячи недопалок у попільничці. – Скільки ви хочете?

Дідуля став на диби.

– Що він собі дозволяє?! Ми бачимо, що правди тут не доб'ємося! Ми підемо в органи!

– Ось мій номер телефона, зателефонуйте, як вирішите...

Коли сімейка нарешті вийшла з кабінету завідувача, завбачно прихопивши з собою номер його телефона, запала набундючена тиша.

– Володимире, якщо ти не залагодиш цієї справи, я тебе прикривати не стану. Допивай каву і вимітайся. Володи-и-имире...

– Слухаю.

– Не спи на роботі.

– Дома не спи, на роботі не спи. Знущуєтесь?

– Це ти в нас знущаннями промишляєш. А що, хто тебе знає? У всіх детективах збоченці – тихі й непомітні обивателі.

Марія відклала ручку. Ніяк не могла зосередитися, слова плуталися, не хотіли гладко лягати на папір, опиралися. Вперше чекала, щоб хтось прийшов і відірвав її від улюбленої справи. А хтось барився.

Вони передзвонили аж під вечір, коли у нього вже закінчилися цигарки, а йти до кіоска бракувало снаги, тому він просто сидів і чекав, а жінка ненав'язливо снувала неподалік, – подала йому вечерю до вітальні, забрала брудний посуд, – ні про що не розпитувала, він нічого не пояснював...

Вони зателефонували – і нудьга волохатою лапою мазнула по обличчю.

– Три, – видихнув дідок, але в трубі явно чути було шурхотіння мозкових звивин бабулі.

– Чого три?

– Ну як це чого, самі маєте здогадатися...

– Три гривні?

– Ви що? Штук. Умовними, – конспіраторним шепотом гукнули у трубку. – Завтра ми вийдемо на зупинку перед нашим будинком...

– Так, слухайте уважно. Ні, краще дайте слухавку вашій дружині. Даю вам двадцять хвилин. Устигнете приїхати до мене – матимете три тисячі, не встигнете...

– Нині?

– Негайно. Одна умова – привезіть із собою онуку.

– Це ми маємо ставити умови...

– Тоді можете більше сюди не дзвонити. Час пішов.

Він вимкнув мобілку і тільки тепер помітив жінку у спортивному костюмі, яка стояла біля дверей і дивилася на нього. Ходила дуже тихо, – він навіть не почув, як вона підійшла.

Коли довго живеш сам, то одного чудового вечора виявляється, що в тебе не виробилася корисна звичка прикривати рукою слухавку чи зачиняти двері під час секретних розмов.

Ну от, зараз почнеться допит, треба щось терміново вигадати...

Марія дивилася на чоловіка й не впізнавала його. Вона ніколи б не подумала, що він уміє розмовляти з таким їдким сарказмом, що здатен так чітко й рішуче давати вказівки, вона неначе наштовхнулася на прихований усередині нього стержень, зовсім не помітний у повсякденності. І те, що він подумав глянувши на неї, зрозуміти було неважко.

– Вибач, що я підслухала.

– Це було досить легко зробити.

Він знову сів у фотель, у якому просидів увесь вечір. Його друг спав учора в іншому фотелі, – таке враження, ніби вони поділили місця під сонцем.

– Я зараз.

Його жінка миттю згинула з-перед очей.

А час ішов. Приїдуть – не приїдуть. Надвоє бабка ворожила: або вмру, або буду жила.

– Ось.

Вона з'явилася так само раптово й нечутно, покляла перед ним пачку грошей, перев'язаних гумкою, і відрапортувала.

– Тут було всього дві тисячі в доларах і сімсот у гривнях. Я витратила сто тридцять ві...

– Стоп, – Влад підняв руки, – не так швидко: я не банкір.

– Це гроші з весілля.

– Бачу. Ти могла б сісти? – роздратовано кинув він, вкотре пересвідчуючись, що пачка «Мальборо» порожня.

Вона сіла на диванчик, хоча до вільного фотелю було ближче.

Знову його вовкулака чіплявся до дрібниць!

– І я не податківець, щоб мені складали список доходів і видатків.

Зосереджено торкнулася чола.

– Я так... звикла.

– Зараз сюди приїдуть двоє... гм... шантажистів, – вирвалось у нього проти волі.

«Партизанами нам, куме, вочевидь не бути».

Чорні очі уважно зупинилися на ньому і вже не квапилися ховатись. Заведіть собі персональних шантажистів – і увага жінки вам гарантована.

– Я правильно зрозуміла: вони хочуть три тисячі?

Отже, вона, значить, все зрозуміла. Чудово! А він саме зібрався нічого не пояснювати. Пожартував, мовляв...

– Гроші я маю: усе збираюся купити нову машину, і ніяк не зберуся. Але, думаю, тисячі їм буде аж забагато.

– Шантажисти не зупиняються на досягнутому.

– Я теж дивлюся американські фільми і в курсі, хто такі шантажисти і з чим їх їдять...

– Ти стикався хоча із одним?

Вона щось не про те питала. Та ще й усміхалася при цьому. Хіба нормальна жінка не повинна засипати його

запитаннями на кшталт: та ти що, а хто, а за що, а що ти знову накоїв, скотино, а де ти гроші збираєшся взяти, бо я з весілля вже всі витратила? Хіба не повинна сплескувати в долоні і йойкати раз за разом: я так і знала, що твоя поведінка до добра не доведе! – і бігти обдзвонювати всіх своїх подружок: ти уявляєш, що сталося?.. Цікаво, чи шантажисти хоч уявляють, яку посмішку викликали у його дружини?

– Ну, поки що не стикався...

– Ти збираєшся торгуватись?

– Я не збираюсь торгуватись. Я збираюся віддати їм цю тисячу і... все.

– Це добре.

Що для неї добре? І чому вона не запитає про головне?

– У будь-якому разі ініціатива залишиться за мною.

– Вільний простір...

– Що?

– Ти маєш на увазі вільний простір, яким у жодному разі не можна поступатися. Хоч би що сталося.

Щось не про те говорила, а час минав.

– Можна й так сказати... Мене звинуватили у згвалтуванні.

Не треба було говорити, але він не міг стриматися, слова пхалися на поверхню, кортіло спробувати їх на слух, а ще дужче кортіло перевірити її реакцію, бо ламати двері у власному домі якось не випадало.

Вона стисла кулаки, щосили втискаючи їх у диван, і... поблідла, чи що? Не розумівся він на всіх цих тонкощах жіночої натури.

– У згвалтуванні неповнолітньої.

Хотів добити – себе чи її?

– Ти...

Ну ж бо!

– ... впевнений, що треба платити?

Не про те питала, не про те. А чи робив ти це, Бармак, – ось про що мала б запитати.

– Мушу платити. У них є докази.

Кивнула головою, немов погоджуючись. Із чим погоджувалася, що про нього зараз думала?.. А часу майже не лишалось.

– То знімки вам не потрібні? – нагадав дідуля, аж бабуля вп'ялася в нього спопеляючим поглядом. Нічого не петрав цей дідок у справжньому шантажі.

– Покажіть.

Короткий рішучий тон діяв на нього, як на мишку – погляд удава.

– Ось. Тут усе.

– Ми вже йдемо, – скомандувала бабуля, спритно відбираючи у своєї половини гроші й жвавенько повертаючись у напрямку воріт... залишаючи свою рідну онуку в руках гвалтівника.

– А й справді, навіщо вони мені... – раптом мовив Влад, простягаючи їм конверт із доказами. Бабуля завмерла, а її щелепа повільно опустилася донизу – два мостики і три золоті коронки ще радянського відливу – він міг у цю мить легко відібрати гроші, але передумав. – А загалом нехай будуть у мене... на всяк випадок. І ще одне. Щоб духу вашого тут не було за п'ять секунд. Раз...

Так рідко випадає нагода по-справжньому побавитися!

Коли вони підтюпцем добігли вимощеною каменем доріжкою до вулиці, він відчинив двері й мовив:

– Заходь. Заходь-заходь, тебе продали за штуку, а я тебе купив, тому нема чого з надією дивитися їм услід.

Дитина увійшла. А що їй залишалось?

У його жінки, коли вона їх побачила, зробилося, мабуть, таке саме обличчя, як у нього, коли він сьогодні зранку зайшов до завідувача.

Дитина висмикнула лікоть, метнулася кімнатою, немов мишеня у мишоловці, зрозуміла, що нема куди втікати, впала на диван, аж пружини заскрипіли, і прошипіла:

– Чого витріщилися? Побережіть очіці.

Зорянина дочка без косметики і супермодного одягу виглядала, м'яко кажучи, блякло. Влад згадав, як у понеділок вона в цьому ж одязі сиділа під його кабінетом, чекаючи своєї черги, і розглядала свої сандалі. А потім...

– Ну, що ви зі мною зробите? – вона демонстративно схрестила руки на грудях, переводячи злісний погляд з нього на жінку і навпаки. – Доб'єте?

Не дивно, що він її не впізнав, коли повернувся того ж дня додому. Одяг, зачіска й косметика здатні змінювати людину до невпізнаваності. І погляд. Цей погляд він теж уже бачив одного разу, – зацькований погляд відважного мишеняти, яке все-таки ризикнуло прийти сюди знову, хай навіть під конвоєм.

– Хто що питиме? – захопився Влад за соломинку, яка дозволяла йому протриматися на плаву ще певний час, перш ніж потонути остаточно.

– Ти хочеш мене напоїти, а потім докінчити те, що не зміг докінчити в себе в кабінеті?

Влад дивився у надра шинквасу й намагався відігнати згадку про світлини, які до цього часу тримав у руці, не знаючи, куди їх подіти.

– Я не можу сказати, що мені геть чисто не сподобалося те, що ти витворяв там зі мною, – провадила далі дитина, – просто обстановочка була непонтова, тому я й прийшла потім сюди, щоб ми змогли з тобою як слід відтягнутись... Ти розповідав про це жінці, ні? Вона нам обом здорово мішає, тобі не здається? Ми б з тобою зараз на цьому диванчику...

– Лікер, думаю, якраз підійде, – нарешті спромігся вставити свою репліку Влад. – Сам зробив.

– Якраз підійде, – перекинула його...

«Цікаво, як її звати, Зоряна любила екзотичні, оригінальні імена...»

– Ти подивись на нас: тільки горілка нам зараз допоможе.

Розставляючи скляночки, Влад краєм ока глянув на свою жінку і здивувався, що вона ні на йоту не змінилася в обличчі. Навіть, якщо йому вдасться виламати двері, впоратися з нею буде непросто.

Марія непорушно спостерігала, як-тягуча вишнева рідина перетікала з пузатої пляшки у скляночки, і так само в'язли-перетікали її думки: ось і воскресло її минуле, але що вона повинна робити із цим воскреслим минулим – бити на сполох чи ховатися у найдальшу мишачу нірку, а може, втекти на другий кінець світу, але що тоді буде з оцією дівчинкою, хто її тоді обереже, і як її оберезти, якщо вона, мов мишеня, вперто суне назустріч удаву?..

Потрібен союзник, терміново, просто негайно, але ж не обклеювати оголошеннями стовпи: шукаю союзника для боротьби з удавом, і міліція не годиться, там ніхто її не послухає без доказів, а докази, можна вважати, вже знищено... а той, кого б вона хотіла бачити своїм союзником, може запросто відвернутися від сірої мишки, якщо довідається правду...

Навіть якщо припустити, що вона все-таки роздобуде омріяного союзника, хто сказав, що цей союзник нагодиться саме тоді, коли вона його найбільше потребуватиме?

Проклята невпевненість, дошкульна, як завивання вітру в дротах...

Влад тільки вмовстився у фотелі, як...

– Що за дискримінація! – вибухнула дитина – мала в собі щось від дідулі. – Ми що, маленькі діти, що ти нас цією солодкою гидотою поїш, а сам – так горілку дудлиш!

Влад вирішив обійтися без тостів і влив усі п'ятдесят крапель до горла. І лише опісля згадав, що не приготував ні грама закуски. Вдихнувши повітря, неначе воно було насичене ароматами малосольного огірочка, він різко видихнув. Не допоможе горілка вирішити його проблеми, але всі довкола в один голос стверджують, що їхні проблеми як рукою знімає, от він пробує ще і ще раз. Неправильний він якийсь, або проблеми його неправильні...

Жінка дивилася на його порожній келишок і думала про своє.

Вона має рацію, і Олег також: час переходити до здорового способу життя. Хоча б спробувати перейти.

– О! – дитина, розпробувавши лікер, миттю спорознила свою склянку і зиркнувши на сусідню, спитала: – Ти не будеш?

Жінка підсунула свою скляночку до неї.

– М-м... лікери ти робити вмієш. І молоденьких дівчаток також, – звузила вона очі, точнісінько як Зоряна.

До речі, щодо здорового способу життя, коли зайшла про нього мова... Влад витяг із портмоне дві гривні.

– Підди купи «Мальборо», знаєш, як вийти на Топольну? Там одразу на зупинці є кіоск «нон-стоп».

П'ятдесят крапель спиртного завжди хочеться доправити краплею нікотину.

– А на моро-о-озиво, коханий? – і розреготалася.

Кладнула у дворі брама. Вони залишилися самі. Чоловік налив їй лікеру – в'язкої розплавленої магми, по вінця. Світла ніхто не вмикав, вечір, яким був надворі, таким і заліз у вітальню: не знімаючи капелюха, не вітаючись, не питаючи про справи... теплий літній вечір сів у вільний фотель і прикинувся людиною.

Жінка рвучко піднесла келих до губ і випила, заплющивши очі – келих незадоволено дзенькнув, стукнувшись об скляну поверхню столика.

– Я зараз сп'янію.

– Від лікеру?

– Я не пам'ятаю, коли останнього разу пила щось міцніше за воду. – Усміхнулася, крутячи в руках невинний келих. – Така собі зразкова учениця.

– Ну, не зовсім зразкова, – почали свої спільні дії горілка і брак закуски.

– Я щось роблю не так? – серйозно запитала вона, ступляючи на мить губи, щоб злизати з них залишки лікеру. У напівтемряві вже не виглядала такою блідою. А келих волав, щоб його знову наповнили солодкою звабою.

Цікаво, яка вона, коли п'яна?

– Ще?

– Ні, дякую.

– Ну, наприклад, ти не так сидиш. Ось як треба сидіти, – Влад розвалився у фотелі, розкинув руки, виклав ноги на прозорий столик...

Вона вперлася випростаними руками в диван.

– Правил нема?

– Принаймні у цьому домі. За весь світ не ручуся...

Вона роззирнулася. Чому б не спробувати зараз?..

– Я приберу, – рвучко встала й заходилася дзенькати склянками.

Чув, що в жінок є шосте чуття, але якимось не дуже в це вірив.

– Тобі не подобається мій дім?

– Мені... треба звикнути. Сходи і цей білий колір...

Ти ще питимеш?

Що за дружина, не дружина, а мрія, – не подобається їй, що чоловік п'є, а вона добавки пропонує. Споїти його хоче, чи що?

– На сьогодні – досить. Ти гадаєш, вона повернеться?

– Хто, Ілона? Все залежить... від усього.

– То її звати Ілона... Впізнаю маму.

– Її мама дуже гарна...

Усередині щось незадоволено дзенькнуло.

– Звідки... ти знаєш її маму?

Жінка промовила вже від дверей:

– Я суджу по дочці.

У цій темряві не розбереш, казала вона правду чи ні. Якщо припустити, що вони знайомі... Вигадки!

Цікаво все-таки, як там Зоряна?..

Можливо, він зробив у п'ятницю найбільшу в своєму житті помилку...

А може, й ні.

Ілона йшла Збоїщами, дивуючись, що всі ліхтарі світяться – а ще називають цей район циганським – і гадаючи на цигарках, що рядочками позирали на неї з розпакованої пачки:

– Вертатися – не вертатись, вертатися – не...

– Привіт.

Ілона підскочила від несподіванки і випустила пачку на тротуар. Він нахилився і підняв пачку, але віддавати не квапився.

– Куди йдеш і чому така зла?

– А що таке?

– Може, підемо разом?

– А нам по дорозі?

– Розкажеш, чому ти така зла, потім я розкажу, чому я злий, а там подивимось.

Олег заскочив його на порозі підвалу.

– Я дозволив собі відкрити своїм ключем. Що ти там шукаєш?

– Міг і подзвонити.

– Тебе не зрозумієш: то дзвони, то не дзвони. Знайшов щось?

Влад зачинив двері.

– Навіть тари нема.

– Якої? Тої, що з весілля? Не хвилюйся, може, хто вкрав.

– Знаєш, яку б я за неї виручку мав?

– Здогадуюсь. А відколи у стоматологів безгрошів'я?

– Вгадай, що мені найбільше подобається у моєму будинку? Підвал.

– Ти говориш, як маніяк.

– Дякую.

– Прошу. Якщо ти надумав заховати там труп, то яко сім'янин зі стажем тобі кажу: нема в домі такого сховку, який би жінка не знайшла!

– І що тоді робити?

– Звертайся до найближчого великого банку.

– З трупом?

– Наскільки я знаю, ти їх не вбиваєш.

– Кого?

– Своїх коханок. Ти дозволяєш їм жити далі з відчуттям непоправної втрати.

– Тепер я не дивуюсь, чому жінка тебе вигнала.

– Спочатку ти для них бог, потім стаєш непоганим хлопцем – «знаєш, ти непоганий хлопець, але ти не розумієш...», – міне якийсь час – і тебе понижують до звання простого смертного, а коли народжується дитина – все, тебе забули, ти просто добувальник харчів і шмотків.

– Тоді навіщо діти?

– Ти серйозно? – Олег всівся на своє місце і з насолодою випростав ноги.

– У тебе вічно якісь проблеми з малою.

– Проблеми приходять і відходять. А бути свідком її перших слів і кроків, бачити, як вона росте, чути, як репетує на всі заставки: татусю, я хочу до тебе на руки і хочу, щоб ти купив мені оте й оте... Чи є щось краще в цьому світі?

– Що питимеш? – Влад вирішив, що для одного дня забагато розмов про велике і вічне. Йому б із буденним розібратися.

– Те, що й ти.

– Я сьогодні пас.

– Починається. Чи не твоя красуня часом доклала до цього зусиль? Дивись, Владе, не дай собі засохнути.

Влад подумав, що «на сьогодні – досить» зовсім не схоже на обіцянку, таке собі звичайне рішення, яке було актуальне годину тому, а зараз горить світло, сидить поруч друг і актуальним буде інше рішення...

– Силу волі виховуєш, – з розумінням усміхнувся Олег, коли Влад завернув з півдороги до шинквасу.

– Та ні, Олежику, просто це не допомагає, розумієш – не допомагає, – він швидко-швидко потер голову долонями.

– Я тебе знаю з першого курсу, Владе. Я вивчив усі твої звички, але ти залишаєшся для мене загадкою. Серед повного штилю в тебе раптом трапляються якісь незрозумілі напади... туги – не туги, безсилля – не безсилля... нудьги? Я навіть навчився вловлювати їхні провісники: коли ти відставляєш келишок, ледве його пригубивши, я можу спрогнозувати, чим це скінчиться: ти кудись зникнеш, а повернувшись, будеш відмовчуватися на всі мої запитання. Тобі Людмила не казала, що ти її потенційний клієнт?

– Казала. Але кожному потрібно якось... розвіюватися. Давай краще подивимося телевізор. – Влад клацнув пультом і втупився в екран. – Людмила не вміє тримати язика за зубами.

– Така вона є. Але вона нічого нового мені не розповіла, та я й не дуже вірю в її психотерапевтичні здібності. А Зоряну ти даремно образив, вона тебе чекала, у неї до тебе було якесь особливе ставлення...

– Олежику, давай просто подивимося телевізор.

– Признайся, ти все-таки отримав її запрошення...

– Чомусь ти останнім часом усі розмови переводиш на неї. Нема її, виїхала... на другий кінець світу.

– Я просто хочу дещо з'ясувати...

– Забудь!

– Скажи мені, що з тобою все гаразд, і я відчеплюся.

– ...Гарна передача.

– Як казав наш славнозвісний колега Гіпократус: кве медикамента нон санат, е ферум санат; кве ферум нон санат, е ігніс санат... Як там далі?

– ...кве веро ігніс нон санат, е інсанабіліа репутаре опортет*.

– До речі, ти запитав у жінки, чи вона не проти мого перебування тут?

– Забув.

– А я думаю, яка в тебе хвороба? А в тебе склероз!

Марія взяла картоплину, притисла її до тертушки і... поранила палець. Руки тільки-но загоїлися...

– Дай сюди.

Чоловік, докуривши на терасі вранішню цигарку, впевнено відібрав у неї миску, тертушку і картоплину. Вона навіть пискнути не встигла, як картоплина в його руках перетворилась у хляпавку.

– Сідай.

Вона повільно сіла. Чоловік продовжував терти картоплю: похмурий, зосереджений, рухи економні й енергійні... немов зібрався на якусь битву, вирішальну битву з кимось чи з чимось їй невідомим.

А невідоме – це найгірший ворог.

– На вечерю до нас прийде Олег, – сказав він і гостро глянув на неї.

– Олег... – повторила вона, а серце знову шарпнулось. Ось як його звати.

– Що означає твоє «О-лег»? Поясни, будь ласка.

– Я за цей час піду закладу білизну у пральню...

– Сиди, – мовив похмурий і зосереджений.

Марія зітхнула.

* Те, що ліки не лікують, те залізо лікує; те, що залізо не лікує, те вогонь лікує...те, що навіть вогонь не лікує, слід вважати невиліковним (лат.)

– Що означає твоє зітхання?

– Нічого не означає, – вона переплела пальці й сперлася на них підборіддям. Дивно було сидіти в кухні й нічого не робити. – Я просто так сказала.

– А що означає твій... мрійливий тон? Тобі подобається... його ім'я?

– Олег, – знову повторила Марія, блукаючи поглядом ген за вікном. – Гарне ім'я.

– І він сам теж... кхм... на погляд жінки... кхм... йому теж нічого не бракує. Так? Куди ти дивишся? Дивись на мене.

– У нього... непогані фізичні параметри, – Марія глянула на чоловіка й знову відвела погляд убік. – Ну, зріст, статура... м-м... манери...

– Які такі манери?

У картоплі в його руках зовсім не було шансів лишитися цілою, а Марія найдужче не любила готувати деруни, хоча щосили приховувала цю свою нелюбов, бо тоді їй довелося б готувати ці деруни щодня.

– Знову в тебе якийсь загадковий вираз обличчя. Я так зрозумів, що ти не матимеш нічого проти, як він повечеряє в нас?

– Чому я повинна мати щось проти? Він твій друг.

– А якщо поживе тут кілька днів? Куди ти знову дивишся?

Не вмів її чоловік влаштовувати допити, ой не вмів.

– Нехай поживе.

– Ти завжди така слухняна? Чи тільки прикидаєшся?

– Чому ти вирішив, що я прикидаюсь?

– Тому що... Олег тобі подобається... Я вгадав? – він бурував її своїми очима, і вона, опустивши голову, затарабанила пальцями по столу.

– Чому ти вирішив, що він...

– Він щодня про тебе запитує! – Картопля якраз закінчилась, і він грізно роззирнувся за наступною порцією. Знала б вона, що в нього буде такий ентузіазм, начистила б більше.

– Я не винна, що він... про мене питає.

Чи винна? Мабуть, усе-таки винна. І провині щій немає і не буде прощення.

– Ти не відповіла: він тобі подобається?

– Як тобі сказати... – Марія знову поклала підборіддя на переплетені пальці. Дивно просто сидіти в кухні й розмовляти. – Я дуже мало його знаю і... мені важко розібратись у своїх почуттях.

– Зрозуміло! – сказав, як відрізає, вимив руки, сполоснув тертушку, витяг пательню і щедро полив її олією. Мав сьогодні особливий запал до куховарства.

– Я зовсім не мала на увазі...

– Я зрозумів.

Перша порція грізно зашкварчала на пательні.

– Ти на роботу не йдеш?

– Не хвилюйся так за мене.

– То я можу зараз зайнятися пранням?

– Звичайно! Хто тобі заважає?

А тепер її чоловік став схожий на ображену дитину. Таким вона його й залишила.

Не вміла вона брехати, а говорити правду боялася.

– Я прийшов на запах, – Олег весело увірвався до кухні, й вона відразу удвічі поменшала. – А де твоя красуня?

– А тобі вона навіщо? – Влад, не відчуваючи смаку, запхнув деруна до рота.

– Просто так запитав...

– Просто так! – Виделка з силою проколола наступний дерун. – Все. Мені вже час іти. Ходи, я тебе підкину.

– У мене відпустка, я нікуди не поспішаю...

– Олежику, не сперчайся, гаразд? Не зараз.

– Як скажеш.

Вони підїхали до злощасного світлофора, де зранку доводилося простоювати по десять хвилин, перш ніж відкривався шлях до злощасного перехрестя. І ще ця злощасна коробка передач!

– Владе...

А злощасні амортизатори!

– То ти чи не ти?

– Тобі краще повернутися до жінки, – випалив Влад, виїжджаючи на Хуторівку.

– Овва. Чого так раптом? У нас іще не закінчилися відпустки.

– Так буде краще.

«Запорожець» попереду теж щасливим не виглядав.
Протаранити, чи що?

– Що сталося, Владе? Якщо я вчора дістав тебе своїми запитаннями, то вибач.

– Не вигадуй.

– Але щось мало статися... Стривай. Ти говорив зі своєю красунею, так? І вона не бажає, щоб я до вас приходив, так?

Біля ринку не те що проїхати, мишці прошмигнути не було де.

– Навпаки. Вона була дуже навіть не проти. Але я думаю, що...

– Тобто як «не проти»? Твоя красуня не заперечує, щоб я у вас жив? Ти серйозно?

– Не називай її так!

– Стоп-стоп-сто-оп... Ось тобі й сіра мишка...

– Ти про що?

– До чого ж вона хитра... хитра сіра мишка. Дивись, вона викликала в тобі ревності, і ти вже сам не хочеш бачити мене у своєму домі. Ти вважаєш, що це твоє власне рішення, а насправді...

– А насправді, – Влад натиснув на газ, – я чув вашу розмову вчора зранку. Я повернувся з гаража, щоб покликати тебе і... і почув вашу розмову! Про каву і... таке інше.

– Не хвилюйся і нікого не збивай, домовилися?

– У першу мить я навіть не зрозумів, хто там із тобою розмовляє! Це була не вона, це була зовсім інша людина! Вона говорила з тобою так... так захоплено, як ніколи не говорила зі мною!

– Обережно!

Влад натис на гальма: на пішохідному переході з'явилися злощасні пішоходи.

– Олежику, я не проти, щоб ти приходив, але...

– Але?..

– Ми вже приїхали, виходь.

– Владе, ми з тобою прірву літ разом, а вона... скільки часу ви разом, пригадай? Хіба ти знаєш, яка вона насправді?

Вранішній запал згас, як вуглик на дощі. Якоїсь миті Владові здалося, що нудьга відступила, та ні, вона просто набиралася сил.

– Може, справа не в мені, Владе? Не буде мене, буде хтось інший. Може, вона просто тебе не любить? На початку, хоча б на початку спільного життя між чоловіком і жінкою має бути якесь... взаємне притягання, як хочеш його називай. Це вже потім будні заїдають обох так, що хочеться вовком вити. Я ніби не сліпий, але нічого бодай схожого на це не бачу між вами. Ти пам'ятаєш, якими ви були із Зоряною?

– Це було давно й неправда.

Злощасна запальничка ніяк не хотіла викрешувати вогонь. Злощасний день.

Злощасне життя...

– Ти добре все пам'ятаєш, і я дивуюся, що ти не поїхав, коли вона тебе покликала... через стільки років. Чи поїхав? Ти був у неї в п'ятницю?

– Давай зберемось у сауні, усі, як у старі добрі часи, що скажеш?

– Я постараюсь зателефонувати нашим. А... Людмили дзвонити?

– Чому б ні?

А й справді, чому б ні?

Ілона перерила всю кімнату. Щоденник щез. «Це старушенція зі своїм сморчком, це все вони! Ур-роди, я вам покажу, як гробастати чужі речі!

Але для чого їм мамин щоденник?»

– Григоровичу, вас, – медсестра відклала трубку і почала заповнювати якийсь дурнуватий, нікому не потрібний журнал. Поліклініку з самого ранку трусил районна санстанція.

Влад терпіти не міг усіх цих «дезінфекторів», як називали в інституті студентів санітарно-гігієнічного факультету. Ті з розумним виглядом зазирали в плювальницю і ставили ну дуже відливе запитання: «А як часто ви обробляєте оце хлоркою?» Пані Ніна бадьоро рапортувала: «Після кожного хворого». Усі знали,

що це не так, але ніби бавилися у гру: хто кого зажене на слизьке.

Завжди те саме.

– Одну хвилинку, – сказав Влад пацієнту, що старанно роззявив рота і витріщив очі на малесенький борчик у Владових руках.

Якби люди знали, який смішний вони мають вигляд у стоматологічному кріслі!

Екзекуція відкладалася на певний час, і пацієнт нервово ковтнув слину.

– Бармак слухає.

Голос дідулі долинув до нього, мов із страшного сну: «Пода-а-айте, люди добрі...»

– А в нас є ще щось цікавеньке для вас. Так-так, дуже цікавеньке.

Влад нервово ковтнув слину.

Цікаво, скільки треба таких дзвінків, щоб людину повністю розмазати по стінці?

– Мене це не цікавить, – відповів він, але слухавку не поклав.

– У нас є щоденник, її щоденник, – багатозначно зашепотів шантажист.

Якби вимерли всі, кого можна шантажувати, то вимерли б і шантажисти. «Час нам, мабуть, вмирати, куме».

– Або ви зараз скажете щось справді... суттєве, або я з вами не говоритиму.

«То кинь трубку... Але ж цікаво... Цікаво, що ще вони відкопали?»

– У нас щоденник нашої невістки, там вона пише про вас і про...

– Чому ваша невістка має писати про мене? – запитав Влад і раптом до нього дійшло: **ЩОДЕННИК ЗОРЯНИ**. Чи вона тепер переслідуватиме його до кінця життя?

– А ви послушайте... – скрадливий шепіт взявся озвучувати те, що ніколи не призначалося для сторонніх. Влад присів на край столу... не існувало сили, яка б змогла зараз відірвати його від слухавки. – «...Чому я ще з ним? Сільський хлопець Владзьо, який потрапив у велике місто, називає себе Владом і так високо задирає носа, що мені завжди, коли я його бачу, хочеться

дати йому щиглика, але я стримуюся, – ще образиться ненароком... Виконує всі мої забаганки, але ж це так нудно, – чому я ще з ним?.. Дурненький самовпевнений простачок... Але, але, але... є в ньому якась ненормальна родзинка, яку я збираюся будь-що розкусити...» Цікаво, правда? – збуджено запитав дідуля, насилу відірвавшись від читання.

– Григоровичу, все гаразд?

Влад підвівся і... знову сів. Він ніколи не думав, що удари по самолюбству бувають такими болючими.

«Хіба ти не чув, що жінки цинічніші, ехидніші й жорстокіші за чоловіків? Чув! То чому скавулиш?!»

Влад зціпив зуби.

Хотілося битися головою об стіну – до крові, до чорноти перед очима... хотілося ще раз, хоча б іще раз відчути на губах терпку солодкавість червоно-чорного коктейлю, але ж він сам, добровільно, без примусу поліз у найглибше пекло, аби лише б подалі від того злочасного раю.

Дурненький самовпевнений простачок. Рай мав своїх агентів навіть у пеклі.

– Чому ви не запропонуєте цей... бестселлер іншим його героям, я впевнений, що там є кілька... сюжетних ліній?..

– А ви хочете, щоб хтось інший прочитав ці сороміцькі рядки про вас? – трубку взяла бабуля, – змінився тембр, збільшився тиск. Уся чарівність зникла, мова пішла суто в грошовому руслі. – Там є багато порнографічних моментів, наша невістка не була порядною жінкою.

Що шантажисти називають порядністю?

Влад поступово повертався в сьогодення, – обпалений і заморожений водночас.

– І чим ці... моменти можуть мені тепер зашкодити?

– А ви подумайте.

На тому боці кинули трубку. Вирішили змінити тактику. Довбати камінь краплями довше, але безпечніше, ніж киркою.

От тільки як довго камінь зможе це витримати?

– Григоровичу, я поруч.

– Дякую, Нінок, ви справжній друг.

Марія шукала конверт з доказами, методично, крок за кроком обнишпорюючи кімнати, відчуваючи себе надомною злодюжкою, намагаючись прогнати це відчуття, але воно поверталось знову і знову.

Можливо, конверт знищили, а можливо, й ні, – не можна було втрачати жодного шансу.

...Марія шукала ключ до дверей, які вели на волю, але хтозна, чи знайшовши його, вона зможе ним скористатися: раптом замок виявиться іржавим, або його підмінять, або вона взагалі помилиться дверима...

«І звідки такі песимістичні думки?»

Біда лазила за нею слід у слід, – чорношерста, червоноока... повна оптимізму.

Вечеря минала в мовчанні. Гаряча грибна підлива розливала довкруг такий аромат, що Влад зачув його ще від порога, але краще б він пішов вечеряти в нічний клуб. Оглушлива музика й різке неонове світло підганяли його вовкулаку, і той швидше розпочинав і швидше закінчував свою справу. А тут...

На ситий шлунок нікуди не хотілося йти, ні про що не хотілося думати, дрімота затупила собою минуле і майбутнє... Жінка рухалася кухнею майже безшумно, ніби боялася потривожити його приспану нудьгу.

Нічого у неї не вийде...

– Ілона так і не повернулася, – пробурмотів він крізь заколисуючу тишу.

– Не повернулася, – луною відізвалась його жінка, ніби думала про те ж саме. «Марія,» – поправив він себе, але хіба можна називати жінку Марією? «Маріє, де мої шкарпетки?» – ні, не звучить. Батьки зазвичай скорочують імена своїх дітей, але до його жінки не пасувало жодне пестливе ім'я... чи може він жодного разу не спробував?

І раптом Влад стрепенувся: вона теж ніколи не назвала його на ім'я. Дивна у них сім'я. Ненормальна. Влад витяг мобільник. Правильно, розряджений.

– Треба купити тобі телефон, – сказав і пішов заряджати свій.

Через годину він подзвонив у довідкову, дізнався номер телефона, – коли знаєш прізвище й адресу, номер телефона дають без проблем, – але ніхто не відповідав. Гудки йшли і йшли у безвість. «Зоряни Короленко немає вдома, – казали гудки, – і не буде, не буде, не буде...»

Він ніколи не думав, що почуття вини таке болюче.

Марія забрала посуд зі столу.

Її чоловік явно програвав у невидимій для неї боротьбі. Сьогодні він їв без апетиту й пішов на роботу неголеним.

Треба поквартитися. Двадцять два роки за спиною, а вона ще нічого у житті не встигла. А можливо, і не встигне.

Коли у двері подзвонили, вона майже не злякалася.

– Григоровичу, – пані Ніна затиснула рукою слухавку. – Той самий, що вчора. Сказати, що вас нема?

Влад ледве не розсміявся. Він явно програвав у цій боротьбі.

– Ми сьогодні зранку приходили до вас додому і бачили вашу жінку.

Дідуля чекав реакції на своє повідомлення.

– Ну то й що?

– Ми подумали, що їй теж цікаво було б прочитати цей щоденник.

Влад прикрив очі рукою. Коли він нарешті виспить?

– І що далі?

– Особливо ті місця, де наша невістка докладно описує... ваші зустрічі.

– Я питаю, що далі?

- Але ми не дали їй почитати... поки що.
«Поки що, поки що, поки що...» – повторили гудки.
– Ви мені не подобається, Григоровичу.
– Це не смертельно, Нінок. Я сам собі не подобаюсь, і нічого, живу.
– А як там Марійка?
– Мабуть, добре.
– Це мені ще більше не подобається. Я збираюся до вас у гості.
– Може, краще я до вас? Чоловіка з дітьми випроводимо на море...
– Я просто сьогодні збираюся до вас у гості.
– Хіба можна приходити в гості без запрошення?
– Мені можна.

...Влад стояв на терасі, докінчуючи другу за сьогодні пачку цигарок. Жінки сиділи на кухні, щось жваво обговорюючи.

Минув рівно тиждень від минулої п'ятниці. Ніби нічого страшного й не сталося за цей час, але оті дрібниці – маленькі капосні дрібниці, мов білі волохаті пушинки лізли в очі, ніс і рот, і він усе частіше кашляв, особливо зранку, і хоча голос медика твердив йому, що все це від нікотину, інший голос – скрипучий голос нудьги шепотів, що вже настав час скинути маску і дозволити вовкулаці остаточно перемогти в собі нормальну людину.

Але кілька недовершених справ вимагали завершення.

Перша справа – щоденник, друга справа – Ілона, третя справа...

Влад обернувся. Ні жінки, ні пані Ніни у кухні не було. Викинувши щойно припалену цигарку, Влад перетнув кухню і вийшов у коридор.

Треба поквартитися. Часу майже не лишилося.

Двері на протилежному кінці коридора відчинилися.

– Я показувала тьоті Ніні свою кімнату, – проказала жінка одразу, як тільки помітила його, і додала, дивлячись через увесь коридор прямо йому у вічі: – Їй сподобалося тут.

Влад рушив до них.

– Вам справді сподобалася моя халупа, Нінок?

У коридорі нагромаджувалися сутінки, але світла ніхто не вмикав. Його медсестра, поважна пані Ніна, стояла мов укопана, і щось не видно було радості у неї на виду.

– В-ви живете, як справжній буржуй.

Марія дивилась, як її чоловік ішов коридором їм назустріч, і відчувала, як тремтить поруч її колишня бойова сусідка, а коридор був довгий, наполовину за-топлений сутінками, та чомусь ніхто не вмикав світла.

Не надавалася тьотя Ніна в союзники, не вміла приховувати істину, всі почуття одразу відбивались у неї на обличчі.

– ...Дивно, – сказав чоловік, коли вони провели її за поріг. – Чому вона так заквапилася йти?

– Вона згадала, що їй треба забрати дочку з танців.

– Наскільки я знаю, студія від них недалеко, і її дочка завжди приходила з танців сама.

– Тепер вона вирішила забирати її щоразу.

– Мудре рішення.

Марія повернулася до дверей – треба помити посуд і попросувати випрану білизну – але завмерла, прикипівши поглядом до маленького вогника, який зблиснув у руках її чоловіка, і хоч чоловік одразу закрив його від вітру долонею, вогник шарпався, блимав, майже зникав, і було так важливо і так важко вберегти цей сірниковий вогник від загибелі, що вона майже перестала дихати.

Цигарка зайнялася, випустивши цівку диму – і рука коротким рухом загасила сірник.

– Забув купити запальничку, – пояснив чоловік, затагуючись і вдвляючись у далечінь.

У наростаючих сутінках кінчик цигарки розжарювався все яскравіше і яскравіше, і невдовзі нічого більше не залишилось, окрім вечора і цього маленького незгасного вогника.

І мобільника, громи б його побили.

– Алло.

Марія швидко й із завмиранням серця ступила в темряву будинку – ніч не завжди буває з зірками і ліхтарями – але чоловік легенько притримав її за лікоть.

Вона повільно, із завмиранням серця повернулася.
 – Ні, не хочу... мої батьки тут ні до чого... звідки у вас їхня адреса?

Він секунду дивився на зеленуватий екран.

– Вони хочуть дістатися до моїх батьків. – Тоді сховав мобільник і повернувся до неї. – Вони приходили сьогодні зранку сюди?

– Так.

– Як це виглядало?

– Він постійно озирався, а вона спитала: «Ви і є його жінка?»

– А потім? – вимогливо запитав він, розсіюючи рукою дим.

– Вона плюнула на мене.

– Тобто... – він жадібно затягнувся, – як плюнула?

Навіть у темряві було видно, як шарпається, блимає, майже зникає вогник у його очах.

Усі казки чомусь закінчуються весіллям. Далі подумайте казку самі.

– Нормально.

– І ти мовчала?

– Вони одразу повернулись і пішли. Мали досить... піднесений вигляд.

– У них... у них з'явився новий... компромат.

Руки його тремтіли. Сутінки навісніли, мов голодна мошкара, обліплювали собою все довкруг.

Її губи самі промовили:

– ... «буде видно і в темряві...»

– Що?

– Я завжди божеволіла від гарних слів, я могла повторювати їх тисячу раз, вони запам'ятовувалися наче самі собою...

Йому було важко перейти від своїх думок до її роздумів, він струсив попіл і подивився в ніч – напевно вирішив, що нема чого слухати жіночі балачки, але запитав для годиться:

– І що ж це за слова?

– «Крізь прочинену браму з подвір'я ступить світло босоніж на стежку, щоб назавжди відійти від нас, але буде видно і в темряві, що в Тебе втікаюча тінь...» – Грицько Чубай.

Він хвильку подумав, потім знизав плечима:

– Набір слів.

– Я знала, що тобі сподобається.

Влад мовчки втупився у жінку. Акведуктус церебрі*! Через цю темряву не розбереш, чи вона сміється з нього, чи говорить серйозно. Але, але, але – як казала його колишня коханка – вона знову нічого не запитала про головне.

І він знову, як останній зрадник, сам усе розпаявав.

Ну, не все звичайно, а так, у загальних рисах: є дещо пов'язане з минулим... дещо дуже особисте... вони хочуть відкрити це особисте широкому загалу...

Підозрював, що вона зрозуміла значно більше, ніж хотілося б йому.

А під кінець мовила: «Ой, я ж маю стільки прасування!». – І шаснула всередину.

Він іще трохи потовкся на сходах і теж пішов досередини.

І вже зачиняючи двері, побачив, як зменшується смуга світла, що рвалося з передпокою на стежку, і як згущується довкола нього темрява. У певну мить йому захотілося залишити двері відчиненими, а світло – увімкненим, але вже через хвильку він посміявся з цього.

Біда шаснула досередини. Була мить, коли вона подумала, що їй доведеться заночувати на подвір'ї. Від цієї думки в неї аж шерсть стала дибки. Але все владналося.

Люди рідко прислуховуються до свого серця.

Ілона відвернулася, ледве стримуючись, щоб не розтрясти браму, в яку вчепилась обома руками і ніяк не могла відірватись.

Блукаючи містом, як зомбі, не бажаючи ночувати в квартирі разом зі старушенцією і сморчком, вона несподівано для себе опинилася на знайомій вулиці і здригнулася, побачивши, як ударило світло з дверей знайомого будинку... і загадала: якщо це світло не згасне і ці двері не зачиняться, поки вона порухе до

* водогін мозку (лат.)

десяти, то вона увійде туди і все їм розповість, починаючи з подій минулої п'ятниці, коли вона вмирала з цікавості, причаївшись у себе в будинку на сходах вище поверхом і намагаючись не пропустити появи маминого ухажора, – першого на її пам'яті ухажора, якого мама запрошувала до себе в гості, бо зі всіма іншими зустрічалася на їхній території, боячись, щоб хтось із них не побачив, яка в неї доросла дочка, – а розповівши все, запитає у них: «Ви все це підстроїли, чи не ви?»

Вона дуже швидко рахувала до десяти, справді, дуже швидко, але, але, але... двері замкнули, світло вимкнули, тьопай, Ілончко, куди знаєш, а нам не заважай.

«Не надійтеся, уроди, ми ще обов'язково побачимося!»

Омлет підгорів.

Вона відвернулася лише на хвилинку – вночі вимкнули електроенергію, холодильник потік, і треба було повитягувати продукти – а краї омлета за цю хвилинку вкрилися чорною каймою.

Марія швидко відставила пательню. Давно в неї ніщо не підгорало.

– Що в нас сьогодні на сніданок? – чоловік увійшов швидким бадьорим кроком і заглянув їй через плече. – Що це за різнокольорова штуkenція?

Марія стиснула ручку пательні.

– Це такий омлет? З помідорами, ковбасою і перцем? Перший раз такий бачу. Де мій улюблений кришталь?

Він витяг дві широкі кришталеві салатниці й потягнувся за виделками.

– Ми живемо, як справжні буржуї.

– Я приготую новий! – Марія відсунула пательню і метнулася за продуктами.

– Що новий? Омлет?

– Я швидко. Ти встигнеш на роботу, не хвилюйся.

Він схопив відставлену пательню.

– Я хочу цей омлет. Він так на мене дивиться...

– Він підгорів, почекай хвилинку.

– Хто підгорів? Омлет? Ну, ти не знаєш, що таке підгорілий омлет. От у мене колись омлет підгорів по-справжньому, по-студентськи. Лишився тільки тонюсінкий шар вугілля. Зате в кухні було стільки диму, що комендант викликав пожежників. Уесь гуртожиток падав від сміху... крім мене, звичайно, і коменданта.

– Але...

– Сідай. Я сьогодні замість офіціанта...

Влад розрізав омлет на порції і почав викладати у тарілки. Жінка кілька разів поривалася встати, спостерігаючи за його рухами, і лише коли він сів, сама взялася за виделку.

– Шикарний омлет.

– Неправда.

– Чому неправда? – проговорив Влад із набитим ротом.

– Насправді він тобі не сподобався.

– Я краще знаю. А... якщо б не сподобався, то що?

Вона роззирнулася.

– Я забула витягнути серветки, – і зірвалася з місця раніше, ніж його набитий рот спромігся щось промовити. – Ось, прошу.

Змушений був відставити виделку. Як інші чоловіки дають собі раду з жінками?

Перед очима з'явилися світлини із зображенням тіла, вкритого синцями. Можна, звісно, і в такий спосіб..

Влад зусиллям волі запакував світлини назад у конверт.

– Що страшного могло б статися, якби мені не сподобався омлет?

Він подивився на неї і машинально взявся за виделку.

Марія істерично розсміялась і поспішила прикрити рот долонею, але, роззирнувшись довкруг, раптом помітила, що кухня ІНША, і чоловік за столом сидить інший, а вона, виявляється, добрий шмат сьогоднішнього ранку провела у своєму минулому, вона провалилася туди блискавично й одразу, як тільки побачила, що омлет ПІДГОРІВ.

Опустивши руку, Марія підійшла до столу вприпул, вчепилася руками в стільницю, нахилилася до чоловіка і рівно мовила:

– Слухай, Бармак, не приставай.

А тоді неквапом вийшла на терасу і спустилася у сад, вкрай знахабнівши, самовільно відклавши на потім варіння кави й миття посуду, кусаючи губи, щоб часом не обернутись і не побачити, що вона жорстоко помилилась, і все залишилося по-старому.

Давній її страх погрожував пальцем з-поміж яблуково-сливово-вишневої розмаїтості дерев: «Тебе не для того так довго тримали на ланцюгу, щоб ти тепер гуляла, де тобі заманеться і коли заманеться...»

Чоловік надійшов, коли вона зупинилася під виноградною аркою.

– Твоя вода, – він подав їй кришталевий келих мінералки, а сам ковтнув з такого ж келиха каву. – Я ж казав, що сьогодні я замість офіціанта.

Опустивши очі і притулившись спиною до каркасу для винограду, жінка пригубила воду й мимохідь стулила губи, збираючи з них краплі вологи, і... стала схожою на себе звичайну.

Але, але, але... він був свідком і його не проведеш, він бачив на власні очі, як сіра шерсть хатньої мишки в одну мить злізла з неї, і чорна кішка глянула на нього чорними очима – справжня, дика, негмамовна кішка, яка гуляє, де їй заманеться і коли заманеться... Зачувши небезпеку, нудьга кинулася йому на груди, і він закашлявся, розливаючи каву, обпікаючи пальці, вчуваючи крізь кашель її тихий тополиний голос: «Не забувай про мене, я все ще ту-у-ут...»

– Я... ми сьогодні... сьогодні увечері, – відкашлявшись, Влад ніяк не міг унормувати дихання, – збираємось у сауну... з компанією... Не чекай мене на вечерю...

Жінка коротко кивнула. Знову думала про щось своє, недоступне йому.

Думати корисно. Якби у нього був час подумати, він би ніколи не одружувався, не образив би Зоряну, не завернув би з дороги, що вела у далечинь...

Якби він мав час подумати й усе змінити, то ніколи б не дізнався, як шикарно смакує кава з кришталю...

Думати шкідливо.

...Занурюватися після розпеченого повітря у холодну воду – справжнє самогубство.

Влад сидів у кріселку на дальньому кінці басейну, попиваючи пиво і спостерігаючи за дівчатами, які з вереском стрибали у воду, здіймаючи стовпи бризків.

Не любив він контрастів, але посидіти й попиту пива у добрій компанії – хто б відмовився?

До бортика підпливла Людмила. Вибілена пергідролем, – чи чим вони там мордують своє волосся? – вона скидалася зараз на мокру облізлу курку.

У Зоряни волосся було дозрілого пшеничного кольору, натуральне, пишне, хвилясте. Напевно, він шукав когось такого, як вона, а знайшов тільки її штучний замінник.

– Нудьгуємо?

– Ні, я думав про тебе.

– Це тішить.

Вона вилізла на бортик, жестом показавши, щоб він подав їй рушник.

Занадто часто він подавав їй рушник – чомусь, ідучи у ванну, вона завжди забувала його прихопити. А нудьга зробила свою чорну справу: всі складки і зморшки виразно проступили на її тілі, немов він дивився на неї крізь лупу.

– Ти ж не знаєш, ЩО я про тебе думав.

– Чорні думки? Це якраз за моїм фахом. Викладай, що в тебе на душі.

– Ти не вмієш зберігати чужі таємниці. Та й свої теж.

– Звідки така агресивність? За десятибальною шкалою я поставила б тобі вісім балів. Для флегматика вісім балів агресії – те саме, що для холерика стадія жбурляння тарілок.

– Нема чим жбурляти. Всі тарілки давно розбиті.

– От тобі й медовий місяць.

– Мені не подобається твій тон.

– Дев'ять балів. Ти завжди такий стриманий у своїх оцінках, а тут...

– Ти можеш просто посидіти, не займаючись розкладанням мого я на полицки?

– Обережно. Твоя агресія досягає верхньої позначки.

Влад подивився їй у вічі.

– Мені здається, це ти маєш бути обережнішою.

Людмила зареготала.

– Я мишей не боюся! Хочеш, просто зараз оголошу всім, що твоя кохана жіночка... нагадай мені, як її звати?

Влад не міг відірвати від неї погляду.

– Я докотилася до того, що приїхала під церкву подивитися на твою наречену!

Від нетерпіння свербіли кінчики пальців.

– А коли ти в понеділок приповз до мене просити поради, бо в тебе, бачте, проблеми з твоєю жіночкою, я ледве не вмерла зо сміху!

Від нетерпіння і щемливого очікування.

– Ти міг би обрати якесь менш закомплексоване створіння. Ти міг би обрати кого завгодно, а вибрав... у мене навіть слів нема, щоб її описати. У якому затурканому селі ти її відкопав?!

– Пані та панове! Не можна так відверто віддалятися від колективу! Колектив образиться і вип'є все пиво сам. Вам залишаться посипані маком дулі.

– Дякую, Олежику, – сказав Влад, коли Людмила, кинувши на прощання пару вульгарних зауважень, гонорово попрямувала до столу.

– Струнка, засмагла, золотоволоса, і що тим мужикам ще треба?

– Мені шкода її, Олежику, на правду шкода.

– А себе – ні? Ще трохи, і мені б довелося виводити тебе зі стану клінічної смерті. Мені навіть здалося, що

ти вже побачив перед собою всім відомий тунель із яскравим світлом у кінці, – і я одразу пригнався. Ні думаю, зарано тобі ще по тунелях лазити.

– Темрява, Олежику. Коли я потраплю в такий тунель, у кінці його буде темрява.

– Та ти старієш, друже мій.

– Знаєш, коли в мене з'явилася перша сивина?

– Коли?

– ...Що коли?

– Як каже моя мала: ти нічого, таточку, не розумієш у сучасній музиці. Тепер я бачу, що не тільки у музиці нічого не тямлю.

І тут задзвонив мобільник. Вони всі поскладали свої телефони на лавці під стіною, а тепер усі хором зреагували на дзвінок. Усі, крім Влада.

Він сидів і цмулив пиво.

Мобільник розривався від натуги.

– Владе, ти що – оглух?! – гукнули йому через басейн.

Підійшов Олег і ткнув йому телефон під ніс.

– Ти геть розлінився. Може, твоя красуня телефонує, хоче перевірити, де ти ошиваєшся опівночі.

– У мене дома нема телефона.

– Ти залишив свою красуню увечері саму, та ще й без телефона? Рідкісна ти скотина.

– Я намагався тобі це пояснити, а ти не вів.

– Чому ти не відповів на дзвінок?

– Вони зателефонують іще раз. Вони завжди телефонують двічі. Це як хворий зуб: хоч би що до нього прикладай, чим не положи, він рано чи пізно дасть про себе знати.

– Ну от. А я думав, Людмила підніме тобі настрій.

Синці на пружному молодому тілі. Біляве волосся в кулаці. Задоволення від знуцання...

Влад здригнувся.

– Мабуть, я піду.

– Сауна заброньована ще на годину.

– У мене мало часу. Передай Людмилі мої... вибачення?

– Скотина ти рідкісна.

9. Неділя

Марія подивилася на годинник, – стрілки, покриті фосфором, показували пів на другу, темрява зазірала у вічі, тихенько перешіптуючись зі своєю подружкою тишею.

Марія потерла долонями лице. На підлогу впав олівець. Виявляється, вона заснула над писаниною.

Потягнувшись, вона встала, пройшла кілька метрів, тримаючись за край столу, повернула назад і повільно опустила у крісло, в якому щойно сиділа.

Якщо вона заснула за писаниною, світло б мало бути увімкнене.

Неначе легенький вітерець провів пальцями по волоссю... їй здалося, що вона посивіла.

«Телефон... У цьому будинку навіть немає телефону, – з жалем подумала вона і врешті-решт запитала себе про головне: Скільки часу він ТУТ?»

Темрява й тиша точно знали відповідь, але вони – ці великі змовниці – воліли не втручатися.

«І двері... Ти забула про барикади... Сіра мишка дорвалася до сиру й забула, що вона – мишка...»

Бажання залізи в нірку давно не було таким сильним.

Марія різко обернулася.

Не буває Абсолютної Темряви й Абсолютної Тиші.

Десь застрекоче цвіркун, кіт пронизливо нявкне, крапля води зірветься з крана й розіб'ється об умивальник... Найменші часточки світла навіть у захмарену ніч знаходять дорогу на Землю, і зниці, мільярдами років навчені це світло вловлювати, радісно розширюються йому назустріч; минає хвилина – і ти бачиш те, що досі було невидимим.

І твоя радість поступається місцем жахові...

Марія так пильно вдивлялась у кожен куток – аж голова заболіла.

Шафа, ліжко, тумбочки – все мало розмиті, ледь окреслені контури, а кутки... що ж, у кутках могло ховатися все, що завгодно.

Вона різко встала.

– Я б хотіла увімкнути світло.

Усе, що завгодно, не відповіло.

Тоді вона пішла й увімкнула світло.

Влад не встиг відвернутись, і світло засліпило його. Прикривши очі рукою, він змушений був підвестися, бо сидіти навпочіпки перед жінкою якось не пасувало.

– Я не хотів тебе лякати, просто двері були прочищені, я заглянув і... загасив світло, щоб ти не... щоб воно тебе не розбудило.

Вона дивилася на нього безтямними очима.

Йому чомусь згадалася Людмила, у купальнику, з мокрим волоссям. І її шкода, але він не винен.

Це все нудьга.

– Я вже збирався йти, але... ти дуже чутливо спиш, я тільки зробив крок, і ти ворухнулася...

Вона позадкувала й сіла на стілець. Не змінюючи виразу очей.

Питається, чого його сюди понесло? Сидів собі в машині, треба було з неї не виходити. Зовсім. Дати повний хід і гнати доти, поки не помре. Смерть за кермом – не найгірший варіант.

А йому, бачите, гроші знадобилися, ніби смерті не все одно, порожнє в тебе портмоне чи повне.

– Ну... я піду?... – пробурмотів Влад, намацуючи позади себе ручку дверей. Він мав на меті ще щось мудре сказати, але двері вчасно відчинились і не дали йому можливості продемонструвати свої розумові здібності.

Марія вийшла в коридор і сіла на сходи.

Напевно, це був один із різновидів істерики: вона щойно обійшла увесь будинок і всюди повмикала світло. Усі лампи, торшери, бра, які тільки відшукала в цьому домі, від підвалу до другого поверху, всі засяяли.

Будинок тонув у світлі, а вона сиділа на сходах і думала про темряву, про ніч без зірок і ліхтарів, про свого ворога, якого вона так необачно сполохала, і

про дивний збіг часу та обставин, який дозволив їй опинитися саме там і саме тоді, де вона опинилась, – а якщо це не збіг? Якщо він вивчив її маршрут і, вибравши найгірший його відрізок, привів туди свою жертву, щоб вона побачила його і зрозуміла, з ким має справу?

Що діється у хворій голові?

Що більше вона думала, то глибше занурювалась у ту ніч, звідки досі не могла знайти виходу, тикаючись мишенятком у стінки мишоловки... і знову здіймався і зганяв з місяця хмари вітер, щоб дати можливість усім усе розгледіти, і знову вони зустрічалися поглядами, і вона знову зривалася з місця, рятуючись від цього погляду, бо він чітко і зрозуміло промовляв до неї: «Це твоє тіло я мну зараз у руках, це твій одяг я шматую, це тебе я хочу понад усе на світі. ХОДИ СЮДИ...» – погляд, котрим удав зваблює мишку.

Вона втікає від нього досі, відчайдушно відбиваючись від думки, що, можливо, сама в усьому винна – ні, цього не може бути, ні! – можливо, їй подобається цей біг по вузькому лезу бритви, ця небезпечна гра, це солодке балансування над проваллям. Можливо, таке її призначення в цьому житті, й вона даремно втікала всі ці роки, може, вона **ТЕЖ ХОЧЕ ТОГО, ЧОГО ХОЧЕ ВІН**, але боїться собі признатися...

Марія зібралась із силами, звелася на ноги й пішла сходами вниз.

Біда гасала сходами назад-вперед, немов навіжена.

Скреготнули гальма. Його кинуло вперед на кермо. Щось ударилось об колесо.

Не вельми чемний голос найнеприємнішими словами облаяв і машину, і водія. Йому довелося вийти. Нога стала на щось м'яке. Влад опустив голову.

Біля дверцят лежав пес. Мертвий.

Одного разу якийсь шофер сказав йому, що збити собаку – дуже погана прикмета. Але він не вірив у прикмети. Просто арктичний вітер випадково збився зі шляху і влетів у теплу червневу ніч, і людину почало морозити.

З протилежного краю дороги до нього наближались два хлопці й було зрозуміло, що їм не шкода гарних

епітетів для хороших людей. Їхній бус теж, здавалося, приєднувався до щирих побажань щирих українських хлопців.

– Ти знаєш, з якою швидкістю ти гнав? – приблизно так можна було перекласти на людську мову їхню багатослівну лекцію.

Він знав. Він втікав. Він забув, що від себе не втечеш.

Коли він сів назад у авто, довкола вже не було жодної живої душі. Мертвий пес і глуха вулиця, від початку до кінця забита складами, гуртівнями і майстернями... і вітер, що забув дорогу додому.

Влад зрозумів, що доведеться знову повертатися назад. Вони забрали в нього всі гроші.

Але він ніяк не сподівався побачити те, що побачив.

Увесь його будинок горів у вогні.

Як там було? «Ступить світло босоніж на стежку...» Дурниці! Просто хтось увімкнув усі світильники в усіх кімнатах – і здалеку здавалося, ніби полум'я розриває навколишню темряву. А хто за електроенергію буде платити?

Влад рвучко вийшов із машини. Перше, що він зробив, – підійшов до свого старого закіптявілого мангалу, підпалив Зорянин щоденник і кинув його на обгорілі залишки дров. Він щойно заплатив за нього п'ятсот гривень і не шкодував про це.

Минуле можна просто забути. А можна спалити.

Зраю можна втекти. А можна кинути його в пекло.

Як кому подобається.

Влад дивився на вогонь і бачив сторінки, списані прямим почерком. І знову читав те, що не призначалося для сторонніх.

... «На чому я вчора закінчила? Ага. Владзьо мене все більше й більше інтригує. Він раптом на рівному місці замовкає і дивиться крізь мене, наче я порожнє місце. А вчора на гулянці відмовився від випивки. Усі мої презирливі погляди та насмішки не діють. Ледве домоглася, щоб він випив за мене келих мого улюбленого молдавського каберне. Родзинка виявилась горішком, але я буду не я, якщо не розгризу його...»

Руки звично тягнуться по цигарки. Світло у вікнах його будинку не гасне – і він вдячний йому за це. Ма-

леньке вогнище, яке він розпалив своїми руками, не здатне розігнати пільму.

... «Я відчуваю, що нахабнію. Але не можу зупинитись. Усі ці таємниці надзвичайно цікаві!

Владзьо ходить, мов сновида. Я вигадую все нові і нові знущання. В одну хвилину я одна, в іншу – я вже зовсім інакша. Він не встигає за моїми перевтіленнями, а коли я розповіла йому, що за мною волочиться сам декан факультету, він цілком занепав духом. Я бачу по його очах, як йому боляче, але він нікуди не може від мене подітися. Такої, як я, він більше не зустрине, хіба якусь облізлу копію – і він це знає! Він занадто в мене закоханий, щоб хряснути дверима й піти, тому ходить за мною, як сновида, слухняно біжить, куди я скажу, і приносить усе, що захочу. Може, мені забажати зірку з неба? Зірка для Зірки – ну хіба не смішно?! Так закохатися можна тільки у вісімнадцять років.

Але, але, але... коли я ні з того, ні з сього запитую: «От про що ти зараз думаєш?» – він затинається й лізе за цигарками, – і хоч смійся, хоч плач, а нічого з ним не зробиш. Навчила його курити на свою голову!..»

Влад порухав тріскою пригасле полум'я, і воно з новою силою накинuloся на щоденник. Сторінки були старі, подекуди зліплені, і вогонь давився ними, як він зараз давився цигарковим димом.

Хтось, може, і помре від старості. Він помре від раку легень.

...«Ура! Я близька до перемоги. Одного разу випадково запитала його про село – і попала в яблучко! Він швидко перевів розмову на інше – не очікувала від нього такої блискучої реакції, – але пізно: я вже знала, куди бити.

Відтоді я не даю йому спокою. Запитую про його хату в селі, про город, стайню, садок вишневий коло хати, прошу, щоб він повіз мене на свою батьківщину, щоб познайомив з батьками, сусідами, птицею і домашніми тваринами, щоб показав господарство, річку, ліс, пасовище... і так без перестанку. Правду мовлячи, він виглядає жадливо, не висипається, худне на очах, прогулює заняття, таке враження, ніби він веде якусь боротьбу і вочевидь програє у ній.

Інколи він дивиться на мене так пильно, що мені стає трішки соромно за мою поведінку, але ж я так мало хочу: щоб він перестав оборонятися й розповів усю правду. Є, звісно, люди, на яких протипоказано тиснути, але він не з них. Сподіваюся, що не з них...»

Щоденник майже догорів. Залишилася лише цупка палітурка. Влад перегорнув її на форзац. Тут ще збереглися слова.

«Увага! Це щоденник Зоряни Короленко! Хто візьме його без дозволу, того...» Далі чорніло обвуглене провалля.

Не вірив він у містику. Але змушений був простягнути руки до догораючого вогнища: ніколи ще червнева ніч не була такою холодною.

«...Він уже на порозі зізнання. Так цікаво мені ще ніколи не було!

Це було вчора. А сьогодні мій Владзьо зник. Я заходила до нього в гуртожиток – я опустила до цього, уявляєте? – його ніхто не бачив ще звечора. Я зв'язалася з його одноклассниками – ніхто не знає, де він. Олег – його найближчий друг – перелякався, кинувся його шукати, сказав, що він нічого не взяв із собою, тільки гроші. Безсовісний!

Мені починає здаватися, що я переборщила. Я зовсім не хочу, щоб він щось із собою зробив. Учора з другого поверху гуртожитку викинулася одна студентка – кажуть, її мали вигнати з інституту. Але ж він не такий! Він сильний. На диво сильний, чого одразу й не скажеш.

Мені починає його не вистачати. А тут іще декан факультету пристає: виходь за мене заміж, купатимешся у розкошах.

Навіщо мені цей старигань? Хоча гроші ще нікому не завадили.

Але де ж мій Владзьо?

На третій день він повернувся. Я так і знала, що надовго його не вистачить. Знав би він, як я втішилася! Звісно, я намагалася цього не виказати, чоловіки не люблять, коли жінки проявляють свої емоції.

Але ви б тільки його бачили! Похмурий, стриманий, рухи економні й енергійні водночас. До кімнати

не заходив, стояв у холі й дивився на мене. А по хвилі запитав: «Ти мене хоч трохи любиш?»

Я розсміялася.

Знаєте, що він мені тоді сказав? Ніколи не здогада-
ється.

Що він більше НІКОЛИ до мене не прийде. Ось так.

Я крикнула йому навздогін, що вже за три дні він знову приблизить до мене, як пес на шнурку. Але він, мабуть, і не чув, бо дуже швидко побіг сходами на вулицю.

Ну й добре. Вийду заміж за декана. А може, за його сина, – теж непогана партія! Хай знає...»

Зігрітися не вдалося: пожежа згасла, залишивши по собі купку попелу. Влад стенов плечима: він сюди приїхав за грішми, а стільки часу витратив намарне.

Обернувся й попрямував до гаража. Там у нього був сховок... світлини... їх теж варто спалити. Або принаймні забрати з собою, бо якщо вірити Олегові, жінка рано чи пізно їх знайде. А це їй ні до чого.

На половині стежки зупинився й повернув голову.

Жінка стояла у просвіті вхідних дверей і дивилася на нього.

Світло лилося з вікон і дверей, мов навіжене.

Незадоволено хруснув гравій під ногою, коли він повернув під прямим кутом до ганку.

Вона відбивалась від нього, як могла.

...Отвір у дротяній загорожі, бадилля й куші до-
вкола, накидане купами сміття, напівзруйновані цоколі
бастіонів – і ніч без зірок і ліхтарів, тільки час від часу
прорве хмари вітер і одразу їх залатає, щоб нічні хи-
жаки не поскаржилися, що він, мовляв, заважає їхньому
полюванню...

Вона захищалась, як уміла.

...Тупіт за спиною і довга порожня вулиця з замкне-
ними обабіч ворітьми, і вітер в обличчя – той самий
вітер, помічник нічних хижаків...

Вона рятувалась, як знала.

...Шорстка облуплена стіна, але руки й ноги все
одно зісковзують вниз, бо земне тяжіння ще ніхто не

скасував, і вітер тут як тут, шарпає, тягне, рве, щоб догодити нічним хижакам...

Марія випростала руки... наосліп блукаючи вітальною, натикаючись на меблі, вдаряючись у стіни, нутром передчуваючи, що ось-ось наштовхнеться на старе крісло з подушками, а розплющивши очі, побачить темну вітальню й постарілу за багато років людину...

Марія розплющила очі.

Кімната, повна світла. Свіжий вітер бавиться її волоссям. Білий ворс draжнить оголену шкіру.

Вона рвучко закуталася в покривало й сіла, підібгавши під себе ноги. І тільки тоді відважилася глянути на чоловіка, що стояв біля відчиненого вікна і припалював цигарку.

«От так... треба ж... – ні до складу, ні до ладу подумала вона. – Треба ж...»

Влад зіщулився від свіжого вітру, але вікно вперто не зачиняв, сподіваючись, що ця свіжість хоч трохи його остудить. Ще зовсім недавно нудьга штовхала його в дорогу, а зараз...

Напівсон-напівдрімота – як завжди в такі моменти – оповила його м'яким ворсом, – заснув би зараз навіть на голій землі.

Але з власного досвіду знав, що жінок така поведінка чоловіків страшно бісить. Їх у такі моменти чомусь тягне на балачки про високе й вічне, і спробуй тільки під час цих балачок розслабитись і ненароком захропити, – тебе одразу розштурхають і повідомлять, що всі чоловіки – тварюки й егоїсти.

Ніби не можна зачекати з таким повідомленням до ранку?

Жінка за його спиною мовчала й невідомо що думала, тому він знову й знову вдихав дим цигарок, рятуючись від цієї невідомости.

– Третя година ночі... – раптом мовила вона. – Ти ще спати не хочеш?

Влад підскочив від несподіванки. А коли ж тоді про високе й вічне?..

– Стривай, стри-вай... – Він струсив попіл просто на підвіконня і знову затягнувся, вдивляючись у далечінь.

«Стривай, нудьго, я ще не весь твій...»

– Я не зрозумів: ти... в порядку?

Вона відбивалась від нього так несамовито, що в якусь мить він налякався і відступив, але вона одразу ж, не розплющуючи очі, простягла до нього руки...

– Вибач мені.

Це сказала його жінка.

Вона сказала йому «вибач».

Влад раптом виявив, що запалена цигарка, яку він щойно тримав у руках, переламана начетверо і, не гаючи часу, вибив із пачки наступну.

Усі вогні, які він коли-небудь запалив у своєму житті, не були варті ламаного гроша.

– Ти нічого поганого мені не зробила, – видушив він із себе і раптом зрозумів: вона СПРАВДІ нічого поганого йому не зробила.

– Я втратила над собою контроль...

«Втрата КОНТРОЛЮ... Буває. Але ще не зараз, нудьго, ще ні...»

– А ти ніби не здивований...

– Я чекав... чогось подібного.

Вона мала б запитати «чому?», але не спитала.

А він курив і згадував ранок понеділка, перший тверезий ранок після весілля, коли він прокинувся на нерозкладеному дивані з мізерними слідами алкоголю у крові і мерзенним відчуттям глобальної катастрофи душевного масштабу; а потім прийшло героїчне рішення піти проконсультуватись у фахівця з душевних катастроф, а простіше – поплакатися на плечі одногрупниці, яка йому давно не лише одногрупниця; і її пафосні слова згадував: «Барикади – це одна з форм прояву базової недовіри до світу»; і її губи біля своїх губ: «Будь обережний із такими жінками. Вони навіть удава можуть затягти у мишоловку...»; і нудьгу, яка, махнувши лапою, дозволила йому побути у жінки-психотерапевта трохи довше, ніж він планував.

А чом би й ні?

Але навіть там – в обіймах копії, якою він хотів підмінити оригінал, сподіваючись при цьому, що сам цієї підміни не помітить, – йому не давала спокою недоречна, нікому нібито не потрібна цікавість, яка

шкрябала його зсередини кігтиком і вказувала на забарикадовані двері: що там, як ти вважаєш?

Ця цікавість ходила за ним удень і вночі, на роботі й на гулянках, нудьга проганяла її геть, але вона не здавалася – така звична дитинству цікавість перед усім невідомим, яка маліс в міру того, як невідомого у світі стає все менше.

Уперше побачивши свою майбутню дружину, він зазначив про себе, що вона ні на краплю не схожа на Зоряну. Побачивши її вдруге, вирішив, що вона не становитиме для нього загрози.

Побачивши її утретє, він запропонував їй одружитися. Чом би й ні?

«Знали б ми, де впадемо, соломку б постелили, так, куме?»

Стабільно натикаючись у своєму домі на незнайому дівчину, він щоразу очікував напад у й дивувався, коли його очікування не справджувалися.

Спробувавши висловити те, що його тривожило, він не почув у відповідь порад чи рекомендацій і одержав можливість робити те, що вважав за потрібне.

Звільнений від страху втратити її, що в народі чомусь вважається однією з ознак кохання, він міг спокійно займатися своїми повсякденними справами.

Вона не заважала йому жити – і це дивувало його найбільше.

Через тиждень після весілля вона була для нього загадкою, ще більшою ніж до весілля. І ця загадка врешті-решт дісталася його свідомості й поставила там великий знак питання, відсунувши вбік усі інші нерозгадані загадки Всесвіту.

Але чому ж вона мовчить...

– Дай мені сигарету.

Отакої...

– Що?

– Сигарету дай. Будь ласка.

– Ні-і, – покрутив він головою. – Тільки не це. Ти не куриш.

– Ніколи не пізно почати.

– Ти не куритимеш.

– Але ж правил нема.

– А я диктатор: хочу – скасовую правила, хочу – встановлюю... Краще... краще розкажи мені...

Це вирвалося само собою. Він злякано замовк, але був певен, що вона добре зрозуміла його. У її присутності був нездатен втримати язика за зубами.

Питається чому, якщо вона ніколи ні про що не запитувала.

– Тобі буде нецікаво, – глухо обізвалася вона через добрий шмат часу.

– А раптом..?

– Забирайся звідси, Бармак. Іди, куди там треба тобі йти. До свого психотерапевта, наприклад ...

Влад завмер.

І як це вона здогадалася? Нюх у них на ці справи, чи що?

«Скільки б ми, куме, не вчилися, все одно дурнями помремо. Факт».

– Жінки люблять ревнувати... – почав він здалеку.

– Мабуть...

– Це в їхній натурі – робити з мухи слона...

– Напевно...

– А все тому, що самі теж не проти стрибнути в гречку. Майже в кожному анекдоті, коли чоловік повертається додому, кого він застає? Отож-бо. А народ як скаже, так зав'яже...

Щось він занадто розійшовся.

– Хай буде так.

– Тобто як-так? Хіба ти не повинна їх захищати?

– Кого їх?

– Жінок.

– Чому?

– Ну... всі так роблять. Оця ваша... як її... жіноча солідарність...

– Я не можу захищати всіх жінок.

– Чому?

Десь тут ховалась якась каверза, але де?

– Тому що я не знаю всіх жінок. Я можу говорити тільки про тих, кого добре знаю. Та й то тільки в певному конкретному випадку.

– Отже, ти визнаєш?

Головне в захисті – напад.

– Що я маю визнати?

– Що жінки теж багато в чому винні. А ви все спихаєте на чоловіків.

– Я не люблю узагальнень. Є різні чоловіки і різні жінки.

– Ну так, звісно, але є ціла наука, яка вивчає відмінності між чоловіками й жінками, і, повір мені, ми дуже різні за натурою.

– Усі говорять тільки про відмінності. Але мусить бути в нас щось спільне. Чомусь про це не говорять.

– Гм... Конкретно – у нас?

– У жінок і чоловіків. Що на це кажуть психотерапевти?

Отакої. Вони б уже мали бути за кілометр від цієї слизької теми.

– Звідки ти... гм... знаєш Людмилу?

– Вона підходила до мене на весіллі. І відрекомендувалася.

На весіллі він не бачив нічого, крім горілки. Ну і що далі? Жінка мовчала. Потайки зітхнувши, Влад приречено обернувся...

Волосся вибилося з хвостика, ворсиста ковдра сповзла з оголених плечей, а очі закрила тінь від вії.

Зате усмішка...

Пачка цигарок випала з рук.

Давно йому так не усміхалася жінка. Неначе кішка, що поїла сметани...

Він кашлянув і нахилився за цигарками, відчуваючи себе трагічно юним вісімнадцятирічним студентом, що захоплено блукає містом у пошуках пригод... рвучко випроставшись, він зачинив вікно, залишивши лише квартиру, і взявся навпомацки шукати на підвіконні сірники.

Краще дивитись у далечінь. Безпечніше.

– А нічого не було, – несподівано відказала жінка за його спиною. – Я тільки була свідком. Тільки свідком.

Пачка знову випала йому з рук. Добре, що цього разу – на підвіконня.

– Свідком чого?..

– Згвалтування. Я примудрилася прийти у недоречний момент.

Знову він не міг припалити. Не можна пити стільки кави. Краще валер'янку... Або цикуту.

– І що... ти бачила?

– Мало що. Було темно, ніч. Невизначний силует і... розпростерте на землі тіло.

Тіло у синцях. Чорне волосся в кулаці. Задоволення від...

– Силует? Ти його добре бачила?

– Ні, звичайно. Усе тривало лише мить. Він повернув голову – і наші погляди зустрілись. Але було темно...

Вона відповідала чітко і бадьоро. Занадто бадьоро.

– Як він... виглядав? Ти щось розгледіла?

– Шапка, куртка... Була зима і темно, я ж казала...

Страх, мов потяг, набирив обертів, стукаючи у грудях.

– І ти б його зараз упізнала... якби зустріла?

– Ні. Це трапилося шість років тому. Ми бачилися лише мить. Темно було.

Вона так часто повторювала оте «темно було», що йому стало не по собі. Багаторічне спілкування з психотерапевтом дечому його таки навчило.

– А він... він би тебе впізнав, скажімо, десь на вулиці?

– Ні, не впізнав би. Темно...

Нудьга вхопила його за горло. Він закашлявся. Тоді загасив цигарку, підійшов до ліжка й сів.

Спершись підборіддям на коліна, вона невідривно дивилася на нього. Що думала, кого бачила перед собою?..

– Ти повинна бути обережнішою.

– Не говори мені про обережність. Я не хочу про неї чути. Мене нудить від цього слова.

– А... чого ти хочеш?

Вона раптом перестала дихати. На довгу мить.

– Десерт. І коктейль. І щоб з тобою...

– Нема питань.

Нічний клуб «Аеліта» охороняла «тридверна шафа» з голоною головою і в безрукавці поверх футболки.

– У вас десерти є? А коктейлі? – запитав у «шафи» чоловік, витягуючи гроші.

– Чому він мовчить? – запитала у чоловіка Марія, вказуючи на охоронця, який мовчки перераховував гроші.

– Напевно, нема ні десертів, ні коктейлів. Підемо ще кудись?

– А якщо він бреше?

Чоловік гмикнув.

– Все одно грошей не віддасть.

– А якщо попросити?

Чоловік не втримавсь і розсміявся. Давно над її жартами не сміялися чоловіки.

Дзеркальна куля під стелею, дзеркальна стіна в глибині сцени, різке біле світло і на диво багато народу. О третій годині? Відстала вона від життя, однозначно.

– Знаєш, що найсмішніше? Тут справді нема ні вершкових десертів, ні молочних коктейлів, – гортаючи меню, повідомив Влад.

Марія кивнула.

– Дуже добре.

– Чому добре?! – закричав він їй у вухо, бо саме гримнула музика.

– Тому що я не хочу, щоб ти нагадував мені мого батька.

– Голосніше!

Вона усміхнулася. Він міг закластися на тисячу доларів, що в цьому залі не знайдеться іншої такої усмішки: ідеально рівний зубний ряд, ідеально біла емаль...

Треба втікати. Поки не пізно.

– Невже вони всі не хочуть спати? – показала вона на довколишній люд.

– Хочуть.

– То чому не йдуть?

– Ти бачила охоронця? Такий і мишу не пропустить.

Вона розсміялася. Коли жінка сміється над твоїм анекдотом, то або анекдот такий гарний, або жінка.

Але все одно приємно.

І треба ж, щоб саме в цю мить нагадали про себе сліди, залишені на його тілі хлопцями з бусу. Він схопився за келих з вином.

– А якщо спробувати? – пробилосся до нього крізь гамір дискотеки.

І чого вона ще від нього хоче? Танцювати, звісно. Вічно тим жінкам не сидиться...

– Спробувати що? – без ентузіазму перепитав Влад.

Коли тебе ніжно впечатали у капот, від чого на бідному капоті залишилися вм'ятини, а потім ще раз впечатали і ще, та ще й при цьому забрали всі гроші – чого-чого, а ентузіазму до танців тобі, певно, бракуватиме.

А відмовиш – жінка цілком законно образиться, ти цілком законно нап'єшся – і вийде у вас зразкова українська сімейка.

– Спробуймо прорватися повз шафу.

Він кілька разів кліпнув очима.

– Яку шафу?

– Тридверну. Ту, що при вході.

– А-а... Куди прорватися?

– Додому.

– Ти хочеш звідси піти?

– Я хочу спати. Вибач, що псую тобі вечір...

Один-єдиний вечір, котрий не вдалося зіпсувати нікому і нічому, хоч як світ старався, хоч як нацькував на нього своїх псів, – і ще за цей вечір просять у нього вибачення?

– Та нічого. Я, щоправда, сподівався, що ми з тобою трохи потанцюємо, але якщо ти не хочеш...

«Скотина ти все-таки рідкісна».

...– Ой!

– Обережно.

– Я ж казала, що мені дуже мало треба, щоб сп'яніти. Чому в тебе так багато сходів? А якщо п'яна людина впаде і зламає собі ногу?

– Мені для п'яної людини сходів не шкода. Зараз я відчиню двері... якщо знайду ключі...

– А якщо не знайдеш?

– Прикинемося п'яними й заночуємо на сходах.

– Цікаво, а чи можна прикинутися тверезим?

- Ну, тобі це не загрожує.
- Аж так зле?
- Значно гірше.
- Дякую за комплімент...
- Я не про тебе. Ми, коли виходили, забули замкнути за собою двері.
- І що? Нас обікрали?
- Якщо ми не знали, що забули замкнули двері, то звідки злодії могли про це знати?.. Обережно!
- Що з твоїми сходами? Я увесь час спотикаюся!
- Може, ти п'яна?
- Від п'ятдесяти грамів вина? Не сміши мене...

Біда крутнулася на сходах і з досади клацнула зубами: двері відчинені, ЦІ ДВОЄ повільно заходять у передпокій і зовсім не квапляться замикатися на сто замків, досередини проникнути як ніколи легко, а вона мусить стирчати надворі, на голому бетоні!

Таки мусить.

Не пробитися їй зараз у цей дім, перепона невидима, але міцна, як фортечний мур, раптом постала довкола цієї оселі – хоч кидайся на неї, кусай, рви кігтями – все марно.

Біда зі злості загарчала. Але згодом вляглася, вдляючись у глибину будинку. Не всі фортеці можна взяти штурмом. Деякі з них падають від облоги. **ТРЕБА ЗАЧЕКАТИ.**

- Що в нас сьогодні на сніданок?
- Уявлення не маю.
- Як не маєш? Хто має знати, як не моя жінка? Та мені достатньо тільки оком моргнути, як ти на підносі повинна все, що моргне моє око, мені до ліжка принести.
- Сьогодні неділя, а в неділю в мене вихідний.
- І нещасний чоловік повинен з голоду пухнути?.. А якщо чоловік розсердиться і... Стей!

Він був напоготові, тому встиг схопити її швидше, ніж вона зісковзнула на підлогу. Крізь шкіру зап'ястка колесами поїзда стукотіла променева артерія.

- Я подивлюся, що є в холодильнику...
- Я пожартував. Я тільки пожартував.

– Там має бути шматок телятини...

– Я просто пожартував.

– Мені подобається готувати для тебе.

Відчувалося, що вона має досить сили, щоб, навіть ціною зламаної руки вирватися від нього. Але поки що пробує владнати все по-мирному. Людмила попереджала, що він із нею не впорається...

Кішка, що ховається за маскою мишки і бреше йому в очі. Всі жінки, яких він приводив до себе на каву, навіть чашку після себе помити не квапилися, не кажучи вже про те, щоб щось зготувати.

– Я зараз подзвоню і замовлю щось у супермаркеті. Тепер я завжди так роблю, коли мені ліньки виходити з хати чи смажити картоплю. А раніше були їдальні чи булочні. Це не проблема. Я з вісімнадцяти років живу сам і ще з голоду не вмер.

– По-твоєму, я можу до кухні навіть не заходити?

Влад відчув себе богом, що щедрою рукою роздає дари своїм підданим.

– Ну, хіба для того, щоб вийти на терасу подихати свіжим повітрям.

– І можу не прибирати? – занепокоєно вела вона далі.

Що не кажіть, а роздавати дари – досить приємне заняття. Возвеличує тебе самого у твоїх же очах.

– Запросто. Мій дім – моя фортеця, і я маю право жити в ньому так, як мені подобається. Якщо мені комфортно серед творчого безладу, то чому я маю себе чи когось іншого примушувати прибирати? Якщо пилюка починає мене заїдати, я берусь за порохотяг. Є в мене і запасний варіант: одна тіточка час від часу телефонує і запитує, чи не треба в мене поприбирати, і я розумію, що на цей момент вона сидить без грошей, і, звичайно ж, запевняю її, що в мене аврал. Ми поп'ємо кави, вона зробить вигляд, що поприбирала, я зроблю вигляд, що повірив їй, дам їй гроші, і ми розійдемося до наступного разу.

– Але... якщо припустити, що я нічого не робитиму, то в мене з'явиться море вільного часу! Чим я тоді займатимуся?

– А чим би ти ХОТІЛА займатися?

Приємно, коли на тебе дивляться широко розкритими очима. Приємно когось вражати – у приємному значенні слова. Одне слово, приємно бути богом.

– Не знаю... Тобто я хотіла б вчитися, але...

– Запросто.

– Я можу розлінуватися настільки, що навіть ліжка не застелятиму. І тоді ти зовсім по-іншому заговориш.

– Навіщо застеляти ліжко, якщо за хвилину його потрібно розстеляти?

– Не чіпляйся до мене, Бармак, бо я знову відбиватимусь... Я серйозно!

І вона знову відбивалась. Але цього разу нічний вітер віяв слабше, немов між нею і ним був натягнутий невидимий потужний бар'єр, якого не здолати нічним хижакам.

Кажуть, до хорошого звикаєш легко.

Неправда. До хорошого звикати боляче. І страшно.

Як до пальмових гілок при в'їзді в Єрусалим.

...– То ти кажеш, що не довіряєш своєму чоловікові?

Щоб тебе не запідозрили у брехні, треба увесь час бути насторожі. Але в такі моменти Марія погано себе контролювала.

– Я не пам'ятаю, щоб я таке казала.

– Отже, мені здалося.

– У тебе вся спина в синцях...

– Впав.

– Це не схоже на падіння...

– Гомо сум, гумані нігіль мігі аліенум ест*.

Марія здивовано подивилась на свого чоловіка, але він уже спав.

Рівно через три години у двері подзвонили.

– І кому там не спиться у неділю зранку... субстанція грізеа**!

– НЕ ВІДЧИНЯЙ...

– Ти щось сказала?

– Ні. Нічого.

* Я є людина, ніщо людське мені не чуже. (лат.)

** сіра речовина (лат.)

На порозі стояв Олександр.

– Доброго дня. Я перепрошую, що...

– Привіт. І дуже не перепрошуй.

Уся привабливість родичів жінки полягає в тому, що тобі вони зовсім не родичі, але ти мусиш робити вигляд, що все життя мріяв мати таких родичів.

– Заходь.

– Справа в тому, що я загубив ключа й не можу потрапити до квартири. Може, Маша захопила із собою запасний?

– Може, й захопила. Проходь у вітальню, я зараз її покличу. А чому Маша?

– Я так звик. У дитинстві важко вимовляти довгі імена: вона мене кликала Саша, я її...

– Зрозумів. Коньяку, горілки?

– Коньяку. Трошки. А що, ім'я має якесь значення?

– Може, й має.

Жінка – «Маша... гм, ну зовсім воно їй не личить...»

– сиділа на ліжку у своїй улюбленій позі й дивилася крізь вікно.

– Прийшов твій брат.

– Я впізнала його голос.

Вона не обернулась, не підстрибнула з радості, не заплескала в долоні: «Ура! Мій брат прийшов!»... навіть не ворухнулася.

– Ти вийдеш до нас?

– Ти казав, що я можу робити все, що захочу.

«І хто нас, куме, за язик тягнув?»

– Звісно, можеш.

– Тоді ні, не вийду.

– Він прийшов за ключем...

– Я якраз його шукаю...

При цьому вона продовжувала сидіти, закутана в покривало, і щось там розглядала у вікні.

Білі плечі й чорне волосся. Як місяць уповні й лахміття хмар по ньому. Час вовкулаків і перевертнів. Час нудьги.

Влад відчув, як засмоктує його тополиний смерч, як стискаються довкола ший волохаті лапи... як тягне його до цієї самотньої беззахисної жінки... І зробив крок назад.

Він усе ще боровся. У нього все ще залишалася надія на одужання, хоч би що він там собі говорив. Так довго, як зараз, він іще ніколи не тримався.

– То ключа в тебе нема?

– Ні, нема. А може, його взагалі не існує?

– Добре... Я йому так і передам.

Він обережно зачинив двері, власними руками зводячи бар'єр, – хоч хисткий, але бар'єр – між нею і тим почуттям, яке вона у нього викликала.

І тут весело заспівав-затягохав мобільник.

– Каналіс радіціс дентіс*, ось хто ти такий! – гаркнув він, схопивши трубку: – Ало!

– Це Ілона дзвонить. Ви мене пам'ятаєте?

Чи він її пам'ятає? ЧИ ВІН ЇЇ ПАМ'ЯТАЄ???

– Як там мої цигарки?

– Що? А... я принесу вам... але не до хати. Мені треба з вами зустрітися... це дуже важливо, будь ласка, не відмовляйте мені, я розумію, що не маю права просити вас...

Влад відняв слухавку від вуха. Здається ще трохи – і сльози почнуть потоком литися йому на сорочку.

– Де й коли?

– Я зараз біля Макдональдса, того що на Сімсотріччя. Ви серйозно? Справді прийдете?

– Я завжди серйозний... коли не жартую. Раджу тобі брати з мене приклад.

Вона радісно схлипнула.

– Я чекаю.

Суворий тон йому явно не вдавався.

...Вона запізнилася на двадцять хвилин.

Прийшла розчервоніла, захекана, біла блузочка без рукавів і білі брюки до середини гомілок підкресливали засмагу і кричали на весь голос, що надворі літо, – живи і радій! – а він застряг десь між квітнем і травнем, як старий почорнілий сніг в улоговині: ні сонце його не тішить, ні молода трава... тридцять із гаком літ за спиною, а здається, ще й не жив зовсім, – спочатку навчання заважало, потім робота, – а щось же

*Канал кореня зуба (лат.)

треба залишити після себе на землі, не можна ж, справді, як сніг, безслідно згинутися...

– Як ваші справи Володимире Григоровичу?

«Агов, куме, питають, як ся маєте? Знаю-знаю, є одне слово, але скільки не пробував перекласти його на латину – не виходить. Бідні латиняни: про високе та вічне шпарили, як дурні, а таких простих слів не знали...»

– Без коментаріїв. А це, мабуть, мені?

– Так, це вам.

Вона підсунула до нього пачку «Мальборо» і криво посміхнулася. Могла й не бути настільки схожою на свою маму...

– Ви не повірите, я стояла на зупинці й боялась підійти...

– Я такий страшний?

– Ні. Просто я підрахувала, що ви могли б бути моїм батьком.

З'їсть його сьогодні нудьга з манатами. Зжере – і оком не моргне.

– А де... твій батько? – спитав, просто щоб спитати. Байдуже йому було зараз до всіх батьків на землі.

– Нема про кого базарити. А взагалі-то в мене їх трійко було. Я дочка-героїня! Проїхали цю зупинку... – вона взяла пачку цигарок зі столу й зірвала з неї целофан. – Маєте вогонь?

Він клацнув запальничкою. На боротьбу за здоровий спосіб життя сили не залишилось.

– Що я маю зробити, – вона елегантно випустила дим у небо, хоча й тремтіла всім тілом, – щоб ви мені пробачили?

Він ковтнув кока-коли й задумався. Вона слухняно чекала на його відповідь, хоча й тремтіла всім тілом. Дурне мале мишеня...

А зрештою, чом би й ні?

Коли він повернувся, його жінка сиділа перед трюмо, закутана в простирadlo, нерухома, далека... неначе в усьому світі є тільки вона, дзеркало, і та, що сидить навпроти.

– Глона... вона поживе у нас певний час... поки не владнаються деякі її житлові проблеми... та ти ж бачи-

ла її бабцю, можеш собі уявити, як із такою особою жити під одним дахом...

Жінка мовчала.

– Вона поїхала за речами...

Жінка дивилась у дзеркало.

– Кімната нагорі все одно порожня...

Жінка навіть бровою не повела.

Ну не звук він ні з ким радитися, занадто довго все вирішував сам.

«Врешті-решт, хто в домі господар: ми, куме, чи миші?»

– Ну що ж... Якщо так... То так...

Він уже майже вийшов з кімнати, але в останню мить, неначе щось собі надумавши, зупинився, повернувся і швиденько випалив:

– Звідки ти знаєш її маму?

У всіх дютюктивах підступний слідчий завдає нищівного удару саме в останню мить, коли він уже однією ногою за порогом, але раптом щось пригадавши, ставить отаке нібито невинне запитаннячко, і стежить за реакцією підозрюваного: якщо той почне викручуватися, йому хана.

Мордувало його це питання віддавна, ну давайте, викручитесь, якщо зможете...

Але підозрювана і в думці не мала викручуватися. Вона, мабуть, навіть не підозрювала, що їй щойно завдали нищівного удару. Сиділа й дивилась на ту, що сиділа навпроти.

– Зоряну? Вона надіслала мені листа, де попросила зустрітися.

Он як!

Новоявлений слідчий стояв однією ногою за порогом і думав, чи не відкусити собі язика.

«Попросила зустрітись? Я старий і глухий, я нічого не чув, я...»

– Коли це було, і що вона хотіла від тебе?

– У п'ятницю ввечері напередодні нашого весілля.

Вона хотіла на мене подивитися.

– Подивитися?

– Так.

– Вона хотіла на тебе подивитись?

– Я так і сказала.

– Вона... на тебе... подивитись?

Минуле не може надіслати листа майбутньому і попросити зустрітися. Так не буває. Дві далекі одна від одної галактики не можуть зійтись, щоб просто подивитись одна на одну. Це абсурд.

Він хотів би, щоб це виявилось абсурдом...

Стоп. Вона ж і його запрошувала у п'ятницю ввечері перед весіллям. І щоб це мало означати?

– І все? Просто подивитися? Наскільки я знаю Зо-
ряну...

– Ми поговорили.

– І що вона тобі СКАЗАЛА?

– Шкодувала, що не познайомилася зі мною раніше.

– Вона щось тобі сказала ПРО СЕБЕ... чи ПРО
МЕНЕ?

– Сказала.

Останнє рятувальне коло пішло під воду. Нищівний удар бумерангом повернувся проти нього самого.

– І... що саме?

– До того, як випила, чи після того?

– До того. Можу собі уявити, що вона говорила п'яною...

– Що ви створені одне для одного, що я ніколи не буду щаслива з тобою, що вартує їй поманити тебе пальцем, як ти...

Нудьга поклала йому голову на груди. «А ти гадав, що я тебе відпущу?»

– Можеш не вдаватися в подробиці.

– Добре.

– Що ти тут доброго побачила? Це нічого, що я підвищую голос?

– Нічого.

– Нічого – про голос, чи нічого доброго?

– Ти не винен. Кожен сам відповідає за свої слова.

– Он як. А хто тобі сказав, що я почуваюся винним?

– Мені так здалося.

Влад ухопився за спинку крісла, в якому вона сиділа, і впритул наблизився до тієї, що сиділа в дзеркалі:

– Ти помилилася, – прохрипів він і гордо попрямував до дверей... тобто хотів попрямувати до дверей,

але... не випадало залишати двох жінок на самоті, невідомо до чого вони додумаються, отак сидючи одна навпроти другої...

Річка вилилася з берегів і випарувалася в небо; білий-білісінький тополиний пух спалахнув вогнем і враз почорнів; тремтяча рука потягнулася до води, але знайшла лише суху пустелю...

Влад рвучко сів, аж рипнуло ліжко, і потягнувся за цигарками.

Був радий, що вона ні про що не питала. Не знав відповідей. Не знав навіть запитань.

...На кухні біля холодильника стовбичив Олександр. У бандані, з нашійником із бісеру... стильний пацан, нічого не скажеш.

– Маша ніколи нічого не варить?

Влад хвилину намагався зрозуміти, чого він від нього хоче.

– Не варить. Ніколи й нічого, уявляєш? – сказав він нарешті й поставив електрочайник під струмінь води.

Коли у Влада прокидався апетит, бажано було його спочатку нагодувати, а потім ставити різні запитання.

– І що ти їси?

Увімкнувши чайник, Влад витяг з морозилки пачку пельменів.

– Не повіриш. Пельмені зранку до вечора. Жах.

Олександр спохмурнів.

– Жартую я, жартую.

– По тобі не скажеш.

– Олександре...

– Можна Сашко...

– Ні. Олександре. Ти вже дорослий... Так от, твоя сестра... якби щось сталося, не забудь про неї, домовились?.. І чому ці пельмені завжди розкривають свої чубки? Їсти просять, чи що?

– Мені не подобається твоя заява.

– Мені теж, але що поробиш.

– Поки тебе не було, я заходив у її кімнату. Вона сиділа ні жива, ні мертва. Що сталося?

– Подай тарілку, оту кришталеву...

Влад вийняв останню порцію пельменів і покалатав шумівкою у баняку: ще один пельмень прилип до

дна, довелося насильно його зішкрібати, але коли він появився на світ Божий, то це вже не був пельмень, а так – сумна пародія.

– Ти не слухаєш мене, Володимире Григоровичу. Моя сестра не виглядає щасливою з тобою.

Влад відклав шумівку і потер око.

– Їсти будеш?

Марія полежала, потім встала, обійшла спальню кілька разів, сіла, і, зануривши пальці у волосся, налаштувалася чекати. Якоїсь миті вона піймала себе на тому, що розкачується назад-вперед. Намагалася зупинити цю хитавицю, але нічого не виходило, тільки пальці стискали голову все сильніше й сильніше.

«Я так довго не витримаю... не витримаю... не...»

З того боку дверей почулися знайомі кроки. Вона охопила себе руками за плечі і завмерла.

Чоловік заглянув до спальні.

– Вечеря на столі.

Жінка кілька разів кліпнула очима. Сиділа на краю ліжка – розкуйовджене волосся, скоцюрблені пальці ніг, зупинений погляд – хоч би куди він пішов, цей погляд збирався йти слідом, безмовно, безупинно...

– Яка вечеря? Я нічого не готувала.

– А що там готувати: розрізав пачку, кинув на воду, а все решта – їхні проблеми. Мусять зваритися, бо інакше не витягну. Один, правда, поліг смертю хоробрих...

– Хто поліг? Бармак, ти про що?

Коли вона починала так говорити, коли забувала про сіру мишачу шубку... Влад нагадав собі, що треба йти їсти, і обмежився поцілунком.

Її губи були гарячі й сухі.

– Пельмені стигнуть. Не гречно примушувати їх мерзнути.

Його жінка пильно подивилася на нього, і він налякався, що вона зараз, ось зараз візьме й запитає про те, про що не слід питати, і все зіпсує.

Але вона раптом стрепенулася, ніби відкинула все, що їй заважало, і глянула на нього зовсім іншими очи-

ма, і від цього погляду приємне тепло розлилося у грудях; вона подивилась на нього із ЗАХОПЛЕННЯМ, неначе він здійснив небувалий подвиг, неначе поставив на стіл не пельмені, а золоте руно, неначе не п'ятнадцять хвилин, а все життя саме на нього чекала...

«Це щось нове, – подумав Влад. Тоді спробував пригадати очі жінок, які були до неї. – Це щось цілком нове».

Непогано, коли жінка дивиться на тебе із захопленням. Зовсім навіть непогано.

І все-таки йому не вдалося втриматися на плаву.

**Частина
друга.**

Mea

maxima
culpa...*

** моя найбільша провина... (маій).*

ВСТУП

... Він їх ненавидів. Кожну зокрема й усіх разом. Причина? Вони ненавиділи його. Навіть коли казали, що люблять.

Одного разу він дуже обпiкся, наївно повіривши, що його люблять, а насправді його просто використовували у власних цілях. Відтоді він чітко собі закарбував, що всі вони завжди і всюди брешуть.

АЛЕ ВІН ЗНАЄ СПОСІБ, ЯК ПОСТАВИТИ ЇХ НА МІСЦЕ...

Вона не знала, чому її назвали Марією, але за двадцять три роки настільки звиклася з цим ім'ям, що не проміняла б його на жодне інше, вишуканіше чи модніше. А от білий будинок, до якого вона прийшла на правах господині два – всього два! – тижні тому, чомусь уперто відмовлявся визнавати за нею право на це ім'я: спочатку вона жила тут безіменною, тепер її ім'я завзято змішували з багном. Чимось не вгодило цьому дому її ім'я...

Марія уявила собі, що перед нею чистий аркуш паперу, а в руках – ручка, оглянула-

ся на пройдений шлях, і вирішила пройти-прочитати його заново, із самого початку, як перечитують дітям на ніч казку: все одно іншої роботи не було.

Почала вона свою казку так: «Спочатку було все-єдине неподільне Ніщо...»

...Він має на це право: вони занадто довго його зневажали, щоб їм це зійшло з рук. Він бачив, що стається з тими, хто їм потурає.

БУЛА Б ЙОГО ВОЛЯ, ВІН ТРИМАВ БИ ЇХ УСІХ НА ПРИВ'ЯЗІ...

Усі казки схожі одна на одну.

Береге героя – душевного хлопця з накачаними м'язами і шляхетними звичками, даєте йому до рук шаблю чи автомат, чи газонокосарку, бо герой без знаряддя вбивства – не герой, а так, півгероя, – і посилаєте його на боротьбу зі злом. «Замочивши» зло, він по коліна у крові повертається до своєї коханої, і хоча за ним тягнеться шлейф трупів, кохана зі сльозами на очах кидається йому на заляпані кров'ю груди, – кого там хвилюють якісь плями, коли є «Аріель» та «Індезіт»? – і живуть вони після цього звичайно ж довго й безумовно щасливо, народжують дітей, навчають їх бути добрими і розумними... а дітям по горло буде те, що дорослим було по коліна...

Овва. Не виходить у неї казка. Проситься стати трилером.

Марія вместилася зручніше. З казки слів не викинеш, що є, те є.

Він тероризував її настирливо й невідступно, вдень і вночі, у сні й наяву. Вона будувала одну барикаду за іншого, зводила довкола себе високі мури, не помічаючи, що давно перетворилася для всього світу на неприступну фортецю, але тільки не для нього, він одним поглядом примудрявся руйнувати її оборону, і вона знову й знову запитувала себе, а може, найкращим для неї виходом буде капітуляція?

...Жінки створені тільки для того, щоб служити чоловікам. І якщо вони цього не розуміють, треба їм пояснити. Так доступно, щоб до них дійшло.

Взагалі-то він терплячий, він може довго чекати, що його зрозуміють без слів, але якщо не доходить, що ж, він не винен.

Він і так довго стримувався. Сьогодні його терпець увірвався.

Цього вона аж ніяк не сподівалася, – він прочитав це в її очах. ВОНА НЕ СПОДІВАЛАСЯ, ЩО ВІН ЗАВЕДЕ СОБІ КОХАНКУ...

Час минав, списані уявним чорнилом аркуші стосами лягали на уявному столі, а вона все одно просувалася вперед дуже повільно, півкроками, немовби вперше взяла цю казку до рук... взяла, відкрила і зрозуміла, що досі читала не там і не те, що слід було, зумисне пропускаючи одні сцени і домальовуючи інші, і коли таких помилок назбирувалося надто багато, зі злістю шпурляла казку в кут і починала писати дурниці.

...На місто опускається ніч, героїня розбиває шибку у вікні, ховає за пазуху уламок скла, вміло прикидається мертвою, а коли вони приходять і перелякано схиляються над нею – вжик! – перерізає їм горлянки.

А що? Коли трилер, то трилер.

...Він згадав той час, коли кружляв навколо неї, не наважуючись наблизитися, обережно пробуючи ручку дверей і зітхаючи, коли двері знову були чимось ізсередини підперті.

Який він був смішний. Вона зовсім не краща за оту шалено вродливу жінку з пшеничним волоссям, яка дозволила собі сміятися над ним, в'яно похитуючись при цьому. Ця теж вирішила над ним посміятися.

Чому вони ніяк не хочуть зрозуміти, що він зовсім не такий, яким видається? Що з ним треба бути обережним?

Усі вони дурні й ні про що не здогадуються, поки не стає запізно. Хоча ні. Вона давно знала про нього правду.

АЛЕ СПОДІВАЛАСЯ, ЩО ВПОРАЄТЬСЯ САМА.

Марія схопилася за голову. Вона ніяк не могла придумати закінчення для своєї неписаної казки.

За законами жанру Добро мало б надійно, стовідсотково і щонайменше назавжди перемогти Зло, але хіба його можна здолати шаблею, автоматом чи газонокосаркою? Ні, для вирішальної битви потрібна **НАЙБІЛЬША** зброя на землі, а де її взяти?

І хто сказав, що Добро погодиться брати до рук зброю, – хто б його питав, звісно, але яке ж воно після цього добро, і що з таким смертоносним добром потім робити? Навряд чи воно захоче, побувавши у шкурі Зла, відчувши смак влади, сили і всездозволеності, добровільно прошити себе стрілами, кулями чи ще якоюсь гидотою, щоб потім гарно впасти в bagno, захлинаючись власною кров'ю, бо так, бачите, йому призначено жанром.

А раптом – вона ж пише трилер, а в трилері словосполучення «а раптом» має траплятися дуже часто, – так ось, а раптом Добро з'явиться звідти, звідки його зовсім не чекають – із найглибших глибин Зла, і що тоді? Зав'язувати йому очі, щоб не видно було, кого вбиваєш?..

Ніколи не починайте писати казку, якщо не впевнені, що вона добре закінчиться.

Був, щоправда, один варіант, який і овець залишив би цілими, і вовків ситими: замість фіналу поставити трикрапку, мовляв, далі буде, але трикрапка її не влаштовувала. Дуже вже відгонила страхом і безсиллям, які протримали її у в'язниці довгі роки. Тепер вона вільна... принаймні набагато вільніша.

...Їй він, звичайно, міг би пробачити багато чого, але не все. Не зраду.

А в тому, що вона любить іншого, він більше не сумнівався. Усі ці два тижні він уважно за нею стежив, і його найгірші підозри справдилися. Вона думає про іншого. Безперестанку. Навіть коли він поруч. Хоча – треба віддати їй належне – досить уміло це від усіх приховує.

Нарешті він наважився зробити те, про що давно мріяв, хоча до того, що вигадала його коханка, він би

ніколи не додумався. Жінки завжди винахідливіші й витонченіші у своїй жорстокості.

**ЗАДУМ ВДАВСЯ, АЛЕ У РОТІ З'ЯВИВСЯ І НЕ
ЗНИКАЄ ГІРКИЙ ПРИСМАК...**

Тобі більше не снилися сни. Зовсім. А можливо ти просто забувала їх ще до того, як прокидалася. Бо сни нагадували про рай, а довкола вже два роки палало пекло, і ти ніяк не могла звикнути до цих змін.

Змінилось усе: кольори, запахи, звуки, змінився навіть смак твоїх улюблених страв.

Сонце, яке раніше водило тебе в золотому човні під золотими вітрилами до золотих берегів, тепер немилосердно палило або навпаки – плавало бляклою камбалою у хмарах; вітер, твій улюблений веселий вітер, то лютував, то безсило шаргав ногами по асфальті... ти почувалася воїном, останнім зрячим воїном у галактиці сліпих.

Усі довкола вважали, що світ залишився таким, як був, – «і чого вона біситься, і що їй не так?», – але ти добре бачила, що змінилось УСЕ.

Вже не кортіло стрибати на одній нозі знайомими гвинтовими сходами, а навпаки – хотілося розтягти підйом якомога надовше; вже не треба було ставати навшпиньки, щоб натиснути на чорний гудзик біля дверей, бо ти виросла й носила із собою ключі; вже не було до кого забігти після школи, бо у квартирі тьоті Ніни оселилася зовсім чужа сім'я.

Єдине, що залишилося незмінним із тих давніх часів, це правила гри: завжди і всюди тримати очі відкритими і виконувати свої обіцянки, хоч би як сильно тобі хотілося забрати їх назад.

Поруч із тобою в пеклі жила твоя мама.

Пекло змінило її, і замкнувшись увечері у своїй кімнаті, – спочатку ти зачинялася лише на гачок, потім почала підпирати двері гумбочкою, для надійності, але не це важливо, – залишившись сама, ти запитувала у померлого бога, чи не з твоєї вини сталося те, що сталося, але хоч як дослухалася, не могла почути відповіді. Мабуть тому, що забула його голос.

Зате добре пам'ятала обіцянку, яку він у тебе взяв перед тим, як піти: допомагати мамі, коли вона залишиться сама.

І ти робила, що могла. Ти мила, прибирала, прала, ти ходила купувати продукти й готувала їсти, ти робила те, що зазвичай роблять усі мами, але напевно щось ти робила не так, бо твоя мама тебе ненавиділа. З кожним днем усе дужче.

Коли ти згадувала відмінницю з першої парти, яка тепер зовсім не відмінниця і в якій недавно померла мама, то інколи... зовсім нехотячи... просто якось так виходило... ЗАЗДРИЛА їй.

«Більше ніколи нікому нічого не обіцятиму», – по десять разів на день зарікалася ти, твердо вірячи, що в жодному разі не порушиш цієї обіцянки, і якби тобі хтось сказав тоді, що через шість років ти знову необережно потрапиш у сіті чужого голосу й добровільно присягнеш йому в любові та вірності, ти б скинула того брехуна зі сходів.

Мама все частіше приходила пізно вночі, ледве тримаючись на ногах і весело оповіщаючи весь будинок, що в неї сьогодні зарплата, і вона накупила повно гостинців... «Де ж вони... ага... я, здається, забула їх на роботі».

Ти готувала міцний-міцний чай, додавши до нього одну чайну ложку холодної м'яти, товкла на порошок десять таблеток активованого вугілля – роки спілкування з медсестрою не минулися даремно – і пробувала змусити маму все це проковтнути. Інколи вдавалось, інколи ні. Але жодного разу мама тобі не пробачала цього.

«Чого ти лізеш до мене, ну чого ти до мене лізеш?!!» – кричала вона на другий день, тримаючись за голову і навпомацки збираючи розкиданий по кімнаті одяг... тобто це вона гадала, що одяг розкиданий, а ти збирала його до купи після того, як уночі вкладала маму спати, щоб прокинувшись зранку, вона мала чим шпурляти в тебе. «Забирайся з моїх очей, щоб я тебе більше не бачила!»

Але і ти, і вона знали, що нікуди ти не можеш піти, бо дім фактично тримається на тобі.

Коли мама не пила, було ще гірше. Вона довго спостерігала, як ти викручуєш білизну, або миєш підлогу, або готуєш їсти, і врешті-решт тебе починало тіпати. Тобі здавалося, що вона ось-ось щось скаже, щось страшне і паскудне, схоже на монстра з фільму «Чужий», і це щось тут же проковтне тебе, але мама мовчала й дивилася тобі під руки, і ти не витримувала і починала горланити якусь ідіотську пісню: про е-не-ло, яке по небу пливло, чи про українця, який їхав і ніяк не міг доїхати до Югославії... «Ненормальна...» – казала тоді мама і йшла у вітальню. Ти давно викинула звідти темні штори і крісло-качалку, але в такі моменти вони неначе воскресали – і маму огортала темрява.

Пекло тим і відрізняється від раю, що йому до світла ой як далеко, навіть коли зняти всі штори з вікон. Світло оминає домівки, вражені темрявою.

А ще у пеклі жив чорт.

Він був малий і товстий, як повітряна куля, мав чорні зуби й ходив перевальцем, як Вінні-Пух. Усі знали його, як «того дурника з третього поверху», котрий жив із своєю мамою, «теж не зовсім розумною», і з малим залицяльником, «дебільним цілком і повністю». Але вся ця сімейка була тиха й нікого не чіпала, тому мешканці будинку звикли до них, як до необхідного атрибута.

Коли Саша завів дружбу з дурником, усі здивувались. Окрім тебе.

Вже два роки ви не розмовляли між собою.

Тобто раніше Саша був готовий порушити мовчанку в будь-яку хвилину, він невідступно лазив за тобою,

мов сновида, заглядаючи тобі в очі й щосили намагавшись розговорити тебе, але – обіцянка є обіцянка – ти стискала зуби й відверталася, щоб не дай Бог якесь слово не зірвалося з твого язика, і з часом він змучився і відступив, і тепер тримався на віддалі, тільки його очі нагадували пса, якого колись на вашому майданчику побили злі діти. А недавно Саша став дружити з дурником.

Що тут дивного?

Проте мама нічого не розуміла:

– Чому ти так до нього ставишся? Він твій брат.

Ти мила підлогу й мовчала.

– Ви повинні любити одне одного.

Ти стискала кулаки.

– Коли мене не стане, до кого ти підеш по допомогу?

Ти вибухала:

– До коханця! Коли тебе не стане, я заведу коханця!

Або двох! Чи трьох!

Мама поверталась і йшла геть. І приходила пізно вночі.

Але найбільше змінилася ти сама, Марійка-Марічка-Марусенька, і дивлячись у дзеркало, інколи ставила собі запитання: а чи впізнав би тебе тато, якби повернувся? І сама відповідала: ні, не впізнав би.

Ти перестала вірити в казки з хорошим закінченням.

«Люди, не будьте сліпими й наївними і не розповідайте своїм дітям брехливі історії, бо діти теж виростуть сліпими й наївними. Діти, не вірте, що Змій Горинич поліг смертю хоробрих у битві з Котигорошком, а маленький Івасик-Телесик мав стільки сили, щоби вкинути Бабу-Ягу в піч. Швидше за все Змій розтринькав свій вогонь на смаження ковбасок і шашликів і здох десь під плотом від раку шлунку, а Телесик прожив на шії Яги багато років, вибився за її гроші в люди, відростив за її кошт черевце, а коли вона стала зовсім немічною, здав її у дім престарілих».

Так ти написала у творі на вільну тему, за який тобі поставили «трійку», хоча там була всього одна помилка, але вчителька не наважилася поставити тобі «чотири». Відтоді ти більше нікому своїх творів не по-

казувала, а збирала їх у теку й ховала, як найбільший на землі скарб.

Життя в пеклі змінює людей. Ти стала нестриманою, злостивою і мстивою, ти зривалась від одного косого погляду, і кидалася, як очманіла, на тих, хто посмів тебе образити. Ти грубіянила вчителям і демонстративно жувала жуйку, коли тебе викликали на середину класу і вичитували за повною програмою, ти курила в туалетах і билася на фізкультурі до крові за право володіти м'ячем... ти стояла одна посеред пустирища і бачила, що калиновий міст давно зогнив, хатинка на курячих ніжках пошкандибала до лісу, ліс облягли тумани, і тільки зірки – чи ліхтарі? – тьмяно просвічували крізь сіру мряку забутими спогадами про рай.

Ти боролася всіма доступними тобі засобами, але чорна тінь не зникала.

Твоїм порятунком була неділя. У неділю ти брала тайм-аут. Двадцять чотири години свободи. Цілодобова лафа.

...Ти викинула недопалок, скупйовдила рукою волосся – стрижка «аврора», останній крик моди у твоїй тусівці, – підморгнула хлопцям з охорони і пройшла на територію хаосу.

Хаос привітав тебе оглушливим ревінням.

Море тіл, які живуть, рухаються, дихають у єдиному шаленому несамовитому ритмі; темрява, яку розстрілює сліпучими розрядами світломузика, а вона, ця темрява, все не вмирає, вона втикається цвяхами у твої м'язи, твоє серце, твій мозок, і ти забуваєш, хто ти і навіщо ти є... Ступивши на вузьке лезо бритви, заплющивши очі й розчинившись у безмежному океані блаженства, ти танцюєш, немов востаннє. Це дискотека. Твоя територія безумства.

Як ти сміялася з тих дівчат, які несміливо тупцювали попід стінами, чекаючи на запрошення кавалерів! Дурні, а не лікуються. Життя закоротке, щоб витратити його на зітхання, водіння за ручки, стояння у під'їздах і плачі в подушку; смерть не за горами, а ще нічого в житті не зроблено, – думала ти у чотирнадцять років і відшивала всіх своїх кавалерів. Може, тому вони не давали тобі проходу.

Тому що ти їх не потребувала.

Сопливо-сльозлива Шатуновська туфта про білі рози і яблука на снігу викликала у тебе бажання вирядитися у шкірянку з металевими заклепками і рвонути на мотоциклі подалі від такої музики. Через це ти пересварилася з усіма своїми подружками, які ставали на вуха, ледве зачувши перші акорди модної попси.

Стосунки з хлопцями теж змінилися: не погіршилися, ні, – просто припинилися. Ну скажіть, про що можна говорити з малолітками? Твоя компанія розпадалася.

...Ти затоптала недопалок, вкинула до рота жуйку, засунула руки поглибше в кишені й увійшла у свій під'їзд. Цей була найгірша мить – мить повернення до свого дому, ні, до двоповерхового будинку зі старими облізлими балконами, маленьким квадратним двориком, високими вузькими вікнами та почорнілими від кіптяви димарями. А дім – це зовсім інше слово.

Пекло не було б пеклом, якби у ньому не жив, ховаючись від усіх під личиною ангела, князь п'їтьми. У казці, яку тобі розповіла в давні часи тьотя Ніна, він мав подобу змія з яблуком у зубах, а насправді був удавом, який тільки й чекав, коли мишка загається й попадеться на гачок його погляду...

Вони були студентами-медиками й завсідниками твого улюбленого данс-клубу, але завжди приходили в компанії й окуповували столик у глибині залу. Ти ніколи з ними близько не стикалась, але для біди багато не треба: якось ти пробивалась у клуб і ніяк не могла пробитися – у день студента клуб завжди переповнений, добре, що син директора клубу вчився з тобою в одному класі й тебе пускали сюди з дванадцяти років навіть у час пік, але до каси треба було ще дістатися – і раптом хтось своїми могутніми плечима розсунув назовп:

– Фіт віа ві*, – загадково мовив він і показав рукою на вільний прохід, – не тобі, звісно, а своїм друзям, але ти встигла заглянути йому в очі, і твоє серце шарпнулося так, неначе потрапило в мишоловку.

*Дорога прокладається силою. (лат.)

Схожий на бога, сильний, світловолосий, блакитноокий, **СТАРШИЙ** від тебе на багато років, він був найвродливішим чоловіком на Землі.

Та що там Земля – у всій галактиці. Ти зазирнула йому в очі й потонула.

З того часу він постійно приходив до тебе у сні, а наяву дозволяв собі тебе не помічати.

Ти готова була знищити кожну дівчину, з якою він танцював, ти не зводила з нього очей, намагалась опинитись у натовпі якомога ближче до нього, гризла нігті, коли Він не з'являвся, і сміялась, як дурна, коли він був не в гуморі й приходив просто, щоб напиться.

Ти жити без нього не могла і вмирала, коли його бачила. Чорними стали дні, безсонними ночі, вічністю – кожна хвилина без нього, а коли він з'являвся у клубі – вічність спресовувалась у мить.

Ти не хотіла знати його ім'я – а навіщо? Раптом його звать Іваном, Васею чи Стьопою, що тоді робити? Ні, його ім'я мало бути особливим і неповторним – і крапка.

...Того дня він прийшов з другом – сіреньким типчиком без жодного натяку на оригінальність. Ти зловила мить, коли він залишився сам, і відважно сіла за його столик. Минуло два роки, і ти більше не могла мовчати.

Два роки зітхань, чекання, виглядання, ходіння навколо нього колами й плачу в подушку. Два роки німого обожнювання.

– Добрий вечір.

Уперше в житті ти хотіла вимкнути музику. А ще хотіла, щоб він не дав тобі договорити, обняв тебе і сказав, що давно мріяв до тебе підійти, але не смів.

Мама попереджала, що мріяти шкідливо для здоров'я, але хто б то слухав маму у шістнадцять років!

Ти весь вечір малювалась і змивала макіяж, і переміряла гардероб, і готувала довгу промову, і скорочувала цю промову до трьох сакраментальних слів, а світ крутився довкола тебе, де-не-де зблискуючи зірками...

Він відповів матом. Видно, був не в гуморі. Перед ним стояла пляшка горілки, і він втупився у неї посоловілими очима.

Ніколи не сідайте відважно за чужий столик, якщо за ним сидить не ваш бог...

Але ти сказала собі: шлях справжнього кохання завжди тернистий, і провадила далі, тремтячи мов осінній листок:

– Я б хотіла з вами зустрітися. Ви... ви мені дуже подобаєтесь.

Його відповідь мало чим відрізнялася від попередньої.

Буває. Він просто забагато випив. Але ти кохати-меш його і таким, бо твоє кохання велике і безкрає, і... і жертвне, як серце солов'я, котрий співає у терні.

Тільки тебе чомусь усе сильніше морозило.

– З тебе штраф, – прозвучало над головою. Ти машинально звела очі. Його друг стояв поруч і тримав у руці... шоколадку. – Прошу вибачити мого друга, в нього зараз черговий напад пошуку істини.

Яке він мав право втручатись у вашу розмову?

– Коли ми зможемо з вами зустрітись, але щоб наодинці?

Ти виразно подивилася на нахабу, котрий стовбичив поруч, заважаючи вашій розмові, а коли знову перевела погляд на коханого, той... той уже спав, звисивши голову на груди і похрюпуючи, а з кутка його рота текла слина.

Нічого, ти сильна, і твоє кохання сильне, воно все... все стерпить...

– Не плач, не треба плакати. Візьми.

Винувато посміхаючись, його друг простягнув тобі шоколадку.

Так тебе ще ніхто не принижував.

– Забери її! – крикнула ти так голосно, що на вас почали оглядатися. Твоє кохання намагається вижити, а він... він... – Ти не маєш права! Хто ти такий, щоб... щоб... – тобі не вистачало слів. – Я цього тобі ніколи не забуду! Ми ще зустрінемось і я...я розмажу тебе по стіні!

Спалахи мертво-білого світла, від якого люди стають схожими на роботів, не дозволяли прочитати відповідь на його обличчі. А може, то сльози винні?

Ти вибігла з клубу і дременула світ за очі.

Додому ти прийшла над ранок. Тобі здавалося, що мама цього не помітить, бо завжди спить, коли ти повертаєшся з дискотеки, але вона раптом вибігла назустріч і кинулася обмацувати тебе з усіх боків:

– З тобою все гаразд? Чому так пізно? Що сталося? Ти плакала? Маріє, не лякай мене...

Ти навіть уявити собі не могла, що твоя мама може так за тебе хвилюватися. Ти збиралася спокійно пояснити їй, що ти доросла людина і маєш право ходити всюди, де тобі заманеться, але натомість розревілася, як та мала дитина з дитячої лічилки, яка впустила в річку свій м'ячик; мама запитувала, що сталося, тюрмосила тебе, гладила, обіймала і притуляла до себе, лякаючись усе сильніше й сильніше, а ти стояла на березі річки і дивилась, як відпливає від тебе твій м'ячик, твоє дитинство, і тобі було так гірко від того, що ти більше ніколи не візьмеш цей м'ячик в долоні і не притулишся до нього щокою, що ти знову і знову починала ревіти.

Як добре ти тепер розуміла, чому жодні запевнення, буцімто мама купить новий м'яч, не могли втішити Таню з дитячої лічилки! Бо Таня перестала бути дитиною.

Мама дала тобі чаю з медом, закутала тебе в ковдру, заколискуючий спокій кухні ніби повернув тебе у давні часи...

Ковтаючи слова, ти почала розповідати про те, про що так багато передумала, чим жила останні роки, чим марила; мама не перебивала тебе, але ти все одно поспішала, бо тобі так багато треба було встигнути їй розповісти... та коли ти підійшла до найголовнішого, найгіршого, найстрашнішого, навіть не підійшла, а тільки спробувала підійти, мама так голосно поставила горня на стіл, що прокинувся Сашко. Він вийшов із кімнати, потираючи сонні очі: – «Що сталося?» Мама відправила його у ліжку: «Йди, золота моя дитино, йди спати...»

А потім сама до себе: «Я напевно поїду звідси, я більше так не витримаю... Мене давно вже кличуть до Італії, там і місце для мене тримають, без роботи не залишуся. Ви вже великі, набагато менших дітей залишають...»

Ти мовчала. Може, якби ти заперечила, мама б не поїхала, вона ніби чекала твоєї реакції.

Вона чекала до останку, навіть коли була відкрита віза, зібрані речі, призначена година й місце збору... а ти мовчала. Вона чекала й тоді, коли ви поїхали разом із нею на вокзал, і обнімаючи тебе, чекала, і сідаючи в бус... чекала, що ти скажеш «ні», що попросиш: «не треба, мам, не кидай мене, що ж я буду без тебе робити?», і якщо б ти тільки відкрила рот, вона одразу б відмовилася від поїздки, вона махнула б рукою на витрачені гроші й залишилася б із вами... і все могло піти по-іншому.

Бус від'їхав, а ти довго ще стояла на площадці, тобі здавалося, що це сон, що це неправда, що мама ось-ось зупинить бус і вибіжить звідти, і скаже, що вірить тобі, бо як можна не вірити своїй дитині... ти шепотіла: «мам, не кидай мене, що ж я буду без тебе робити?», але водночас ледве стримувалася, щоб не стрибати і не плескати в долоні.

Відтепер ти вільна, – геть обітници! – ти робитимеш усе, що забажаєш, гулятимеш усюди, де тобі заманеться, ніхто відтепер не зможе тобі наказувати.

...Десь через місяць пекло нагадало тобі, що ти живеш не в Раю і що тут не прийнято стрибати й плескати в долоні.

Ти поверталася зі школи до будинку своєї нової подружки – колишньої відмінниці з першої партії, до якої ти переселилась одразу після від'їзду мами, – і шлях твій, як завжди, проходив через Цитадель – старовинну, збудовану австріяками на горі оборонну споруду з чотирма бастіонами й великою казармою в центрі, яка тепер зовсім не казарма, та й бастіони не бастіони, але ж можна собі уявити, яким усе тут було раніше, і написати про це твір.

І ти уявляла, і замість того, щоб культурно обходити гору, простувала навпрошки, добре, що в дротяній огорожі був отвір. У листопаді швидко темніло, але ти на це не зважала: будинок подружки був майже поряд, рукою подати.

Цього дня ти дісталася до нього аж під ранок.

У квартирі, де ти тепер мешкала, вся сім'я була на ногах: тато обдзвонював лікарні й морги, бабуся пила валер'янку, колишня відмінниця пиляла нігті й доводила всім, що Марина – так вона тебе називала – доросла «жінщина», і якщо вона вирішила провести ніч поза домом, то це «її бізнес», і нема чого «капати їй на мозги».

Був тут і Сашко, з яким зв'язалися насамперед, коли зрозуміли, що школа вже давно замкнена, а тебе нема.

Коли ти нарешті прийшла, твоя нова подружка одразу взяла тебе за руку й завела до своєї кімнати: «Кіна не буде, народ, розбігайтесь». Посадовила на свій диван: «Калісь, Маринка, хто він і скільки він тобі забашляв, ну не жмиь, ми ж з тобою друзьзя з першого класу...»

Ти монотонно заговорила:

– Я побігла... а потім перелізла через стіну... знаєш, як спускатися від Цитаделі, там на розі є монастир Святого Лазаря... я просиділа там дві години... а потім... не знаю, я не могла знайти до вас дорогу... поки не почали їздити трамваї... було темно, ми бачились тільки мить, але я його впізнала, і він... здається, він теж мене впізнав.

– Ти що мені тут втираєш про монастирі і святих? Я тебе про що питаю?

З-за дверей несміливо прозвучало:

– Може, їсти будете? – і подруга потягнула тебе на кухню.

– Уболтали. Перекусимо і ти мені все розкажеш, але з подробницями.

Ти кивнула, вирвалася з її рук і побігла в туалет. Через хвилину ти зрозуміла, що блювати не маєш чим, і, похитуючись, вийшла. До тебе підбіг Саша і зашепотів:

– Ходімо звідси, Маш, це недобрі люди, вони стільки всякого про тебе говорили, поки тебе не було. А я... я так боявся, що з тобою щось сталося... Добре, що ти жива. Що я сказав би татові, якби з тобою щось сталося? Я ж чоловік, я мушу тебе охороняти. Мама вчора дзвонила, казала, що доїхала добре, що має роботу, хотіла з тобою поговорити... Знаєш, Маш, – він узяв

твої холодні руки у свої: виріс, змужнів за ті кілька років, коли ти не звертала на нього уваги, – ми разом упораємося з усім, ми – сила, я тобі все допомагатиму робити, серйозно... пам'ятаєш, як ти носила мені пісочок у відеречку? Я нічого не забув. Нас... нас тільки двоє залишилося...

Бабця твоєї подружки вийшла кликати їсти, але побачивши вас, відвернулася, витираючи очі. Її онука не мала брата, який міг би охоронити її від біди.

Ти пішла збирати речі.

– Марино, ти куди? А, це ти її намовив, брательнік? Вали звідси, вона лишається зі мною...

– Хто тобі таке сказав?..

Ти запхала у сумку свою теку з творами, замкнула сумку, випросталась і... одним рухом перекинула письмовий стіл, на якому валялися розкидані абияк книжки і зошити твоєї подружки. На підлозі вони утворили одну велику купу.

Усі замовкли.

– Так краще, – сказала ти і перекинула сумку через плече.

Це був твій останній відкритий протест.

Ти сказала собі: досить, я нічого не досягла, виступаючи одна проти всіх. Ти вирішила, що треба до пори до часу сховатися і зброю сховати, бажано у скриню під великий замок; ти подумала, що краще бути живою мишею, яка тихо-мирно снує вздовж плінтусів, аніж мертвою кицькою, бо від миші ніхто не сподівається пастки, а дику кішку, навіть мертву, безпечніше роздерти на шматки; ти постановила не битися даремно головою об лід, а залягти на дно в очікуванні відлиги... мабуть, ти справді подорослішала, хоча серед буденних клопотів, інколи, забувшись, ти згадувала себе справжню і стискала кулаки. З плином часу люди можуть одягати на себе все нові й нові капустяні листки, але їхня серцевина залишатиметься незмінною.

Через шість років, коли видалася нагода втекти, ти не задумуючись вхопилася за неї. Але так і не втекла.

Через шість років

ПОНЕДІЛОК, 23 червня, 2000 року

Погода втратила залишки сумління: звідкілясь узяла велетенську духовку, засунула всередину місто з усіма тельбухами і причинила дверцята.

Хотіли тепла – масте! – тішила людей погода. – Що хочете з ним робіть: консервуйте, складайте у льох, сушіть, соліть, маринуйте, бо взимку такого добра не діждетесь. Поспішайте запастися на зиму, – радила погода.

Марія перевернулася на один бік, потім на другий, лягла прямо, нарешті сіла й подивилась угору. Усього два тижні й два дні живе вона у цьому будинку – а світ, що не мінявся цілих десять років, почав стрімко змінюватися до невпізнаності. І одна сіра мишка згадала, що, крім плінтусів, на світі існує ще небо, і тепер дивилася на нього й не могла надивитись.

Крізь ґрати проглядав соковитий місяць, довкола нього збиралися чорні зловісні хмари, десь далеко гавкав пес, шелестів шувар, промайнули тінями кажани...

Дурниці! Від такого драматичного опису в усіх нормальних людей розболиться живіт. Якщо вона збирається написати трилер, то принаймні початися він повинен тихо і мирно... наприклад, весіллям.

Їй стало смішно.

Небо у відповідь підморгнуло їй зірками, немов своїй давній добрій знайомій, воно знало її ще дикою кішкою, яка гуляла під його склепінням однієї їй відомими шляхами, і сліпим кошеням пам'ятало воно її, тому мало право сказати їй: не бреші!

Насправді місяць був тоненьким, мов серпик, оточували його яскраві, фантастично красиві зірки, і під

цими зірками хотілося вигадувати не трилери, а казки, та щоб у цих казках було все, що має бути: лицарі й лиходії, дракони і печери, принцеси і замки, золоті ключики і двері, за якими сховане «щастя для всіх і кожного», але в голову вперто лізла суцільна полова, і розшукати в ній зерно було нереально.

Все. Треба спати.

Марія лягла і... рвучко сіла. Їй здалося, що на неї хтось дивиться з темряви.

Дивно. Вона так давно мріяла нічого не робити, а тільки лежати, розкинувши руки, і дивитись у небо, а тепер її мрія здійснилася, та щось не хочеться їй стрибати і плескати в долоні.

«Вбережи нас, Боже, від здійснення наших мрій...»

...Учора стався перелом: вона нарешті спромоглася приготувати каву. Вперше за весь тиждень.

Чоловік увійшов до кухні й здивовано підняв брови:
– Я чую запах кави?

Не дивно: увесь тиждень каву робив він. І решта теж, від застеляння ліжка до прання.

А вона цілими днями тинялася по хаті – вмикала й вимикала телевізор, незрозуміло для чого переклада-ла речі у серванті, проводила пальцем по меблях, дивуючись, як багато на них пилюки, і безперестанку гадала, коли ж увірветься терпець її чоловіка і яку тоді кару він для неї приготує.

Відтоді, як він запросив її на власноруч приготова-ну вечерю, відтоді, як вона зрозуміла, що їй НЕ ОБОВ'ЯЗКОВО постійно поратися по господарству, відтоді не могла примусити себе взятися до роботи. Переконувала себе, що повинна, що це входить у її обов'язки, та не могла.

А її чоловік залишався спокійним, мов удав, ніби у їхньому домі все йшло, як завжди, ніби йому зовсім не хотілося штурхнути її кулаком так, щоб аж стіна загула.

Вона постійно приглядалася до нього, сподіваю-чись, що робить це не дуже помітно, виходила зустрічати його увечері і вставала проводити зранку, вона раптом почала згадувати своє напівзабуте життя у раю і лякалася, що все повториться спочатку.

Знати б, про що він думає...

Увесь минулий тиждень Влад думав про те, що його жінка щось підозрює. Проводжає його переляканими очима й зустрічає, пильно вдивляючись у кожен його порух, чекаючи... чого?

Щоб не бачити цих очей, він знову і знову цілував її... Хотів би, дуже хотів би мати можливість сказати їй: «Я ніколи тебе не скривджу», але, але, але... Пір'ї-ну підняти важче, аніж скривдити жінку.

Скільки їх було, скривджених ним жінок?

Марія знову і знову поверталася до вчорашнього дня.

Ранок. Повільно сповзши з ліжка (яка зарядка, ви що?), кутаючись у простирadlo – їй навіть ліньки було перевдягатися, а може, вона просто зненавиділа свій спортивний костюм, а купити щось інше ще не наважувалася, бо не можна за тиждень розсунути горизонти до безмежності, ті горизонти, які довго були звужені у чорний тунель, – так от, вийшовши у коридор і зрозумівши, що ванна зайнята, вона повільно посунула далі, зайшла знехотя в кухню, і, потираючи очі та щохвили позіхаючи, засипала в кавоварку каву.

Ну от. А вона боялася, що цього вже ніколи не стане.

Минув усього лише тиждень – і її руки затужили за роботою, її рукам не сподобалося неробство, вони прагнули творити, прагнули довести свою незайвість; якщо подумати, то її руки могли гори перевернути... якщо ніхто не стояв над ними з батоном.

Вона засміялася. Не робіть нічого із власної волі, раптом вам це сподобається!

Зайшов чоловік:

– Я чую запах кави?

Вона взялася руками в боки:

– Ти все робиш неправильно, Бармак, ти це знаєш?

Його губи були пекучі й солоні. Взяв за звичку цілувати її, коли йшов і коли повертався, і просто так, коли вони сиділи увечері у вітальні або йшли до кав'ярні, за розмовою і за переглядом фільму... неначе щохвили мусив переконуватися, що вона біля нього.

Так було вчора, у неділю, а сьогодні... Ні, вона ще трохи побуде у вчорашньому дні, ще трішки, ще трішечки...

Перелом стався учора. Влад відкрив двері спальні – за давньою доброю звичкою без стуку, бо тільки ідіоти стукають у двері власної спальні і...

– Я йду... на це, як його... на пиво.

Він застряг на порозі, і так само застрягли всі його думки. Навіть ота сакраментальна, про пиво.

Потер око. Поліз до кишені за цигарками. Закашлявся.

Його жінка повернулася до Зоряниної дочки і мовила:

– Йому не сподобалося.

На що Зорянина дочка розпливлася від вуха до вуха.

– А по-моєму сподобалося.

Вона тримала в руках десь із п'ять помад. Гори косметики вкривали трюмо. У спальні кружляв запах... тополі.

Перед дзеркалом сиділа... Влад поквапливо виїшов, на ходу вибиваючи цигарку з пачки. Підведені зеленим чорні очі, темно-вишневі губи, звільнене від пут волосся...

Та що ж це коїться у його домі... дігітус квінтус манус*?! Куди домовики дивляться, повиздыхали, чи що?!

Дійшовши до тераси, зрозумів, що усміхається сам до себе.

– Може, підемо на пиво? – надійшов Олександр. Взяв за моду навідуватися до них майже щодня.

– Запросто, – весело відказав Влад. – За чий рахунок?

– За твій.

– Олег правильно каже: мене завжди використовують усі, кому не лінь.

– Тоді за Олегів.

– Думаєш, він погодиться?

– А хто його буде питати?

Це було вчора, а сьогодні... а що сьогодні? Понеділок. Зрив програми. Вихід у відкритий космос.

Рано чи пізно це мало статися, хоча він і так протримався цілих два тижні і два дні, особистий рекорд спортсмена Бармака, вражаюче досягнення, нудьга могла зі страху кинутися навтьоки. Не кинулась.

...Влад подзвонив шефові й вимкнув мобільник, не дослухавши відповіді. Не треба було його жінці заводити розмову про село, зовсім непотрібною була ця розмова, все йшло так добре.

Кожному потрібно якось розслаблятися у цьому житті, де так мало любові. Кожен має своє хобі, свої пристрасті і звички.

Його спосіб не є найгіршим, але чомусь опісля завжди залишається гіркий присмак на язичі.

Він надіявся тільки, що вона не дуже страждатиме.

Ілона вирішила прийняти ванну. Липень як-не-як. Вибухова спека.

Від цієї думки мороз пішов поза шкірою, і, щоб зігрітись, вона швидко збігла білими сходами на перший поверх.

Цьому будинку, на її думку, не вистачало яскравості. Прикинувши, в яких кольорах вона б оформила тутешні стіни, Ілона постукала пальчиком до дверей ванни.

– Вилазь, Котя, твоя мишка скучила за тобою...

– А я й не замикав дверей, – долинуло з того боку.

Ілона усміхнулась і ходою манекенниці увійшла до ванної кімнати.

Знову морозна хвиля пройшлася по хребті, і знову паскудне відчуття дряпнуло її загостреним уламком гле-

чика, але у ванні сидів її Котя, розрівнюючи руками пухнасту, саме таку, як вона любить, піну і вказуючи на місце поруч із собою, і вона випустила хрестик із рук.

Те, що він задумав, дедалі більше приваблювало, причаровувало, прив'язувало її до нього, і навіть страх присмтно лоскотав нерви.

Вона почала розуміти свою маму, яка все життя шукала в чоловіках саме таку родзинку.

– Коли ми підемо в підвал? – зашепотіла вона йому на вухо, обвиваючи руками шию. Знала, що цей жест йому дуже подобається. Відчувала, що з них вийшла б неперевершена пара...

– Ти кудись поспішаєш?

– Ні, але в мене руки сверблять від нетерплячки. Я ніколи раніше ТАКОГО не відчувала. Це ж недобре – те, що ми робимо?

– Ти ще маленька. Добре і погано – це казки для дітей, а я вже, як ти помітила, дорослий. Думаю, година її не врятує, як скажеш?

– Ти тут режисер...

Марія прокинулась і хвилину лежала, втамовуючи биття свого серця.

Уві сні було багато перевертнів, вони водили танок довкруг вогню, а вогонь розгорявся все дужче і дужче, аж поки не проковтнув місяць і зірки.

«Це всього-на-всього сон», – сказала вона собі, не розплющуючи очей. Приємно було лежати у своєму ліжку й думати про вчорашній день... ні, вже позачорашній. Невже минула ціла доба?

Марія набрала у груди повітря і розплющила очі.

Віконце було загратоване вигнутими, закрученими на кінцях металевими прутами – мабуть, для захисту від злодіїв. Крізь пруту проникало багато світла – аж забагато, як на підвальне приміщення. Власне, не підвальне, а напівпідвальне, – у таких приміщеннях колись полюбили влаштовувати майстерні й підпільні друкарні.

Ілона торкнулась губами його губ і пірнула під воду. Все йшло, як по маслу. Маруська навіть не встигла зрозуміти, що сталося.

Випірнувши, Ілона обтерла руками волосся і всім тілом притулилася до свого Коті.

– Що з тобою, Лялю?

– Зігрій мене.

Надворі липень, а вона чомусь постійно мерзне.

На стінах підвалу – шпалери, стилізовані під обвиту плющем цеглу. Досить реалістична ілюзія – поки не торкнешся її рукою. А якщо дивитися на ці шпалери другу добу поспіль, починаєш тихо ненавидіти цеглу, гарно обвиту плющем.

Двері кількох комірчин ховаються під цією несправжньою кладкою так старанно, ніби зберігають за собою небачені скарби, тільки круглі ручки видають їх місцерозташування.

Перевірити, що ховається за тими дверима, нема змоги. Та й нема бажання.

«Що робити, коли нема роботи?..» – крутилося в голові, а вона ніяк не могла згадати, звідки взялися ці слова.

«Зарядку, треба робити зарядку. А ще треба чистити зранку зуби. І вмиватись. І...»

...Це сталося у понеділок зранку. Вони обоє сиділи у кухні: чоловік докінчував сніданок, вона – миття посуду.

– Я б хотіла поїхати до твоїх батьків. Що ти на це?

– Поїдемо, аякже... при нагоді.

– Я б хотіла, щоб вони мене познайомили з тією жінкою... пам'ятаєш, вона приходила до нас на весілля. Здається, ваша сусідка із села? Мені б дуже хотілося з нею поговорити.

Її чоловік одразу змінився на виду.

– Колишня сусідка. Батьки давно переїхали у райцентр. А... навіщо тобі?

– Розумієш, вона сказала тоді щось дивне, а я не можу згадати що. Це застрягло у мене в голові й не дає спокою...

Він мовчки вийшов із кухні, не допивши кави. Не попрощавшись. Просто вийшов, немов із порожньої аудиторії.

Вона взяла губку для миття посуду і... жбурнула її у раковину: так далі не могло тривати. Вибігши з кухні,

швидко спустилася сходами вниз і... нашттовхнулась на свого ворога в передпокої... і глянула йому в очі – ХОДИ СЮДИ – й одразу помітила, як знайомо змінився його погляд, як проглянув крізь його зіниці удав.

Вона одразу провалилась у ніч хижаків і їхнього вірного слуги вітру і позадкувала – одна сходинка, друга, третя, – а він, немов прикутий до неї ланцюгом, посунув слідом. Ось вони заходять у підвал, ось напівтемрява огортає їх, – майже як тоді, у листопаді, в якому швидко темніє, – але цього разу вона не біжить, їй осточортіло втікати, треба нарешті з'ясувати, чи хоче вона того самого, чого хоче він... Цього разу вона дозволяє йому наблизитись і прошепотіти їй на вухо: «Я дурію без тебе», але коли він спробував, коли тільки спробував її поцілувати...

Сміялася вона, щоб не збрехати, хвилин із десять. Так вона сміялась останнього разу в далекому дитинстві.

Вона НОРМАЛЬНА і їй подобаються НОРМАЛЬНІ чоловіки. Треба ж було стільки часу зволікати, щоб дізнатися про себе таку просту істину!

Інколи ключ до свободи варто пошукати в собі. А це особливо важко зробити, якщо сам себе переконали, що ніякого ключа в очі не бачив.

...Марія озирнулась і пирснула від сміху.

Світ звужився до розмірів мишоловки, дверцята якої давно і надійно замкнулись; ось-ось надійде її ворог, щоб поглянути, як там поживає одна недолуга сіра мишка, – або не надійде, що є гіршим із варіантів, – а вона верзе щось про свободу... дуріє, мабуть...

– Ну що, ходімо побавимось у більярд? – мовив Котя, взуваючи капці й одягаючи махровий халат. Як він міг так просто про це говорити?

– А подати дівчині рушник? – грайливо простягнула Ілона руку з ванни.

Він одразу змінився на лиці.

– Ти знаєш, що я цього не люблю. Що-що, а рушник дівчина може собі взяти сама.

Підперезався і вийшов у коридор.

– Ти йдеш, чи ні?

– Так завжди!

Але вона вилізла, витерлась і одягнулася. Іншому вона б цього не пробачила, а йому... Вляпалася по вуха. А цікаво, мам, ти когось любила зі своїх чоловіків по-справжньому, чи ні?

Трохи подумавши, Ілона вирішила натягнути поверх суєтки светер. Чи так у всіх хатах зимно, чи тільки у цій?

У центрі підвалу стояв більярдний стіл; зелене сукно подекуди протерлося і мало на собі пропалені цигарками мітки. Кий, там, де його найчастіше брали до рук, потемнів і втратив глянец, кулі тулилися одна до одної неправильною купкою, і хотілося схопити цей кий і розтрити цю купку на окремі атоми, і загнати ці атоми в лунки на віки вічні.

«Піти у ванну? Чи спочатку поїсти? А може, поспати?»

Від такої широти вибору замакітрилось у голові.

«Від харчів товстішають, а надмірне спання вкорочує життя».

Марія подумала й вирішила прийняти ванну.

«Тверезе рішення,» – похвалила вона себе і встала.

А сонце пхалося крізь ґрати, неначе йому було мало половини земної кулі, неначе воно поставило собі за мету освітити всі темні закутки планети і йшло на них в атаку з ранку до ночі.

За мільярди років це сонце знахабніло настільки, що лізло навіть туди, куди його не просили.

...Вони прийшли, коли сонячні рейки стали коротшими, повітря – гарячішим, а її мрії про ванну – майже нестерпними.

Мрії про їжу й ліжко бовваніли поки що на задньому плані.

Вони прийшли вчасно.

– Як ти тут? – спитав він, беручи кий і торкаючись ним її підборіддя. – Які будуть побажання, зауваження, говори, я уважно слухаю.

Мав на собі махровий халат і капці на босу ногу. Значно повеселішав із того часу, як вона його бачила востаннє. Від учора.

Як мало треба людині для щастя.

– А може, ти хочеш вибачитися? Вчора ти поводи-лася не найкращим чином. Наді мною не можна сміятися.

Кий почекав хвилю, а тоді з розгону вдарив по кулях – білі розлетілися, червона гойднулася, але лишилася на місці.

Дівча аж підскочило. Сукенка на бретельках, светер і шкіряне сабо. Трималося на відстані, але очі захоплено стежили за всім, щоб бува чого не пропустити.

Тому, напевно, він її не чіпав. Людям подобається, коли ними захоплюються. І не подобається, коли над ними сміються. Ось і маємо результат.

– Лялю, не стій стовпом. Винеси відро і принеси їсти.

– Мені здається, Котя, що їй потрібна ванна.

Дали один одному прізвиська і не відступали від них. Правильно. У таких справах краще замаскувати-ся. Навіть від себе самих.

– Тобі потрібна ванна? Мовчить. Отже, не потрібна. Лялю, я кому сказав?!

Дівча схопило відро і побігло нагору. Так не хотілося нічого пропускати, а доводиться.

Він присів перед нею навпочіпки. Його голос був тихий, заколисуючий.

– Невже ти мене зовсім не ревнуєш? А я так бісився, коли бачив вас разом. Ну чому ти мовчиш? Ображаєшся? Як довго, по-твоєму, я мав терпіти твоє ставлення до мене? Ти подумала, що я теж маю право ображатися?

Сонце тупцювало навшпиньках під самим вікном. Полудень. Підвальні стіни оббиті теплоізоляційним матеріалом, тому трохи зберігають прохолоду. Але не в липневий полудень.

На сходах затупотіли кроки.

Він одразу випростався і заходився грати в більярд. Мовчки. Удар ішов за ударом, паузи коротшали, темп наростав, уже не мали значення якісь там правила гри, – як часто вони псують людям життя, оті вигадані кимось правила, як приємно порушувати їх, коли ти кий, і наскільки меншою стає приємність, коли ти раптом опиняєшся на місці куль і правила починають порушувати щодо тебе, – кулі перелякано розбігалися, сліпо натикались одна на одну, безцільно рикошетили, ховались у лунках і... настала мить, коли стіл спорожнів.

Її ворог уперся долонями в зелене сукно, постояв хвилини з три, знову взяв кий, і повернувся до неї.

Не варто було його нервувати.

...Вони залишили підвал, коли сонячні струни видовжилися, повітря охолело до стерпних температур, мрія про ванну відійшла на другий план.

Марія взяла пляшку з мінеральною водою і зробила ковток. Тепла.

«Що ж...» Вона перевернула пляшку над головою і вилила всю воду на себе. «Як ті люди живуть у республіці Чад?...» – сплило в пам'яті, але вона ніяк не могла пригадати, звідки ці слова.

Біда підповзла ближче, старанно оминаючи плями світла на підлозі. Ще зовсім недовго чекати. Навіть могутні фортеці падали від облоги, а що порівняно з ними людина?

Влад потягнувся всім тілом так, що хруснули суглоби, подивився з-під руки на сонце – вже вечір, цілий день за спиною, перший день, який він прожив небезцільно, хоча й не розумів своєї цілі, але якщо чогось не розумієш, то це не означає, що його нема, – усміхнувся власним мудруванням, постояв і... зітхнув: «Знаєш, хто ти? Ти **НЕНОРМАЛЬНИЙ**».

Підлогу підвалу застеляв зелений із сірою мжичкою ковролін. Приємний, нічого не скажеш, хоча справжні килими, панове євроремонтники, – традиційні, натуральні, з ворсом – набагато приємніші, а головне – м'якші від нього.

Але від добра добра не шукають.

Марія змусила себе сісти.

Сонце тягнулося до більярдних куль і ніяк не могло дотягнутися. Учора їх акуратно поскладали трикутником на місце, і ніщо не нагадувало про вчорашній розгром.

Спина затерпла, думки розповзалися, мов гнила капуста... а союзник блукав світами Божими, геть забувши про неї.

Марія скося глянула на миску з учорашнім супом і відсунула її ногою так далеко, щоб уже не можна було дістати.

Учорашній суп тому так і називається, що його треба було їсти вчора, а не сьогодні. Сьогодні скислий суп може з'їсти хіба що дуже голодна людина, а вона... зовсім вона не голодна, просто не має чим зайнятися.

Ну не звикла вона їсти суп без ложки!

Доведеться звикати. Чує її серце, що дівчаткові сподобалася ця гра, і сьогодні їй знову підсунуть чергову порцію супу без ложки.

Марія пройшлася вперед-назад.

Вона переоцінила свої сили і недооцінила силу почуттів п'ятнадцятирічної панни. Ілона, яка весь тиждень тихо жила собі особняком на другому поверсі, нагодилася саме вчасно й побачила, як господиня сміється з її коханця, – виявляється, вони вже тиждень жили разом, просто тут, у неї над головою, а вона нічого про це не знала, – і запалала «праведним» гнівом.

Не смійтеся відважно в лице ворогу, якщо перед тим не перевірили, чи не причаїлось у вас за спиною дурне мале мишеня.

Воно ще прозріє, біда в тому, що прозрівши, воно може накоїти ще більших дурниць.

...Від ходіння туди-сюди замакітрилося в голові, а світла в кінці тунелю все не було.

Цікаво, що вони брешуть тим, хто запитує про неї? Кудись поїхала, коли буде – не сказала...

Марія прислухалась.

У цьому підвалі було дуже тихо. Звукоізоляція вина чи ще щось, але здавалося, ніби підвал міститься у чорній дірі поза часом і простором. В епіцентрі смерчу.

Вони прийшли вчасно. Ще хвилина самотності – і вона кинулася б їм до ніг. «Випустіть мене звідси...»

А може, й ні. Ніколи точно не знаєш, де пролягає твоя остання межа.

Глона спохмурніла.

Маруська сиділа, підібгавши ноги, заплющивши очі, притулившись спиною до стіни, а згори, з вікна, яке висіло просто над її головою, падав стовп світла і вкривав її собою з голови до ніг. Спокійна, як двері, а після вчорашнього мала б шизіти, падати їм до ніг і благати: випустіть мене звідси...

– Чому ти нічого не їсиш? – Котя присів на край столу, постукуючи києм по мисці з супом. – Я не хочу, щоб ти захворіла. Ти повинна їсти.

Він теж поводився не так, як мав би. Либився до неї, як ідіот... а кий заворожував, притягував зір, хотілося знову відчутти в руках його силу і міць.

– Ти сподіваєшся, що він прийде і врятує тебе, так? Ми теж сподіваємося, але він усе не йде і не йде. Лялю, ти весь час забуваєш про свої обов'язки...

«А ти міг би не бути таким щасливим, коли дивишся на неї...»

– Вже біжу!

Вона побігла нагору, знову залишивши їх сам на сам, і думка, від якої мороз ішов по шкірі, переслідувала по п'ятах.

«Він якийсь ненормальний».

Влад усміхнувся і сів зручніше.

Радість розпирала його – непояснима, ірраціональна, **НЕНОРМАЛЬНА** радість, розумів, що так не можна, але нічого не міг з собою вдіяти.

«Боже, як добре...»

Була б його воля, зупинив би час і залишився б тут назавжди, але десь у закапелках свідомості вже визрівала думка, що скоро все скінчиться, і він знову перетвориться на звичайну, трохи нудну, хоча загалом непогану людину. Поки що гнав цю думку подалі.

Може, є десь ліки від його хвороби, але номера тієї аптеки нема в жодному довіднику.

Сьогодні був невдалий день.

Ілона зрозуміла це, побачивши, як до їхнього дому наближається орангутан-альбінос. Від одного його вигляду Ілону пересмикнуло.

– Котя!

– Бачу! Не бійся: у підвалі подвійні двері, ніхто нічого не почує. Та не трясись ти.

– Зимно.

– Я вийду через терасу. Постарайся його не розіслити.

...– Що робить Зорянина дочка у домі мого друга?

– Володимир Григорович мені дозволив. Запитайте у нього...

– Де він?

– А я звідки знаю.

– На роботі його нема, мобілка не відповідає...

– Поїхав звідси у понеділок увечері, куди – не сказав.

– А де його жінка?

– Я їм що, нянька?

Альбінос обійшов усі кімнати, але знайшов один великий пшик. Так йому й треба!

Зимно було тут, так зимно, що ноги відмовлялися йти.

Зі стелі підвалу звисала люстра у формі зрізаного конуса. Коли нагорі хтось гучно ходив, вона тихо гойдалася, немов протестувала. Коли її вмикали, вона матово освітлювала більярдний стіл і невеличке коло навкруг нього, дозволяючи всім, хто поза колом, насолоджуватися темрявою.

Але її рідко вмикали.

...Перша вечірня зірка великою краплею срібла повисла на фіолетовому оксамиті неба.

Вона припала до ґрат обличчям, і світло далекої зірки відбилосся у її зиницях...

«Правильно. Трохи романтики навіть трилеру не зашкодить. А насправді ніяких ґрат нема. Ти сидиш на терасі, попиваєш вино і додумуєш закінчення до свого невдатного трилера».

Марія вчепилась у металеві пруті руками. Вперше за багато років у її ніч нарешті заглянули зірки, а вона не мала з ким поділитися своєю радістю.

Довкола одного з металевих прутів обвивався кінець ланцюга, скріплений невеличким, але міцненьким вися-

чим замком. Другий кінець за допомогою такої самої колодки кріпився до нашійника – шкіряного, добротного, з металевими заклепками. І ніби ланцюг не дуже дошкуляв, і нашійник охоплював шию достатньо вільно, а так хотілося кричати, що в голові макітрилось.

Марія вхопила ланцюг і рвонула його на себе. Потім ще раз і ще. Брязкіт і скрегіт металу заповнили підвал, а вона ніяк не могла зупинитись.

У першу ніч усе виглядало інакшим: здавалося, ось-ось надійде її союзник і врятує її, а зараз...

Третя ніч – це як третє бажання, треті півні, третя голова змія. Доки її не відрубаш, доки не загадаєш останнє бажання, доки не дочекаєшся тих найголосистіших півнів – не дізнаєшся, хто ти і навіщо ти є...

Двері рипнули, клацнув вмикач і – зірка згасла, засліплена штучним світлом. Не можуть співіснувати разом зірки й ліхтарі, вона помилялася. Кожен обирає собі світло до смаку.

Кий легко і радісно ліг у руку нічного відвідувача. Марія здмухнула пасмо волосся, яке впало на очі. Була привчена тримати очі відкритими, навіть якщо понад усе хочеться замружитись і відвернутися до стіни.

Щось схоже на повагу майнуло в очах навпроти.

Біда лизнула свою жертву в руку. Її радості не було меж.

– Ти знаєш, мені здається, що я одужую. Серйозно. Я став помічати інших людей, мені цікаво, що діється довкола, а раніше для мене важливо було тільки те, що діється в мені. Я спокійно сплю, вже третю ніч мені не сняться жахи, а вони снилися мені завжди, – навіть якщо їх не пам'ятав, я покидався з гірким присмаком у роті...

Уявляєш, минуло лише три доби, а що буде далі? І все тому, що ти не відвертаєшся від мене, не закриваєшся і не підсовуєш під двері меблі; невже ти думаєш, я не помічав, як ти на мене дивилася, ні, ти нічого не казала, але ти дивилася так, ніби я якийсь вовкулака, а не людина; ти здригалася, коли я підходив до тебе, ніби я збирався на тебе накинутись, а коли ти подавала мені на стіл їжу, мені здавалося, що це отрута; хоч би що я робив для тебе, хоч би як я старався, ти все одно мовчала і думала про своє. Ти ніколи-ніколи не питала мене, як я почуваюся, як минув день, які в мене плани на майбутнє, ти завжди чекала від мене найгіршого...

Знаєш, мені інколи хотілося роздерти тебе на шматки. Серйозно. Але хіба я хоч пальцем тебе колись зачепив? Пам'ятаєш, як ти плакала, а я хотів тебе втішити, але ти... я досі пам'ятаю твої слова... ти мусиш забрати їх назад, бо ти не мала права так зі мною говорити. Це ти в усьому винна. Якби ти не втекла тієї ночі, я б тобі пояснив, що я нікого не збирався кривдити, просто... просто так треба було. Ти була така... недосяжна, тому я мусив шукати когось іншого...

Ти знаєш, ти зовсім по-іншому тепер на мене дивишся, зовсім не так, як тоді. Але я ще не готовий тебе випустити, я боюся, що ти знову втечеш і в нас більше не буде можливості поговорити. Я ще дещо маю тобі сказати...

Він сидів на підлозі за два кроки від неї, привалившись боком до стіни, і сльози котились у нього по щоках.

Порошинки танцювали у снопах світла тільки їм відомий танок.

«Треба ж... – ні з того ні з сього подумала Марія. – Треба ж...»

Звільнений від тягаря, Влад почувався себе так, ніби стояв на найвищій вершині світу, а під ним розстелялися безкраї зелено-блакитні простори...

На краю цих просторів сірою мишкою шаруділа тривога, але він був занадто щасливий, щоб звертати на неї увагу.

Набрав у груди повітря і з насолодою почекав, поки легені відберуть з нього увесь кисень. На душі плюскотіла тепла погожа днина.

Він увімкнув мобільник і той одразу затьохкав, щоб помститися господарю за довгі дні вимушеного мовчання. Почалося.

– Ти де?

– Привіт, Олежику.

– Сьогодні у нас четвер, я видзвонюю тобі з понеділка, а ти говориш мені привіт?!!

– Ну гаразд. Радий тебе чути, Олежику, як ся маєш, що нового? Це годиться?

– Мені не подобається твій тон.

– А що з моїм тоном?

– У моєї малої з'являється такий тон, коли вона щось накоїла, а я про це ще нічого не знаю, і вона старається наперед мене улестити, мовляв, усе спокійно, таточку, я найчемніша дитина у світі. Правда, що ти поселив у себе Зорянину дочку?

– Правда, а що?

– Вона дуже схожа на свою маму...

– Я помітив це, дякую.

– А що твоя дружина каже? Вона́ вам не заважає?

– Ти про що?

– Владе, ми ніколи не втручалися в особисті справи один одного, але недавно один дебїл приставав до моєї малої, і знаєш що? Якби я його наздогнав, я б його прибив. Ти мене чуєш?

– ...Я тебе добре чую.

– Де ти був, коли тебе не було? Я вчора заходив.

– Може, тобі звіт скласти, у двох примірниках?

– Я зараз приїду. Якщо я тебе не застану... краще, щоб я тебе застав.

– Олежику, давай краще я до тебе... Ти вже вдома?

– Мої красуні поїхали на море. Чекаю.

«А може, спалити цей телефон і завести собі замість нього поштового голуба, екологічно чистий крилатий зв'язок, вліт і виліт безкоштовно. Чому мовчите, куме? Пальцем біля скроні крутите? Ну, крутіть, крутіть...»

Але тривога зашурхотіла гучніше, зводячи голос радості нанівець.

Ілона знову визирнула у вікно: білий «Опель» стояв під будинком уже досить довго, але водій чомусь не спішив відчиняти дверцята.

Ілона озирнулася. Смерть тихо шипіла, виповзаючи відразу з п'ятох відкритих на повну котушку пальників газової плити.

Дверцята духовки для кращого ефекту були опущені донизу, і ніщо не заважало смерті – невидимій і невгамовній – наповнювати собою закритий з усіх сторін простір.

Швидко сіла за стіл, не спускаючи очей із запальнички, яка лежала просто перед нею і чекала, коли ж нарешті викрешуть із неї довгожданий вогонь.

А ворог усе не йшов і не йшов...

Ілона знову й знову поверталась у п'ятницю шістнадцятого червня – дата, яку вона пам'ятатиме до кінця життя, тим більше, що до цього кінця не так уже й далеко.

Мама була як ніколи схвильована, і постійно поправляла ідеальну на її погляд зачіску і не менш ідеальний макіяж. Її мама була шалено вродливою жінкою, і це не тільки її судження.

Скільки Ілона себе пам'ятала, мама завжди кудись ішла, одягнена в нереально-яскраві кольори, намальована, напарфумлена, а дівчинці так кортіло дізнатися, куди ж це мама йде без неї. «Я шукаю собі зірку до пари,» – відповідала вона на її запитання.

І от цього дня мама, здається, чекала когось особливого.

Ілона не збиралася нічого пропускати, хоча мама ще зранку попередила, що з восьмої години квартира має бути повністю в її розпорядженні. Зачаївшись на сходах поверхом вище, Ілона приготувалася чекати.

...Запах газу заважав їй, хотілося негайно від нього відгородитися, захватись у мишачу нірку і зацементувати її ззовні... Ілона присунула запальничку поближче до себе, щоб схопити її одразу, як тільки він прийде. «Не можна бавитися з вогнем,» – товкли дівчинці у школі і вдома, а не розуміли премудрі дорослі, що робити те, чого не можна, – найбільший кайф...

Яке ж було її здивування, коли о восьмій годині до їхніх дверей підійшла якась жінка! Мама відкрила їй і з радісною посмішкою впустила досередини.

Яке розчарування! А де чоловік маминої мрії? Ілона почекала ще майже з годину і, нічого не вичекавши, пішла на вулицю.

Коли зайшла за ріг будинку, з-за повороту виїхав білий «Опель» і зупинився просто перед їхнім під'їздом. Ілона звернула на нього увагу, тому що водій, вийшовши з машини, жадібно захопився за пачку цигарок – якби міг, викурив би їх усі нараз, – дивно, що він витягнув, не витягнув, а вибив із пачки лише одну цигарку, сперся ліктем на кузов і так, щосекунди затягуючись, стояв і дивився на вікна їхнього будинку.

Чекав на свою союзницю! Тепер Ілона була в тому певна. Вони змовилися знищити її маму, щоб вона не перешкодила їхньому одруженню. Першою пішла ота кікімора, яка мізинця маминого не варта, пішла, щоб споїти маму, а тоді передати естафету своєму чоловікові, а вже він... Ілона мерзлякувато зіщулилася. Вона не могла собі пробачити, що покинула свій пост і не перешкодила їхнім задумам.

Зате тепер вона збиралася влаштувати їм справжній Армагедон. «Ти будеш вдоволена, мам. Твоя дочка зробила все, що могла».

...У ту п'ятницю, вдосталь поблукавши містом, Ілона повернулася додому близько дванадцятої, не збираючись ночувати у старушенції зі сморчком. Татові батьки дратували її до нестями.

Спочатку вона чемно подзвонила і досить довго чекала на площадці: якби мама була зайнята, вона б вийшла і сказала про це. Відчинивши двері, Ілона побачила, що світло увімкнене, обережно пройшла у вітальню і... завмерла: підлога довкола столу була всяяна потрошеним посудом, ваза з ікебаною перевернута, килим зсунутий з місця, на столі, притиснута підсвічником, лежала записка: «Я полетіла до сестри у Владивосток. Зв'яжуся з тобою, як тільки зможу. Мама».

Ілона гарячково обнишпорила всі закутки: під батареєю знайшовся мамин хрестик із гематиту, на кріслі,

прикритий скатертю, тому напевно забутий мамою, лежав старий потертий зошит – «Увага! Це щоденник Зоряни Короленко! Хто його візьме без дозволу, того спіткає страшна кара!»... мамина сукня, розкішна чорна сукня, яка так пасувала до її пшеничного волосся, шматкою ваялась у смітнику.

...Від газу розболілася голова, Ілона стиснула запальничку в руці, а другою витягла пачку «Бонду». Нехай її ворог трохи попітніє, коли вона почне сигарету виймати... Машина стоїть під будинком, мав би вже піднятися сюди. Боїться? Щось відчуває?..

Вона справді зробила все, що могла.

Розшукала власника білого «Опеля», – номер авто був досить простим, а вона мала відповідні знайомства в УВС, таточко її рідний там працює, урод з уродів, але щоб позбутися настирливої доці піде на все; вона навідалася спочатку в поліклініку в стоматологічне відділення – інкогніто, прицінюючись до майбутньої жертви, прилаштовуючи свій палець до спускового гачка; потім вона прийшла до його домівки, озброєна по вуха, готова перетворити його життя на пекло, але дім цей, як виявилось, вже мав свого охоронця, і довелося терміново змінювати стратегію й тактику; тоді вона побігла до тренажерної зали, де весь вечір займалася так посилено, що другого дня все її тіло вкривали синці, сфотографувала себе у різних ракурсах і підсунула бабулі ідейку про шантаж; коли ж і цей задум провалився – стоматолог заплатив, не моргнувши оком, причому стільки, скільки вважав за потрібне, та ще й лікером її пригостив і за цигарками послав, не боячись, що вона втече, – тоді вона зіграла роль бідної падчірки і майже законним шляхом переселилась у дім ворога, щоб знайти шпарку в його обороні... Але спочатку треба було знешкодити його дружину. Минув цілий тиждень, перш ніж їй це вдалося.

«Ти своє дістала, кікімора, – замерзаючи від однієї думки про майбутній вогонь, прошепотіла Ілона. Руки до цього часу відчували тепло кия, серце досі стискалося від пережитого задоволення. – Тепер на черзі твій коханий чоловік. Я розмажу його по стіні, будь певна».

Хай згорить він у нещадному полум'ї, хай усе, що може горіти, згорить!

Коли Влад нарешті відважився вийти з машини і відімкнути двері свого дому, на нього війнуло тишею, яка мала в собі дивний присмак. Що за присмак, він зрозумів, коли відчинив двері кухні.

Газ бухнув йому назустріч, в'їдаючись в очі і в легені, але він не кинувся рятувати свій дім від смерті, він став на порозі і втупився в Зорянину дочку.

– Тобі привіт від Зірки. Я закурю, ніхто нічого не має проти? – усміхнулося дівча.

– Вона почала багато курити. Твій вплив, Володимире Григоровичу, – Олександр надійшов ззаду, підштовхуючи його до столу. – Та ти проходи, не соромся, як-не-як дім твій.

Зорянина дочка сиділа з поки що не запаленою цигаркою в одній руці і поки що не працюючою запальничкою в другій.

Поки що у нього був шанс. Невеличкий. Менший за найменшу мишку.

«Про мишок потім».

– Я теж закурю, гаразд?

Влад неквапом сів на диванчик, поплескав себе по кишнях, витяг свої улюблені, вибив із пачки одну цигарку – останню, треба збігати купити, хоча навіщо мерцю цигарки? Для приколу хіба, – взяв цигарку в зуби, знову поплескав себе по кишнях і... зітхнув.

– Хтось мені дасть припалити?

Треба визнати, що якийсь час вони заворожено стежили за його маніпуляціями: дівчині вже паморочилося в голові, тому вона час від часу стріпувала нею, а хлопцеві нічого, тільки от частенько поглядає на терасу, – прикидає, чи встигне добігти? Наївний.

– Засохни, урод. Зараз ти попросиєшся з життям, але перед тим відповиси за все зло, яке ти зробив, поняв?

У якому фільмі вона це вискіпала?

«Скільки часу йде газ? А яка різниця?..»

– От тільки візьму сірники...

– Сидіти! Не думай, що встигнеш раніше, ніж я клацну запальничкою.

– О, в тебе ж є запальничка. Позич. Усім засудженим до страти дозволяють викурити останню цигарку. Принаймні у фільмах.

– Ти що мелеш? Думаєш, я жартую? Ну давай, починай лахати, а я подивлюся, – провадило своєї дівча.

А хлопець потихеньку-помаленьку потягнувся до виходу. Перікулюм ін мора*. Латини не вчив, а знає.

– Не встигнеш, – зронив Влад.

– Що?

– Не встигнеш подивитися. Не доживеш. Холодильник увімкнений, пробіжить іскра – і все. До запальнички справа не дійде.

Олександр за спиною дівчини витріщився на невинний холодильник і враз опинився біля дверей на терасу.

– Лялю, давай закругляйся.

– Він згвалтував мою маму. Я не випущу його живим.

Влад потер око. Дівча піднесло запальничку до цигарки, яку елегантно тримало двома пальчиками, і хижо усміхнулося. Принаймні думало, що хижо. Насправді – вимучено і посинілими від перенапруження губами.

«Добре, що Олег не приїде, рано ще йому робити свою жінку вдовою. Годилося б передзвонити і перенести зустріч».

– Чи ти хочеш сказати, урод, що я брешу?

– Ні, не брешеш.

– То ти її згвалтував?

– Аякже ж... ти все правильно говориш, але тобі не обов'язково через це вмирати. Залиш мені запальничку й біжи звідси.

– Чекай, я хочу знати, як це було. Я бачила, як у п'ятницю шістнадцятого, близько дев'ятої години вечора ти під'їхав на білому «Опелі» до нашого будинку, що було далі?

– Як що?

– Я тут ставлю запитання! Відповідай.

– Ну, я піднявся до вашої квартири, твоя мама відчинила двері, запросила увійти, а далі... ти сама

можеш уявити, що сталося, твої синці виглядали досить правдоподібно.

– Тут ми говоримо про тебе і тільки про тебе! Я хочу почути, як ти це робиш. Я читала мамин щоденник: ти і п'ятнадцять років тому був не зовсім нормальний.

«Запізно ми його спалили, куме. А може, справді, рукописи не горять?»

– Коли я все розповім, ти побіжиш на вулицю, гаразд? Швидко побіжиш, не озираючись.

– Говори, урод.

– Дай згадати... Я вдарив її, точно, вдарив.

– Як? Скільки разів?

– П'ять... чи шість, не пам'ятаю. Як? Звичайно. У багатьох детективах це детально змальовано, я не письменник, я не вмюю...

– За що? За що ти її?

– Розумієш, вона мені дуже подобалася, вона гарна жінка і...

– Брешеш!

Вони обоє здригнулися. Олександр, про якого вони й забули, стояв біля дверей на терасу, і очі його, такі невиразні раніше, набули якогось особливого блиску.

– Він бреше!

Влад навіть образився б, якби вмів образитися.

– Я не брешу, вона мені справді подобалася, вона...

– Брешеш! Хочеш виглядати крутим за чужий рахунок? Не вийде! Ти не зміг би її вдарити, навіть якщо б вона живіт надірвала, сміючись із тебе. Що з того, що вона гарна? Всередині вона така, як моя мама, як усі вони: монстр, упир, який висмоктує з чоловіків кров, а потім викидає їх, як подерту ганчірку!

Зорянина дочка повільно поклала свою зброю на стіл. Але все ще сиділа прямо, не обертаючись. Ну давай, хлопче, давай.

– Котя, ти... ти не кажи такого, бо я... повірю...

– Слухай, Лялю, що було – минуло, твоя мама сама винна, вона була п'яна, сміялася з мене, казала, що моя сестра мізинця її не варта, хвалилася своїми подвигами, читала свій щоденник... вона й про тебе дещо прочитала, Володимире Григоровичу... Вона казала, що ти мав приїхати, а не приїхав, злякався.

– Звідки... звідки ти знаєш мою маму?

– Нізвідки. Я побачив, що Маша кудись іде, і пішов за нею. Нас тільки двоє залишилось, я мусив її охороняти. Що вона стільки часу робила у тій квартирі? Я мусив це з'ясувати. Я подзвонив, а твоя мама відчинила. Я міг щось вигадати, але я сказав правду, я сказав, що я брат тієї дівчини, яка щойно сюди приходила. Вона сама мене впустила! Усі жінки страшенно тупі... Тоді я вперше почув про ваше весілля, але я не повірив у це. Маша, як завжди, була вдома, нічого не змінилось... А в суботу... в суботу вона вийшла нібито в магазин, вийшла і не повернулася. Ви не мали права так мене кинути! Я всю суботу її шукав! Я бігав по місту, як ненормальний! Добре, що я додумався піти в ЗАГС і знайти фотографа, який вас фотографував, і взяти у нього твою адресу, стоматолог...

До речі, Лялю, я бачив, як ти сиділа в той день на сходах, я був біля ліфта, ти на мене не звернула жодної уваги. Ніхто на мене не звертав уваги...

Дівча повільно повернулося до тераси... і Влад схопив зі столу запальничку.

– Забирайтеся звідси, бігом!

Він не пам'ятав, як подолав відстань до газової плити, а звідти до вікна, як закрутив пальники і розчухнув віконниці, – вибило ті хвилини з пам'яті, немов пробки з мережі, – але очі, вкриті червоною сіткою судин, і шерхлі губи, так схожі на Зорянині, пам'ятатиме, мабуть, до кінця життя.

Бо слова, які злетіли з тих губ, змусили його сягнути по цигарки – жест механічний і водночас магічний, що обіцяє заспокоєння в критичні моменти життя, жест, відпрацьований роками до досконалості... і лише в останню мить, вже схилившись над запальничкою, він завмер, усвідомивши, що робить.

– У підвалі. ВОНА У ПІДВАЛІ, – сказала йому... Ілона, так, Ілона. Зоряна тут ні до чого. То була його помилка – бачити у цій дівчині своє колишнє кохання. Чуже ім'я з самого початку мов жалюзі закривало від нього її суть.

Усе й усіх треба називати своїми іменами. Усе й усіх.

«Я, Володимир, беру собі тебе, Маріє, за жінку і присягаю...»

Як просто. Чому ж він досі не може назвати її на ім'я?

І чому йому так важко спускатися зараз у свій підвал?

– Я такий радий, Лялю, такий радий. Маша знову зі мною говорить. Ти знаєш, скільки років вона зі мною не говорила? Десять. Серйозно. Маша сказала, що ти їй одразу сподобалась, що вона в п'ятнадцять років була такою самою, як ти, і що ти мене любиш, це одразу видно, так вона сказала... Я подумав... Лялю, переїжджай жити до мене. Просто зараз. Я живу біля самого Високого Замку. Тобі там сподобається. Що скажеш?

– Іди, Котю, йди. Я... я тебе дожену.

Страх робить із людьми жадливі речі – потьмарює розум, відбирає мову, підтинає коліна; поки він дійшов до підвалу, страх сто разів устиг сказати йому: «не йди туди, не йди, ну не йди...»

А в підвалі на нього накинувся Олег.

– Я тебе приб'ю, виродку! Я усе тут перевірів, окрім підвалу, твого улюбленого підвалу. Я стільки часу ламав голову над тим, що ти зробив Зоряні, але це...це... Яка ж ти все-таки скотина!

«І чому вони всі мене обзивають? – знову спробував образитися Влад, але Олег так відчутно трусонув його, що охота ображатися пропала. – Та нехай обзивають, нехай... аби лиш усі були живі!»

Остання думка страшно його розсмішила, але він не встиг розсміятись. Їх обох кинуло на землю.

– Сашо-о-о!!!

Вона закричала так несамовито, що він не відразу зрозумів, що означав короткий, майже безневинний вихлоп у них над головою. Зате коли почала обвалюватися стеля, потреба в поясненнях відпала сама собою.

Вона все-таки це зробила. Розмазала його по стіні. Обеззброєна, посаджена на прив'язь, кинута союзником напризволяще... «Якщо ти хочеш повернути мою любов,

Сашо, забудь, що ти маленький хлопчик, якого мама не пускає гуляти, і він – мамі на зло – потайки насипає у всі шафи і шухляди пісочок, за що, звичайно, карають мене, бо то я приносила тобі той пісочок із пісочниці. Так от, я не можу любити будь-кого. Мені потрібен бог – ні більше, ні менше. Чи зробив ти в житті щось, гідне бога?»

Чому він не кинувся навтьоки, як радив господар дому? Ще зранку він так би й зробив, але тепер...

– Йди, Котю, йди. Я... я тебе дожену.

Він відчинив двері на терасу і... зачинив їх, а Ляля, напевно, вирішила, що він пішов. Вона встала, взяла з полиці коробку сірників і одним рухом добула з неї вогонь, а тоді підпалила решту сірників. Коробка спалахнула, а він, замість того, щоб утекти, стояв, мов заворожений, і невідривно дивився на вогонь у її долонях.

І раптом помітив, що всі п'ять пальників газової плити знову відкриті. А ще помітив, що він, виявляється, стоїть не біля дверей, а біля вікна, і власноруч зачинає розчахнуті віконниці... бо вона його про це ПОПРОСИЛА, а він не зміг їй відмовити. Як відмовити комусь, якщо ти бог?

Отямившись, Олександр машинально зробив крок до виходу. Ще можна було втекти.

...Коли він вибив із рук Лялі маленький смертоносний факел, коли впав разом із нею на підлогу, перевертаючи стіл і ховаючись за ним, коли накрив її собою, втекти вже не було жодного шансу. Вона пробувала відбиватись, але він міцно притискав її до підлоги, аж поки не відчув, як страшна сила підхопила їх, закрутила, вдарила об щось, понесла і нарешті жбурнула невідомо куди, а у вуха вдарив приголомшливий гуркіт. Він не відпустив її й тоді, коли згори посипалося щось велике й важке, і навіть тоді, коли відчув, що з голови до ніг горить.

Тепер він знав, яка найбільша у світі зброя. Не вогонь, не ніж, не куля, і навіть не атомна бомба.

– Сашо-о-о!

Увесь світ був заповнений білим пилом. Коктейль із диму, гару, розтертих на порошок фарб, клею і цементу виїдав очі й легені.

А де ж стеля? Влад, кашляючи і задихаючись, роззирнувся довкола.

Великий кавалок штукатурки, лежав поряд, сама ж стеля... Влад підняв голову. Тріщини вкривали її, мов гігантська павутина, а в одному місці крізь них просочувалася вода.

Знову пласт штукатурки полетів донизу, відкриваючи дрiт, до якого кріпилася колись лампа, а тепер він оголено стирчав зі стелі, очікуючи, коли ж до нього добереться вода.

«Що ж ви нарobili?»

Влад пішов у напрямку розмитого світла крізь білий туман і надсадний крик, аж тут на нього знову налетів Олег. Стовп куряви одразу побільшав.

– Ти куди... не наближайся до неї...

Хрипів, як астматик, але хватку мав таку ж міцну, як завжди.

Під руку, немов на замовлення, потрапив кий, і Влад навмання вгатив ним у напрямку звуку. Олег відстав. Молодець.

Але несамовитий крик затих, і страх знову завів своєї: не йди туди, не йди...

Влад закашлявся, що не дивно, коли дихаєш пилом замість кисню, помахав рукою перед носом, розганяючи білу млу і... нарешті побачив її. Скулившись під вікном, задихаючись, вона беззвучно ворушила губами, і він звідкілясь знав ім'я, яке вимовляли ці губи. Помітивши його, відвернулася до стіни й затулилась обома руками.

– Не чіпай її, – знову захрипів Олег, сунучи на них, немов гусеничний трактор по курній дорозі.

Треба було поквалитися.

Влад охопив її попід руки, притис до себе і поставив на ноги, намагаючись, щоб її обличчя опинилось навпроти вікна: крізь розбите скло линув подих свіжого вітру... вітру, який літав над руїнами його дому.

«Потім про це.»

– Відійди від неї, – прошипіло над самим вухом.

Влад заперечливо похитав головою. Він стискав її так сильно, що в якусь мить вона навіть перестала дихати.

Олег спробував відірвати його від неї, але... дзель-
нькнув ланцюг – і вони обидва завмерли.

– ЩО ЦЕ ТАКЕ? – спитав Олег.

У що ж мить вона відняла руки від лица і торкнула-
ся ними його рук: він одразу послабив обійми.

– Ти про що?

– А ти не бачиш, Владе?

Він добре його бачив, цей звичайнісінький ланцюг,
яким прив'язують собак і худобу, – не можна не бачити
речі, які є просто перед очима, – але мозок відмовляв-
ся визнавати те, що бачили очі, мозок категорично
заперечував реальність, називаючи її абсурдною.

– У таких... – вона кашлянула, прочищаючи гор-
ло, але все одно її голос залишався тріскучим,
надірваним, – у таких випадках істеричок зазвичай
б'ють по лиці. Принаймні у фільмах.

– Із завтрашнього дня почну тренуватися...

Виявляється, його голос був нічим не ліпший.

Сирени пожежників заголосили на всю вулицю.

Його жінка взялася обома руками за металеві пру-
ти і притулилася лицем до ґрат.

– Побудь тут, – сказав він Олегові і відпустив її.
Хитнулась, але втрималась на ногах. – Я зараз.

– Чекай, Владе. Ти можеш пояснити?..

– Ні.

Усі інструменти вивалилися з шафки, щойно він її
відкрив. Довго, занадто довго шукав обценьки, ще
довше йшов назад до вікна, – по коліна в пилюці, під
заплаканою стелею, вздовж уцілілих, але все одно ні
до чого більше не придатних стін... серце його дому
билося з кожним кроком усе повільніше. Коли остання
людина покине підвал, це серце затихне назавжди.

Олег щось схвильовано говорив його жінці, але що
саме, він не чув, і вона, як йому здалося, теж. Обцень-
ки попалися норовисті й ніяк не хотіли перекушувати
клятву дужку замка. Олег спробував втрутитись, але,
глянувши Владу в обличчя, відступив.

І тут вона стрепенулась – аж біла курява здійня-
лась із її волосся й повисла на мить ореолом довкола
голови. Вхопивши його за руку, вона повернулася до
нього й гарячково зашепотіла:

– Не бійся, вони нічого мені не зробили... чесне слово нічого... я все життя прожила з ним поруч, я знаю, як поводитися, щоб... щоб уціліти... Він навіть вдарити мене не зміг...

Вона тримала його руку в своїх долонях і, здається, не збиралась відпустити. І, як завжди, брехала йому в очі.

«Він навіть вдарити мене не зміг». А звідки синці на передпліччях?

– Я що, маю такий страшний вигляд? – спитала вона в нього.

Біле волосся, білі брови, білі вії, білий спортивний костюм... втома, яка в'їлася в шкіру давніше й глибше, ніж пилюка.

– Не плач, не треба плакати... – сказала вона йому.

Влад міцно замружився, а коли відкрив очі – одразу натрапив на дужку замка.

Нашийник упав їм до ніг, а вона все ще не випускала його руку зі своєї.

– Де ти так довго був, Бармак?

Чекав цього запитання, але сподівався, що оглухне й не почує його. Або оніміє.

– Як ви гадаєте, скільки років я запитую в нього це саме? – озвався Олег. – Наступного року виповниться п'ятнадцять. Відчуваю, що хтось із нас точно не доживе до наступного року: або я, або він.

Олег стояв, притулившись до стіни, весь білий з голови до ніг, і не зводив з нього своїх ангельських очей.

– А так, між іншим, ти мене вибачиш?

За вікном почувлися кроки.

– Є там хто живий?!

– Ви що, з Марса летіли? – весело відповів їм Олег.

– Чому з Марса? – здивувалися надворі.

– Ну, деякі ангели живуть на Місяці й тому прилітають швидше, а вам, бідненьким, аж із Марса довелось чижкати. Давайте сюди півлітри і летіть собі далі!

– Бомжі якісь?.. – забурмотіли по той бік вікна.

– Хіба так можна? Ангели, а пляшку зажали.

– Не маю я ніякої пляшки, – ледь не плакали за вікном.

– Тоді помремо тверезими. Владе, то що ти надумав? Може, все-таки вибачиш, як-не-як п'ятнадцять років, ювілей? Ні, мовчи. Спочатку я знайду порядну пляшку – мінімум літр, а тоді ти скажеш мені все, що ти про мене думаєш. Маріє, ви приєднуєтесь до нас?

– Я не п'ю.

– Ха. Якби той марсіанський ангел не зажав пляшку...

– Не скигли. У мене там має бути... у сховку, ще з весілля.

– І ти мовчав?!!

– Ти сам мені наказав мовчати.

– Прошу всіх відійти від вікна, – почулося знадвору, і ангел з автогеном, опустивши забрало, заходився орудувати біля ґрат.

– Тут оголені дроти, ви вимкнули струм? – тільки тепер здогадався запитати Влад, але ангел його вже не чув. Зате на весь підвал лунало:

– Ти диви, так шарашнуло, а пляшка ціла. Мабуть, якийсь совісний ангел з лікero-горілчаного робив. Правду кажуть старі люди: гомо орнат льокум, нон льокус гомінем*.

Олег сів на підлогу, вхопився за ніжку стола й одразу ж присмоктався до «Первака».

– Тепер я розумію, чому ви дома не ночуєте, – бадьорим дзвінким голосом озвалася жінка і, вислизнувши з Владових рук, заходилася кружляти по підвалу. Смог трохи осів, і тільки маленькі смерчки бігали за її ногами. – Кому сподобається, коли чоловік обіймається зі столом.

– Ви це на що натякаєте? – заусміхався Олег.

Десь щось падало, сипалося, грюкало... небезпечними звуками був заповнений навколопідвальний простір, а його друг і його жінка балакали між собою, немовби на кухні за чашечкою кави.

– Взагалі-то я рідко п'ю. Під настрої.

– Є настрої – п'єте, нема – теж п'єте?

– А що робити?

Вона розсміялася, не припиняючи свого кружляння. Влад підійшов до Олега і видер із його рук пляшку.

– Куди, я тільки почав!

Зробив довгий обпікаючий ковток, перш ніж наблизитися до своєї дружини.

– Правильно, Владе. У потерпілої еректильна фаза шоку. Виражене психомоторне збудження...

Вона дивилася на нього безтямними очима.

– Ти знаєш, що мені сьогодні Саша сказав? Він сказав, що бачив, як мама нібито щось вколола татові, від чого він помер. Ні-ні, я не п'ю. Хіба так можна? Тобто, хіба можна щось вколоти таке, щоб одразу вмерти? Так тільки у фільмах буває, а в житті ні, правда?

– Правда. Пий.

– Але все сходиться... я не хочу!.. Боже, яке воно гидотне. Я весь час запитувала себе, чому мама так мене не любить, а вона, напевно, думала, що я все знаю, що це я за нею підглядала, а не Саша, що... Я більше не буду цього пити!.. Ти деспот, Бармак!.. Вона весь цей час думала, що я її ненавиджу, і чекала, коли я нарешті скажу це вголос. Може, їй тоді полегшало б? Боже, як вона це пережила? Все сходиться. Тьотя Ніна про все здогадалась і перестала до нас приходити, але якщо ти кажеш, що це неможливо... Не ходи за мною, ти мене навіть не слухаєш!

– Я слухаю тебе і повторюю, що це неможливо.

– Нема таких ліків?

– Нема.

Брехати в очі не дуже важко, принаймні не так, як ходити під руїнами свого дому і думати про тих, хто залишився нагорі.

Вона в одну мить побіліла, як порох у її волоссі, і вчепилася в нього обома руками.

Він підхопив її й посадив біля другої ніжки столу.

– Торпідна фаза шоку. Падіння тиску, блідість, прискорене дихання...

– Олежику, помовч.

– Не хвилюйся, ангели в білих халатах зараз доберуться до нас... Куди, куди ти таку дорогоцінну рідину вливаєш?

Влад, розтираючи горілкою її руки, холодні, як лід, мовив:

- Гаразд, я тобі вибачаю.
- Серйозно?
- Серйозно.
- А я на твоєму місці ніколи б не вибачив.
- Як добре, що ти не на моєму місці.

Біда нервово біла хвостом по землі. Вона була дуже близько до мети, їй залишалось тільки простягнути лапу – і жертва власноруч віддала б їй своє серце.

А людина, серце якої з'їла біда, навряд чи колись підніме очі до світла.

Вона була так близько до мети!

5. П'ЯТНИЦЯ

Його дружина насправду швидко сп'яніла, але – що дуже дивно – його друг також. За компанію, чи що?

Одне слово, ангели в білих халатах знайшли їх двох у стані, м'яко кажучи, далекому від тверезості.

А він... а що він? Вийшов на подвір'я – і пошкодував, що врятувався.

– І часто ви її б'єте? – таким було перше запитання травматолога після огляду його дружини.

– Спитайте в неї.

– Трапляються випадки, коли жінки вигороджують своїх чоловіків. Дивуюся таким жінкам.

– Я можу забрати її?

– Тиск ми стабілізували, але, як видно з кардіограми, у вашої дружини порушення процесів реполяризації міокарда. Іншими словами, серце починає сигналізувати, що воно не справляється з підвищеними навантаженнями. Зверніться до кардіолога, він призначить курс зміцнюючої терапії. А моя порада – більше свіжого повітря, повноцінне харчування й позитивні емоції.

Після цієї розмови Влад ще дужче пошкодував, що вцілів. Але поруч трапився Олег і наказав негайно відвезти його на море: «Але щоб вже, яс-сно?», – на що жінка, у якої проблеми із серцем, запротестувала: – «А я хочу до річки, або в ліс». – І треба було їх мирити, і везти туди, куди він вважав за потрібне, а після того знову сідати за кермо і їхати назад до лікарні: Ілону обіцяли швидко виписати, мала обпечені тільки кисті й стопи, Сашу поклали в реанімацію, – «80% тіла уражено, опіковий шок, самі розумієте – шансів дуже мало» – і довелося бігати по аптеках, купувати ліки, перев'язочний матеріал і кровозамінники... а його дім лежав у руїнах і оживленню не підлягав.

Буде в нього інший дім, може, кращий, може, гірший, але такого вже не буде.

Несподівано серед ночі подзвонив завідувач, сказав, що мав охоту його звільнити – «Володимире, ще раз ти підеш на лікарняний... ні, до кінця тижня можеш не виходити, але ще раз... ти маєш де жити, бо якщо ні, то їдь до мене?»

Зате зранку на нього навалилися всі нараз: міліція, начальники з газової контори, представники мерії, інспектори з техніки безпеки, журналісти, просто знайомі і... втома, безмежна і безжальна, як... як його бабця.

«При чому тут це?.. Усе, треба йти спати, і негайно».

Марія прокинулася від дріботіння дощу по карнізу. Рука машинально потяглася до шиї... і не знайшла там ніякого нашійника.

«Мабуть, це був тільки сон».

– Сліди на шиї за кілька днів зійдуть, синці теж.

Марія розплющила очі.

«Отже, не сон...»

– Випийте зі мною чаю, Маріє.

– Я не п'ю чаю.

– Ви й горілку не пили... Тримайте горнятко, беріть сухарі для початку.

– Де я?

– У мене вдома. Пийте.

– Де мій чоловік? Боже, а Саша?..

– Влад телефонував: усі живі. Більше я вам нічого не скажу, поки не вип'єте свій чай.

– Я не хочу.

– Не будете пити, будемо глюкозу у вену вводити.

– Ще що вигадали?

– Ви коли останній раз їли?

– А вам яка різниця?

– Дати вам дзеркало?

Дзеркало... Щось невловиме ковзнуло в пам'яті й щезло, світ хитнувся, коли вона сіла на ліжку і простягла руку до горнятка, дощ застукотів гучніше.

– Це ж солодкий чай... Як можна пити солодкий чай?

– Уявіть, що це гіркі ліки, і випийте.

– Цей чай – іще більша гидота, ніж горілка.

Олег сидів за невеличким столиком біля ліжка й дивився на неї так безтурботно, ніби все, що сталося, справді було сном.

– Я вас одразу впізнав.

– Де мій спортивний костюм?

– Ви його викинули.

– Я його що?

– Через балкон. Ви казали, що давно мріяли викинути цей жахливий спортивний костюм... Я вас впізнав одразу, як тільки побачив. Пам'ятаєте, як ви стояли посеред вітальні й не знали, куди заховати порізані руки, а я, нічого не підозрюючи, зібрався випити з Владом пива, і тут ви. З обручкою на пальці. У домі мого найкращого друга. Так нечесно.

– А де я взяла цей халат?

– У моєї красуні. Добре, що вона зараз на морі, бо ви досить недікатно повикидали весь її одяг із шафи, шукаючи, у що б вам зодягнутись. І ніби небагато вчора випили... Я так часто приходив до Влада тільки для того, щоб на вас подивитися. Я не міг повірити, що ви мене не впізнали. А ви ні словом, ні жестом не виказали свого здивування.

Сухарі смакували, як найкращі в світі ласощі. А дощ тарабанив у шибки, немов теж хотів покуштувати висушену скибку хліба.

– А що я вчора ще... робила?

– Окупували мою ванну, і я мусив півночі грюкати в двері, причому – своєю мобількою, вона на ранок мала такий самий пожмаканий вигляд, як і я. І ніби теж небагато вчора випив. Та ви не хвилюйтеся, сусіди в мене лояльні, виселяти мене не стануть, надіюся... За шість років ви зовсім не змінилися: відчувається та ж сила у м'язах і той самий вогонь в очах, тільки тепер ви навчилися їх приховувати...

– Скажіть, а до вас я вчора не чіплялася?

– А мали такий намір?

– Так чи ні?

– Чому всі красуні зранку такі войовничі?.. Ні, ми поводитися напрочуд порядно.

– Дуже добре.

– І що тут доброго?

Марія відкинулася на подушку.

Дивно було лежати і не думати про те, що треба встати й забарикадувати двері спальні.

– Явилікувалася.

– Від чого?

– Від вас.

– От і вір після цього у вічне кохання! А мені здавалося, що це назавжди. Ви були таким трагічно серйозним підлітком, довкола вас крутилося стільки кавалерів, а ви нікого, крім мене, не помічали, ви так віддано заглядали мені в очі і стільки разів за вечір проходили повз мене, що тільки ідіот міг цього не помітити. Особливо я любив запрошувати когось до танцю: о, на вас тоді страшно було дивитись.

– Уявляю.

– Знаєте чому я постійно ходив на дискотеки? Мені цікаво було, чи прийдете ви. Як я над вами потішався, не повірите.

– Повірю. Ви дали мені добру науку.

– Ні, це ви мене провчили. Два роки ви ходили довкола мене колами, а тут раптом рішуче попростували до мого столика. Я, чесно кажучи, перелякався. Розіграти п'яного – перше, що спало мені на думку. Ну не мав же я залазити під стіл! Скільки разів я після того вечора приходив у клуб, та жодного разу вас там більше не бачив. І не бачив, щоб хтось іще танцював так

несамовито, як ви... Ви не могли вигадати нічого іншого, як вийти заміж за мого друга?

– У шістнадцять років я була не набагато розумніша, ніж у два роки. Справжнє кохання – це трагедія, сльози, кинжал у серце, отрута в чаші... Мене так рідко жаліли, що я до цього не звикла, жалість – ну що ви, це принизливо, як можна, де ваша гідність? – а ваш друг мене пожалів.

Ви... ви не такий. Ні, ви розумний, навіть дуже, але ви жорсткий, адесь навіть жорстокий. Ви ніколи б мене не жаліли. А я сита по зав'язку безжальними людьми. Саша... так він просто жити без мене не міг. Як наркоман. Коли мене довго не було, у нього починалася «ломка». Я повинна була перебувати у зоні його досяжності й чітко виконувати всі його вказівки, тільки так він міг спокійно жити. О такій-то годині зробити сніданок, о такій-то винести сміття...

Він щотижня складав меню, давав мені певну суму на закупівлю, скрупульозно рахував здачу. Фізично він був слабшим за мене, добре розумів це і боявся нападати на мене відкрито, але безперервний шантаж зробив свою справу: я забула, що можна просто так виходити на вулицю, я так призвичаїлася постійно оточувати себе барикадами, що ледве сама не задихнулася в замкнутому просторі. І головне, я нікому не могла нічого розповісти: ти кажеш, що твій брат?.. та ти що? І пішло-поїхало... Тільки мамі одного разу я спробувала щось пояснити, але вона не захотіла... чи не змогла мене почути...

Тому, коли місяць тому тьотя Ніна познайомила мене з вашим другом, коли я знову його побачила, коли згадала, як він простягував мені шоколадку, то зрозуміла, що ось він – мій шанс. Утекти, заховатись у його домі й сидіти тихенько, як мишка, до кінця свого життя. Повірте, при найменшому натяку на почуття я б тут же розірвала наші стосунки, але він був такий спокійний, далекий від цього всього, а мені так потрібен був перепочинок...

Марія відставила порожню чашку. Дивно було згадувати сон, завдовжки в життя, і переконувати себе, що то була реальність.

– Одне мене тоді тривожило: а що, коли він згадає оту шістнадцятирічну ненормальну, яка накинулася на нього, мов фурія, і наговорила стільки дурниць, якщо він її згадає, незважаючи на те, що було темно й багато років минуло, і вижене зі свого дому, куди тоді піду?.. Як думаєте, він мене впізнав?

– Думаю, що інакше він із вами б не одружився. Жінки-фурії – це його слабкість. Підозрюю, що він довгий час жив у очікуванні якоїсь підлості з вашого боку... Маріє, чому б нам не згадати те, що було?.. Адже було, чи не так? Давайте надолужимо згаяний час, забудемо на годинку, хто ви, хто я?..

– Хто він?..

– Чому нас повинні стосуватися вигадані кимось правила гри? Більше такої нагоди може не трапитися, ми обоє потребуємо розрядки, нічого не зміниться, абсолютно нічого!.. Ви жакливо виглядаєте, але усмішка вам пасує.

– Розкажіть мені краще ще щось про вашого друга.

– Отакої. Моя пропозиція навіть не була допущена до першого читання.

– Яка пропозиція?

– Зрозуміло... Що вам розказати?

– Що хочете.

– Я бачу, вам приємно про нього говорити.

– Не те слово.

– Маріє, ви можете усміхатися не так... відверто?

– Не можу. Хто б міг подумати, що все так обернеться... Він щоразу мене дивує. Коли я ляжу спати, він намагається ходити дуже тихо, коли помічає, що мені холодно, тут же зачиняє вікно; приїжджає якомога швидше, бо знає, що я вдома сама... Він жаліє мене постійно, не роблячи перерв на перекур чи там на пиво... Коли я думаю про нього, мені хочеться стрибати і плескати в долоні.

– Чому ви не називаєте його на ім'я?

– Я?

– Так. Я жодного разу не чув, щоб ви назвали Влада на ім'я.

– Це нелегко пояснити. Мені здається, що це не його ім'я, що воно якесь... штучне, ніби спеціально вигада-

не для... не знаю для чого, але мені здається, якщо я називатиму його так, як ви всі, я погоджуся з існуючим станом речей і він погодиться з тим, що я погодилася, і тоді буде неможливо щось змінити. Незрозуміло, правда?

– Не зовсім.

– Принаймні він поки що не робив мені зауважень.

– Влад не вмів робити зауваження. Тому йому так не щастить із жінками.

– Менше треба їх жаліти?

– Аякже. Вилізуть тобі на голову – і... далі латинською.

– Кожна з них рано чи пізно пошкодувала, що втратила його, я впевнена в цьому... І я пошкодную.

– Ви хочете, щоб я захлинувся цим часом? Що за песимістичні настрої?

– Самі подумайте, з якої я сім'ї: мама настільки любить свого чоловіка, що вбиває його, брат настільки любить сестру, що переслідує її в день і в ночі... А якщо це в нас у генах? Я не хочу зашкодити йому. Розкажіть мені краще щось про нього хороше-хороше...

Влад обережно прочинив двері: його жінка лежала в ліжку, підклавши під щоку руки і усміхаючись від вуха до вуха, а його друг сидів біля неї з горнятком чаю і щось однозначно веселе їй оповідав.

Помітили його, швидко презирнулись.

– Ти не тільки гроші в мене поцупив, а й ключ?

– Я не хотів вас будити.

Вони знову швидко презирнулися, не перестаючи усміхатися при цьому. Йому, звісно, було не до сміху.

«Ні, спати, і ще раз спати».

– Владі, ти куди?

– У ванну.

Олег шаснув за ним до ванни й зачинив двері.

– Владі, ти її спеціально до мене привіз? У тебе стільки знайомих жінок, а ти її до мене...

– Якби ти знав, який я змучений...

– Ні, ти мені скажи, навмисно? І ключ узав: мовляв, нагрянемо, подивимося, чим ви тут займаєтесь. Ти мені не довіряєш?

– Ти коли на чергуванні не спиш усю ніч, тобі дуже хочеться на другий день на дурні запитання відповідати?

– Скажи тільки – так чи ні, і я вимітаюсь.

Влад сів на ящик для білизни і вперся долонями в коліна.

– Я не найкращий для неї варіант: хати нема, меблів нема, грошей нема – нічого нема. Мені доведеться тепер працювати удвічі більше, або взагалі поїхати на заробітки, до тещі наприклад. Та й із головою в мене, сам знаєш, не все в порядку. Навіщо їй ненормальний та ще й на додачу бідний чоловік?

– Знаєте що? Ви одне одного варті.

Марія повільно підійшла до дзеркала. І побачила там...

Гаряча ванна розморила його остаточно, голова обважніла, в очі ніби насипали піску, а він щосили намагався пригадати, куди ж поділась ота остання цигарка, яку він так необачно спробував припалити у переповненій газом кухні, – ось ніби вона була у нього в руках, і ось її немає, – він щосили намагався ошукати свою пам'ять, але вона вперто транслювала саме те, чого він не хотів бачити; вимушений заново переглядати моторошні кадри загибелі свого єдиного пристановища на цій землі, він запитував у себе, чи скінчиться коли-небудь його затяжний траур... а повіки злипались, і сон обіцяв бути таким солодким, яким ніколи ще в житті не був...

...Вода піднімалася все вище і вище, а над водою плакали-стогнали палаючі тополі, і від того крику волосся на голові ставало дибки. «Я так довго тебе кличу, а ти все не йдеш і не йдеш-ш-ш...»

У двері гарячково затарабанили. Влад отямився і тут же вхопився рукою за край ванни: вода встигла дістатися до ніздрів, ще кілька вдихів – і він уже не прокинувся б.

– Я хотіла запитати, чи робити тобі сніданок?.. Ти мене чуєш?

– Я не хочу їсти!– гаркнув він, відкашлюючись і відплювуючись.

«Не дадуть навіть у ванні поніжитися. Що за життя настало?»

Підвівся Влад лише з третьої спроби. Підвівся, відкрутив кран – і спробував не відсахнутися, коли крижані струмені вдарили в обличчя.

Є, звичайно, екстремали, які полюбляють холодний душ і на його місці зараз із задоволенням фиркали б, але він до них не належав. Просто примусив себе стояти, не рухаючись, аж поки не посиніли лунки нігтів. Тільки тоді дозволив собі закрутити кран і вилізти з ванни.

Був на кілька вдихів від смерті, а відчуття точнісінько таке, як у ту клятву п'ятницю, коли стояв за кілька кроків від спокуси. Стояв, курих і дивився на вікна, за якими жила жінка з пшеничним волоссям. І ггадував слова, які вона кинула йому в спину п'ятнадцять років тому: **ТИ ЩЕ ПРИБІЖИШ ДО МЕНЕ, ЯК ПЕС НА ШНУРКУ!** І щиро дивувався, чому він досі цього не зробив, якщо навіть через стільки років від нетерпіння сверблять кінчики пальців. Від нетерпіння і щемливого очікування...

Якби він піднявся тоді у її квартиру, забувши свою відчайдушну обіцянку ніколи більше цього не робити, якби переступив через себе, то втрапив би в яму, любовно викопану Зоряною, обов'язково втрапив би, тому що не вмів не робити того, чого вона хотіла.

І Зоряна вкотре тріумфувала б, і жодний виродок її тоді б не скривдив, але, але, але... що сталося б з отією кішкою у мишачій шубці, задля якої власне й готувалася сцена зустрічі двох постарілих, але все ще повних енергії коханців? Повернулася б назад у свою нору і хтозна чи наважилась би вдруге звідти вилізти.

Він невесело усміхнувся й уявив собі, як це було, як блискуче виглядала Зірка, як вона пригощала гостю своїм улюбленим каберне і як вишукано й майстерно тероризувала її весь час, поки вони сиділи й чекали його приходу.

А він у цей час сидів у машині при виїзді з міста і чекав Божого змилювання.

«Хоч як крути, хоч як верти, куме, а ми все одно всюди винні, одна нам дорога...»

Рука сама потягнулася до крана. Вода вкотре радісно полилася у ванну.

«Досить просто почекати, поки річка вийде з берегів...»

Марія кинула погляд на замкнені двері ванни. Тривожили вони її, сильно тривожили.

Дві години минуло, а звідти не чулося жодного звуку, окрім плюскоту води. Це лякало більше, ніж повна тиша.

Олег тільки підсміювався: «Тепер бачите, які в мене були думки, коли ви там так довго сиділи?» Позичивши у його дружини косметику і гребінець, вона намагалася причепуритися, але погляд знову й знову повертався до замкнених дверей.

Є, звичайно, жінки, які вміють тримати себе у формі за будь-яких обставин. Такі й на похорон прийдуть елегантно вбрані й підретушовані за всіма правилами візажу. Вона до них не належала. Просто змусила себе хоч трохи загримувати синці під очима і підвести бліді, як смерть, губи, щоб не так лячно було дивитися на себе у дзеркало.

Її чоловік вийшов з ванної несподівано, без попередження, вона ледве встигла відскочити, бо якраз у цю мить рішуче підійшла до дверей, щоб постукати.

Вони зустрілись обличчям в обличчя. Обоє – на чужій території, в чужому одязі, в синцях і латках, якими нашвидкуруч прикрили свої рани, обоє – по вуха у своєму минулому, з лантухами гіркого досвіду за плечима, все ще не готові назвати одне одного на ім'я.

– Ти... щось хотіла?

– Твоя жінка хотіла втекти.

– Неправда. Мені просто треба з'їздити в одній терміновій справі, а твій друг мене не пускає. Я вкрала у його дружини сукню.

– Найкращу, до речі. Владе, чому ти не питаєш, куди так поспішає твоя жінка?

– Тебе підвезти?

– Ні, це неблизько, а ти не спав усю ніч. Я дістануся на маршрутці.

- Жодних маршруток, я тебе відвезу.
- Це небезпечно. Ти можеш заснути за кермом...
- Зараз вип'ю каву і...
- Є просте й геніальне рішення, пані та панове. Я можу підкинути вас, Маріє, куди ваша душа запрогне. Головне – випросити у вашого чоловіка авто, але щоб він ні про що не здогадався, – і вперед.

Падав рясний дощ, спрагла земля встотувала його кожною своєю клітинкою... притулившись до шибки, Марія думала про все і про ніщо.

Її чоловік сидів на сидінні поруч з водієм і, видно, почувався не в своїй тарілці.

– Ти можеш не дивитися мені під руки? – вкотре роздратовано кинув Олег. – Я, як і ти, вмію їздити і, уяви собі, навіть права маю...

– Усім відомо, як це робиться: права купив, машину купив, їздити не купив. Я тебе вб'ю, якщо ти нас угробиш.

– Я знав, що ти оптиміст, але щоб настільки!

На виїзді з міста чоловік згадав, що забув техпаспорт.

– Нічого, прорвемось...

– Олежику, я не звик їздити без документів. Повертай...

– Висадіть мене тут, я зупиню маршрутку. Зараз багато ходить маршруток...

– Обійдемося без маршруток!

Суворий тон йому ніколи не вдавався, дощ рясно кропив землю, яка так за ним скучила, поля, дерева, дорога – все раділо життєдайній волозі.

– Можна запитання? – підняв руку Олег. – Хтось знає, куди ми їдемо?

Марія зауважила, як її чоловік втупився в нього, хвилину так посидів, потім потер око, а тоді перевів погляд кудись у далечінь.

– Здається, прямо, – бовкнула вона. Треба ж було щось відповісти.

– Здається?!

– Я ніколи там не була, але мені пояснили, як туди доїхати.

– Туди – це куди?

Шурхіт шин по мокрому асфальті, бризки потривожених калюж із-під коліс, монотонний шум двигуна... Марія зраділа, що за кермом не її чоловік. І зітхнула. Олег чекав відповіді.

– Я точно не знаю.

– Владе, твоя жінка каже, що ми їдемо туди, не знаємо куди.

– Відколи ти почав вірити жінкам? І от що, давай поміняємося місцями: дорога слизька, а в мене як-не-як більший досвід, я не хочу, щоб знову щось сталося. З мене досить неприємностей...

Марія рвучко озирнулась: їй раптом здалося, що за ними біжить біда. «Дорога слизька, слизька... слизька,» – заспівав двигун. У дзеркалі заднього огляду вона спіймала погляд водія і замотала головою. Олег заспокоїливо кивнув.

Добре, коли ті, кого любиш, мають розумних друзів. При умові, звичайно, що ці друзі на вашому боці.

– Прошу пасажирів не відволікати водія дурними зауваженнями. А загалом, Владе, я викликався везти твою дружину, а не тебе. Тобі не обов'язково було їхати.

– Дякую, – коротко відповів той.

Марія усміхнулась і на секунду притулилася до його плеча – щоб переконатися, що чоловік на пасажирському сидінні справжній, а не вигаданий. Чоловік здригнувся... і втупився у вікно.

Не міг він їй ні в чому відмовити, й інколи вона безсвідомо цим користувалася.

Вдалині замаячив суперсучасний мотель.

– Оця споруда наводить нас на думку про Америку, чи не так? – відмітив Олег. – Але оця дорога не дає нам забути про Батьківщину. Хай живуть наші рідні дороги, які змушують нас постійно пам'ятати, в якій країні ми живемо.

– Віват ностра цівітас, віват, крескат, фльореат!* – підхопив чоловік, Марія, як завжди, нічого не зрозуміла, але їй дуже подобалася ця дивна мертва мова... і

* Хай живе наша держава, хай живе, росте, цвіте (лат.).

голос мовця теж подобався, вона могла слухати його дні й ночі. – Піду куплю цигарок.

Олег натиснув на гальма. Їх усіх жбурнуло вперед. Думка, що вони можуть не доїхати, пробилася-таки крізь завісу заколисуючих звуків і стисла серце.

Влад оторопіло подивився на водія.

– Ти що? Забув, що ти людей везеш?

На відміну від неї, Олег отямився досить швидко.

– Які цигарки, Владе? Ти хотів вийти. Ти відчинив дверцята. Я їхав майже сто кілометрів на годину! Владе!..

Замість відповіді чоловік повільно повернувся до неї. Марія спромоглася тільки головою кивнути... він різко вийшов із машини, хряснув дверцятами, постояв під дощем і не знайшов нічого кращого, як узятися за цигарки.

– Нічого не розумію, – знизав плечима Олег. З його очей зникла дитяча безтурботність і наївність – більше не потрібно нічого приховувати – але натомість з'явився сум, дивний як для такого вродливого й сильного чоловіка. – Влад знає, куди ми їдемо і не хоче туди їхати? Чому ж він нічого не каже? Чому ви нічого не кажете?!

– Бо я нічого не знаю. Я тільки відчуваю, що є якийсь підводний камінь, об який ми рано чи пізно розіб'ємось.

– І ви вирішили, що краще розбитися раніше, ніж пізніше? Зоряна мені щось таке говорила... вона теж намагалася до чогось там докопатись і нічого доброго з цього не вийшло. Чому жінки, якщо вже до когось доберуться, то обов'язково хочуть заволодіти ним цілком і повністю? Що за манія така?

– А що кажуть психотерапевти?

– Там теж зазвичай самі жінки.

– Не щастить чоловікам у цьому світі.

– І не кажіть.

Влад відчинив дверцята й похмуро зиркнув на людей, які сиділи в його машині й невідомо чому сміялися. Йому, наприклад, було не до сміху, краплі дощу стікали на чоло, в очі, за комір і неприємно холодили

тіло, від цигаркового диму натщесерце паморочилося в голові, тепли ноги від думки про те, куди вони зараз їдуть.

– Вас не можна лишити самих ні на хвилину. Поїхали. Я покажу дорогу.

– Ого, як грізно.

Далі їхали мовчки. Здається, він на хвилю провалився в сон і прокинувся від того, що об лобове скло вдарилась якась комаха, а може, від того, що дощ перестав. Він поглянув на дорогу і змінив гнів на милість. Добре, що поруч Олег. Від нього самого зараз толку мало. Сам він зараз неспроможний розвеселити навіть клоуна.

Десь на двадцятому кілометрі Влад дістав цигарку, пом'яв її в руці й жбурнув за вікно.

– Зупини.

– Ми вже приїхали? Я бачу тільки дорогу.

– Ні, ми... ми проїхали потрібний поворот.

– Та-ак. І хто ти після цього?

Марія відчинила дверцята і в лице війнуло такою свіжістю, такою невимовною насолодою, що вона, не задумуючись, вийшла з машини; вона пішла назад уздовж траси, дощ перестав, а машини ще не встигли забруднити повітря; вона вдихала і вдихала кришталеву синь, змішану з ароматом щойнозороної землі, вмите листя, подекуди помережене золотом, шурхотіло, радіючи їй, немов своїй... захотілося роззутись і зробити те, чого ніколи не робила: пройтися босоніж по траві.

– Ти що, образилася? – чоловік схопив її за руку й потягнув до машини. – Зараз ми будемо на місці, зараз.

– Я така рада, що ти мене сюди привіз...

Він витріщився на неї, як на дивовижу.

– Ну... і я радий, що ти рада.

– Не підходь так близько, я жахливо виглядаю.

– Хто тобі це сказав?

– Дзеркало.

– Ти справді жахливо виглядаєш.

– Дякую, у тебе теж не найкращий вигляд.

Тут, на узбіччі, вони немов зависли у вакуумі: того, що було – вже нема, а те, що буде, – якщо вони, звісно, до нього дістануться, – невідомо як їх зустрине. Дорога, в яку вони вирушили, була містком, хистким містком через прірву, і, щоб не помічати в себе під ногами цю прірву, вони говорили й говорили, проте ніхто не заводив мову про головне...

– Відсьогодні починаємо вести здоровий спосіб життя. Ні, відзавтра.

– Домовились.

– Яка в мене безвідмовна дружина!

– Сама собі дивуюся...

...На пагорбі стояв цвинтар. Біля нього вилискували бані церкви, а до пагорба тулилися хати, причому не низенькі, одноповерхові, як вона собі уявляла, а справжні кам'яниці.

І все потопало в зелені. Але дощ чомусь обійшов цю місцину стороною.

«От і приїхали,» – подумала Марія. Десь там був і її дім, тільки він про неї ще нічого не знав.

«Невже приїхали?» – подумав Влад. Фізична втома раптом знову дала про себе знати, боліли ноги, спина й шия, нестерпно пекли очі, – сон був занадто коротким, щоб тіло й мозок могли відпочити, у кожному м'язевому волокні накопичилося стільки молочної кислоти, що м'язи затверділи і кричали не своїм голосом при найменшому русі, через кожне нервово з'єднання пройшло стільки імпульсів, що їх почало заклинювати, – Влад спробував вилізти з машини і застогнав, спробував відкрити дверцята машини і відчув, що не може ні зігнути, ні розігнути пальці, спробував випростати спину і... заробив солідний штраф за кількістю не перекладених на латину допоміжних слів.

Він усвідомив, що всю дорогу був жадливо напружений, такий напружений, що тепер, коли вони доїхали, коли нема більше сенсу стискати кулаки й можна розслабитися, тіло забуло, як це робити.

Десь там удалині, за селом, текла річка, на берегах якої густо росли тополі. Десь там, під цими тополями ли-

шився дванадцятирічний хлопчина із чудернацьким ім'ям, двадцять років чекаючи, коли його звідти заберуть.

Але по нього треба було йти не до річки й навіть не до села. Йти треба було на цвинтар.

– Ми з нею всюди були разом. Батьки пропадали на роботі, та й після роботи їх часто кликали в село, то до одного, то до другого хворого, ніч не ніч, свято не свято, вони нікому не відмовляли. Дід любив собі полежати, а ми з нею... Ми були нерозлучні, – куди вона, туди і я. Дід помер, коли я був ще дуже маленьким, помер тихо, я навіть не знав, що він мертвий... заснув і все. А вона... вона мала цукровий діабет і, коли мені виповнилося дванадцять років, злягла. До лікарні їхати відмовлялася, лежала у світлиці, з почорнілими ногами... вона завжди була така моторна, робота горіла в її руках, і мені було дуже незвично бачити її такою. Вона хотіла, щоб я був біля неї, щоб щось розказував, хоча б про те, яка погода надворі... вона швидко втрачала зір, але як тільки я, користуючись цим, намагався тихенько вийти з кімнати, вона одразу казала мені: «Швиденько повертайся, Харитоне»... так вона мене називала.

Чесно кажучи, мені скоро набридла роль доглядальниці, та й хлопці сміялися: «Ходи поб'ємо м'яча, чи ти записався у няньки?..» У неї було нетримання сечі, батьки постійно мінjali простирадла, але все одно цей запах... думаю, він їй теж дошкуляв. Вона казала: «Хотілось би ще пожити, але не так...» Водночас вона дуже багато пила води, і в мої обов'язки входило приносити їй воду. Я дратувався: чому вона так багато п'є? І от одного дня, коли батьки, як завжди, пішли на роботу, я вирішив, що й так засидівся в хаті, і тихенько вислизнув із кімнати. Навздогін мені лунало: «Я чекаю, Харитоне,» але я тільки рукою махнув. Я лишив біля неї збан із водою і побіг грати у футбол. Тоді якраз цвіли тополі, й тополиний пух устеляв землю...

Десь під обід мені чомусь захотілось додому, дуже захотілось, але всі побігли до річки, і я побіг із ними...

Все, веселитися я більше не міг... я нудився, не знаходив собі місця, мене тягло в село, мов магнітом, я

дивувався і злостився на себе, та що ж це таке, врешті-решт?.. Це був найдовший день у моєму житті.

Під вечір я побачив батьків. За моїми підрахунками, вони мали вже давно повернутись, але по дорозі вони, як завжди, до когось зайшли і... Одне слово, вони теж побачили мене й запитали, як там... бабуся. Я не виразно щось мугикнув, і ми всі пішли до хати.

Вона лежала на боці з простягнутою рукою, очі були відкриті, шкіра синя, аж чорна... збан валявся на підлозі в калюжі води. Мабуть, вона хотіла напитися, але напівсліпа, перевернула збан і... і вода вилилася. Тоді ж, мабуть, вона й покликала мене. А я не прийшов. Я думаю, це сталося в обід, думаю, вона переконувала себе, що я ось-ось повернуся, думаю, вона довго мене кликала, перш ніж... померла.

Я втік із дому, не з'явився на похорон... я почав жити так, неначе цього всього не було. Просто не було – і все.

А через кілька років, уже в інституті, я вперше відчув, що життя не має сенсу. Немов хвиля накрила мене з головою – і викинула кудись на безлюдний острів. Я не знав, що зі мною діється, не знаходив собі місця, забув про навчання, перестав з'являтися у компаніях... аж поки не сів у поїзд і не поїхав світ за очі. Зійшов на якійсь цілком незнайомій станції, поблукав, несподівано вийшов до цвинтаря і тільки тут заспокоївся.

У психіатрії є таке поняття – дромоманія, нестримний потяг до мандрів. Принаймі раз на рік я мусив кинути все, сісти чи то в потяг, чи в авто і їхати, їхати, їхати...

Не злічити цвинтарів, на яких я побував, мені подобалося ходити поміж могилами, відчувати під ногами землю, в якій лежать мертві, я почувався у їхній компанії, немов свій серед своїх. Тільки після цього я віднаходив у собі сили повернутися до повсякденности.

І головне, я уявлення не мав, звідки в мені ця нездоланна тяга. Я не мав права тебе залишати, ось так, без жодних пояснень, але я не вмів це пояснити... Двадцять років, як цієї людини нема, а вона досі мене кличе.

Скажи мені, тільки чесно, як тобі вдалося мене сюди затягти? І чому я завжди мушу тобі все розказувати, якщо ти мене ні про що не запитуєш?..

Його жінка – Марійка-Марічка-Марусенька – змагнула сльози й подивилася на розкидані в долині хати. І він докінчив свою розповідь:

– Мою бабцю звали Марія. Мабуть, тому мені було так важко називати тебе на ім'я.

– А в мене цвинтар асоціюється з найгіршим періодом мого життя. Я десять років не була на могилі тата. Якби не ти, я б не наважилась сюди прийти. – Вона усміхнулася крізь сльози. – І прошу нарешті познайомити мене з вашою сусідкою, Харитоне Бармак, мені так давно хочеться з нею поговорити...

Влад перевів погляд на могилу: рясно цвіли чорнобривці, загородка виблискувала охайно помальованими зубчиками, поряд стояла вбита в землю маленька, але міцна лавка.

«Цікаво, наша хата завалилася, чи Микитиха і їй дала раду? Здається, то вона її купила. Шпарівна бабка, однієї хати замало, один город – то не город. Цікаво, яку ціну загне за нашу хату? Яку б не загнула, грошей усе одно нема. Але ми щось придумаємо. А може, послати вперед Олега, йому навіть рота не треба розкривати, сама комплекція чого варта? Мовчу, мовчу, бабцю, це ж твоя колежанка, хіба можна про неї погано говорити, але мусиш признати, що такої вредної людини ще світ не бачив, кому, як не тобі це знати. – Влад підняв голову до неба. Над його селом збиралися хмари. – Ну що ж, ми, мабуть, підемо додому. Ти тут дивись... не скучай.»

У цю ж мить на могилу впали перші краплі дощу.

Меа кульпа! Меа максіма кульпа! – Моя вина! Моя найбільша провина! (*Слова каяття в латинському обряді*).

Січень 2002 р. – квітень 2003 р.

ЗМІСТ

Частина перша.	
Mea culpa	5
Частина друга.	
Mea maxima culpa	153

ГОТЕЛЬ ЗАМОК ЛЕВА

Готель «Замок Лева» знаходиться у мальовничому районі Львова і розташований у двох котеджах, збудованих на рубежі XIX–XX ст.

На Вас чекають свіже паркове повітря, тиша, спокій, спів птахів, чудова атмосфера європейського міста Львова.

м. Львів, вул. Глінки, 7
79012 Україна

тел.: (0322) 97-15-63; (0322) 35-11-00
тел./факс (0322) 35-11-02
<http://www.lionscastle.com>
E-mail: lions_castle@org.lviv.net

Літературно-художнє видання

ПРОВИНА

Роман

Видавець *Василь Гутковський*
Редактор *Ігор Довганик*
Художнє оформлення *Ольги Кущій*
Оригінал-макет ЛА "Піраміда"
Директор з виробництва *Андрій Василук*
Комп'ютерна верстка *Геннадія Кундельського*
Відповідальний за випуск *Орест Бакайчук*

Літературна агенція **"ПІРАМІДА"**
Україна, 79006 а/с 10989
м.Львів, вул.Стефаніка, 11, тел./факс 72-50-62
E-mail: piramida@utel.net.ua

Здано на складання 10.06.2003.
Підписано до друку 10.07.2003.
Формат 84x108/32. Гарнітура Times New Roman Cyr.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 8,7. Обл. вид. арк. 7,8.

Віддруковано з готових діапозитивів
у друкарні ЛА "Піраміда"

Свідоцтво державного реєстру: серія ДК № 356.

X 76 Хома Анна. Провина. Роман. – Львів: ЛА "ПІРАМІДА",
2003. – 224с. з іл.

ISBN 966-7188-80-9

Де пролягає межа між Добром і Злом? Куди послішають, чи краще спитати, – від кого втікають двоє самотніх подорожніх, що випадково зустрілися на землі тисячоліть? Що принесе їм ця зустріч – довгожданий порятунком чи остаточну загибель?

Чи варто тривожити присланих привидів і де взяти відвагу, щоб уціліти у боротьбі з ними?

Одвічні запитання. Одвічна війна між Світлом і Темрявою. Війна яка ніколи не завершується. І треба вирішити, під чий знамена встати, і в цьому рішенні не можна помилитися, бо помилка може перерости в Провину, яка здатна перекреслити теперішнє і зруйнувати майбутнє, і яку не можна буде загладити навіть найбільшою ціною.

ББК 84.4 УКР 6-44

... Влад зіпнів зуби. Хотілося битися головою об стіну - до крові, до чорноти перед очима... хотілося ще раз, хоча б ще раз вілчуги на губах терпку солодкавості червоно-чорного коктейлю, але ж він сам, добровільно, без примусу поліз у найглибше пекло, аби лише б подалі від того злошасного раю.

Лауреати
конкурсу

Коронація
слова

Дурненький самовпевнений простачок. Рай мав своїх агентів навіть у пеклі...

... Марія вчепилась у металеві пруті руками. Вперше за багато років у її ніч нарешті заглянули зірки, а вона не мала з ким поділитися своєю радістю. Довкола одного з металевих прутів обвивався кінець ланцюга, скріплений невеличким, але міцним висивим замком. Другий кінець за допомогою такої самої колодки кріпився до нашійника - шкіряного, добротного, з металевими заклепками. І ніби ланцюг не дуже дошкуляв, і нашійник охоплював шийку достатньо вільно, а так хотілося кричати, що в голові макітрилось...

ISBN 966-7188-80-9

9 789667 188801 >